

Riksdagens protokoll 1996/97:69

Onsdagen den 26 februari

Kl. 9.00 – 16.09

Protokoll
1996/97:69

1 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Redogörelse
1996/97:RJ1 till utbildningsutskottet

2 § Beslut rörande utskottsbetänkande som slutdebatterats den 12 februari

KrU4 Idrottsfrågor

1. utskottets hemställan
2. utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till res. (m)

Votering:

232 för utskottet

64 för res.

4 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 144 s, 11 m, 20 c, 22 fp, 15 v, 11 mp, 9 kd

För res.: 1 s, 58 m, 2 c, 2 v, 1 kd

Avstod: 1 m, 3 v

Frånvarande: 16 s, 10 m, 5 c, 4 fp, 2 v, 7 mp, 5 kd

Peter Weibull Bernström (m) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Meddelande om samlad votering

Förste vice talmannen meddelade att utrikesutskottets betänkanden UU6 och UU16 samt bostadsutskottets betänkande BoU9 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

3 § Krigsmaterielexport

Föredrogs
Utrikesutskottets betänkande 1996/97:UU6
Krigsmaterielexport (skr. 1995/96:204)

Anf. 1 HELENA NILSSON (c):

Herr talman! Lagen om krigsmateriel har i sin nuvarande lydelse varit i kraft sedan 1993.

Regeringsskrivelsen, som vi i dag debatterar, gäller en redogörelse för den svenska krigsmaterieexporten för 1995. I skrivelsen redovisas att krigsmateriel för ett värde av 3,3 miljarder kronor utfördes under 1995, vilket skulle vara en ökning med 4 % från 1994.

Att göra jämförelser från ett år till ett annat är inte rättvisande. En eller ett par stora leveranser kan förrycka statistiken. Men i ett tioårsperspektiv, som också redovisas i skrivelsen, minskade krigsmaterieexporten avsevärt under åren 1990–1993 för att därefter under åren 1994 och 1995 ha visat en mindre uppgång.

I skrivelsen redovisas också exporten fördelat på regioner och enskilda länder under 1993, 1994 och 1995, alltså under nuvarande lags gällande. Man kan då konstatera, vilket jag tycker är intressant för debatten, att exporten till Norden har mer än halverats under denna period. Exporten till Västeuropa har minskat med en tredjedel. Exporten till Nordamerika har fördubblats. Den stora ökningen med två och en halv gång har skett till Asien.

Det är fortfarande de s.k. OECD-länderna, dvs. Norden, Västeuropa, Nordamerika, Nya Zeeland och Australien, som under dessa år har varit de dominerande mottagarna av svensk vapenexport. 1995 utgjorde denna export 62 % av all vapenexport. Men detta skall då kunna jämföras med 1993 då exporten var 84 %. Hela denna förskjutning har alltså skett till Asien.

Sveriges vapenexport ökar alltså till Asien liksom Sveriges handel med Asien. Samtidigt diskuterar vi ofta i utrikes- och biståndssammanhang att många människor i Asien har fått det mycket bättre än tidigare. Men fortfarande är det en mycket stor del av befolkningen som lever i fattigdom. Utvecklingen när det gäller demokratiskt styre går inte lika snabbt som på andra ställen i världen. Vi kan också konstatera att kränkningarna av mänskliga rättigheter i många av länderna i denna region är allvarliga. Därför är det enligt min mening välkommet att regeringen ämnar presentera en Asienstrategi, som biträdande utrikesminister Pierre Schori på en direkt fråga utlovade när vi debatterade biståndet i höstas. Det är viktigt att vi utvecklar en Asienstrategi från svensk sida, så att inte bara vapenexporten ökar utan också samarbetet och utbytet med Asien.

I skrivelsen redovisas också export av krigsmateriel i miljoner kronor fördelade på länder under åren 1993–1995. När utrikesutskottet hösten 1994 behandlade regeringens skrivelse för 1993 var det tre enskilda länder och ländergrupper som särskilt uppmärksammades. Jag läser direkt ur betänkandet 1994/95:UU1.

”Utrikesutskottet har vid årets behandling av regeringens skrivelse om krigsmaterieexporten gjort en fördjupad granskning av förhållandena beträffande de mänskliga rättigheterna i Indonesien, Turkiet och Gulfsta-

terna. Härvid har föredragningar gjorts av krigsmaterielinspektören, Amnesty Internationals generalsekreterare samt företrädare för Utrikesdepartementets politiska avdelning. Utskottet har därvid funnit att MR-situationen i de berörda länderna alljämt ger anledning till betydande oro. I Turkiet anses situationen ha förvärrats i samband med inre oroligheter. Utskottet utgår från att regeringen delar denna bedömning beträffande samtliga dessa länder och fäster stor vikt därvid i samband med eventuellt nya ansökningar om krigsmaterielexport.”

Under 1995 har Sverige inte bedrivit någon vapenexport till vare sig Turkiet, Gulfstaterna eller Indonesien. I flera motioner till denna skrivelse men också under allmänna motionstiden har man krävt att vapenexporten till Indonesien bör stoppas. Bakgrunden till att dessa frågor drivs av olika motionärer och partier är att det pågår en olaglig ockupation av östra Timor. Befolkningen där lever i ett mycket grymt förtryck, och det sker allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter i hela Indonesien. Vi skriver också i dagens betänkande att mottagarländernas respekt för de mänskliga rättigheterna är en viktig rekvisit vid bedömningen av tillåtligheten av svensk krigsmaterielexport. När det nu framkommit att vapenexport skett till Indonesien under 1996, och eftersom regeringen har det yttersta ansvaret för vapenexporten, känns det angeläget att markera, vilket sker i en fempartireservation, att vi reserverar inte delar regeringens bedömning av MR-läget i Indonesien och på Östra Timor.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation 11.

Anf. 2 LENNART ROHDIN (fp):

Herr talman! Dagens debatt om utrikesutskottets betänkande om svensk krigsmaterielexport är inte unik. Den förs i allt väsentligt utifrån tidigare kända ståndpunkter. Det som har skärpt tonläget i debatten är naturligtvis den allt starkare känslan av att det finns en strävan – kanske smygande – att luckra upp den restriktiva svenska hållningen i den praktiska hanteringen. Svensk massarbetslöshet kan och får inte lösas med en ökad export av krigsmateriel till länder som förtrycker sina egna medborgare eller för krig mot sina grannar.

Därför handlar också debatten om krigsmaterielexport i väldigt hög grad om vilket förtroende man har för de aktörer – regeringen och Exportkontrollrådet – som har att fortlöpande tolka de restriktiva riktlinjer som regering och riksdag har ställt sig bakom. Det går inte att hävda att den socialdemokratiska regeringens företrädare i det avseendet varit särskilt tydliga. Det understryker betydelsen av det krav som vi redan tidigare ställt på att riktlinjerna för svensk krigsmaterielexport läggs fast i lag. Det skulle öka förtroendet för hanteringen av denna mycket grannliga verksamhet.

Herr talman! Varje land har rätt att självt bestämma på vilket sätt det vill skydda sin säkerhet mot omvärlden. Dit hör i högsta grad frågan om man skall ha ett militärt försvar och vilken form detta skall ha – givetvis inom ramen för internationella avtal. Den krigsmateriel som ett sådant försvar bygger på kan man antingen tillverka inom landet eller köpa från något annat land som tillverkar denna. Så gör vi i Sverige, och det gäller för de flesta andra länder. För att kunna köpa krigsmateriel krävs det att någon är beredd att sälja – också till oss. Därför har svensk krigsmateriel-

industri haft och fortsätter att ha stor säkerhetspolitisk betydelse för vårt land.

Efter kommunismens fall i Öst- och Centraleuropa och Sovjetunionens upplösning har mer eller mindre kraftiga nedskärningar av försvarsbudgetarna kunnat göras runt om i Europa och i USA, och så också i vårt land. Det är bra. Det är välkommet. Minskad efterfrågan på krigsmateriel runt om i världen kan alltid bara hälsas med tillfredsställelse. Jag hoppas vi alla delar visionen om en värld om inte helt utan så åtminstone med väsentligt mycket färre vapen. Att det minskar marknaderna för krigsmaterielexport kan väl ingen beklaga?

I Europa och främst i Västeuropa kan vi se att detta leder till kraftiga omställningar av krigsmaterielindustrin och i realiteten till att betydande delar rationaliseras bort. Det är givet att det får stora konsekvenser såväl av sysselsättnings- som regional karaktär. Men detta får inte tas till intäkt för att ändra reglerna för krigsmaterielexport för att vinna nya marknader som tidigare inte bedömts tillåtna.

Kretsen av demokratier har vuxit kraftigt i Europa sedan 1989. Också i stora delar av tredje världen ökar antalet demokratier. Då ökar å ena sidan antalet länder som med hittillsvarande riktlinjer är tillåtna exportmarknader. Å andra sidan minskar dessa länders behov av krigsmateriel i takt med att omgivningen demokratiseras. Det är inte en ond cirkel, utan en god cirkel som minskar efterfrågan på krigsmateriel runt om i världen.

Denna utveckling ökar emellertid kortsiktigt trycket på berörda regeringar att luckra upp exportreglerna. Det måste vara en självklar uppgift för Sveriges regering att i alla tillämpliga sammanhang verka för att i första hand våra samarbetspartners inom EU tillsammans avstår från att driva en mer egoistisk nationell krigsmaterielexportpolitik. Målet bör vara att särskilt medlemsstaterna i EU driver samma restriktiva politik.

Herr talman! Det råder bred enighet i vårt land om att endast tillverka sådan krigsmateriel som krävs för det svenska försvaret. Sådan krigsmateriel kan också under vissa betingelser säljas till andra länder. Krigsmateriel för strid bör inte ges till en stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat, en stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt, en stat som har inre väpnade oroligheter eller en stat där det förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter. Det har vi varit överens om. Varje förändring av dessa riktlinjer måste föregås av en bred parlamentarisk beredning. Den får inte smyggas fram.

Svensk krigsmaterielexport skall bygga på att den dels tillgodoser ett svenskt försvarsintresse, dels står i överensstämmelse med grunderna för svensk utrikespolitik. Det är Folkpartiets uppfattning att demokratikravet bör ges ökat genomslag i vårt utrikespolitiska agerande och därmed också vid tillämpningen av svensk krigsmaterielexport. De svenska riktlinjerna visar hur grannlaga denna uppgift är.

Svensk krigsmaterielexport ökar, hävdar bl.a. Svenska Freds, och bygger sina påståenden på offentlig statistik. Den minskar, hävdar den ansvariga myndigheten. Tydligt beror det på hur man definierar och på hur man redovisar. Bättre kan inte illustreras att tydligheten i den nuvarande redovisningen inte är till fyllest. Det gagnar inte tilltron till hanteringen. Det är självklart att hanteringen av enskilda ärenden måste ske under erforderlig sekretess. Men just därför måste det råda största möj-

liga öppenhet, tydlighet och förtroende för dem som har att hantera de löpande ställningstagandena.

Herr talman! Debatten det senaste året har ställt frågan om s.k. följdleveranser i fokus. Det finns en växande känsla av att tillämpningen av följdleveransbegreppet blivit mer politisk än teknisk. Snart sagt vad som helst som bedöms som politiskt lämpligt kan kanske pressas in under beteckningen följdleverans. Det ansvariga statsrådet har dock tvingats medge att inte ens s.k. följdleveranser innebär någon absolut automatik. Den här frågan bereds nu av KU, och vi får en välkommen och angelägen möjlighet att återkomma till den frågan här i kammaren ganska snart.

Herr talman! Riksdagen bör vara återhållsam med att ge detaljerade anvisningar till regeringen och Exportkontrollrådet. Riksdagen kan dock inte abdikera inför uppenbara och långvariga brott mot mänskliga rättigheter och övergrepp. I fallet Indonesien har den gränsen passerats. Utrikesutskottet och därmed riksdagen har under en lång följd av år påtalat såväl bristen på demokrati och den bristande respekten för grundläggande mänskliga fri- och rättigheter i Indonesien som den oacceptabla ockupationspolitiken på östra Timor. I opposition var Socialdemokraterna tydligare.

Det är numera allmänt bekant att beslut om fortsatt svensk krigsmaterielexport till Indonesien fattats så sent som för ungefär ett år sedan. Sedan dess har utvecklingen på Indonesien i allt väsentligt gått i fel riktning. De omfattande och våldsamma övergreppen mot oppositionen i somras visar hur instabil den nuvarande regimen bedömer situationen vara. Inför de kommande parlamentsvalen i maj anser många internationella bedömare att läget kan komma att skärpas ytterligare.

Under den gångna hösten har ledande fackföreningsledare ställts inför rätta. Sedan framträdande företrädare för kampen mot ockupationen av östra Timor erhållit Nobels fredspris har läget på ön skärpts. Av det senaste numret av den ansedda tidskriften *Far Eastern Economic Review* framgår att den amerikanska administrationen tills vidare inställt redan avtalade leveranser av krigsmateriel till Indonesien mot bakgrund av utvecklingen det senaste året.

När är det dags för Sveriges riksdag att säga ifrån? Jag vill fråga Nils T Svensson, som företräder Socialdemokraterna i den här debatten, om han delar uppfattningen att de sedan länge av riksdagen kritiserade förhållandena på Indonesien förvärrats under det senaste året. Om svaret är nej, vill jag fråga: På vilka grunder gör Socialdemokraterna denna bedömning? Om svaret är ja, vill jag fråga: När avser Socialdemokraterna att dra någon slutsats av detta förhållande?

Det är en ohållbar situation att år efter år rikta kraftig kritik mot förhållandena i Indonesien och inte kunna reagera när utvecklingen sedan går åt fel håll. Svensk krigsmaterielexport skall vara restriktiv. Svensk krigsmaterielexport till Indonesien står helt uppenbart i strid mot grunderna för den svenska politiken. Statsrådet Pagrotsky har hävdats att om fyra riksdagspartier säger nej till export till ett bestämt land blir det ingen export. Bakom reservation 11 i utskottets betänkande står nu fem av riksdagens partier. Det är dags för riksdagen att sluta ducka.

Herr talman! Jag instämmer i Helena Nilssons bifallsyrkande till reservation 11. Folkpartiet står bakom samtliga reservationer som vi stött i

utskottet, men jag begränsar mig nu till att yrka bifall till reservationerna 2 och 7.

Anf. 3 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! När riksdagen i dag debatterar krigsmaterielexporten för 1995 kan man säga att det är ett år för sent. Den här debatten skulle vi ha haft i början av 1996 för att direkt kunna påtala de fel som har begåtts av regeringen när den gett tillstånd till viss krigsmaterielexport. Men vi har fått debatten väldigt mycket senare.

Desto viktigare är det då att vi ser vilka principiella slutsatser som vi kan dra av de ärenden där tillstånd till export har getts och hur regeringen har handlagt dessa frågor. Vi vet nämligen att krigsmaterielexport är ett av världens största problem. Vi vet att 90 % av världens 20 miljoner flyktingar flyr från krig där industrialiserade länder har bidragit med vapen. 65 % av dem som sökte asyl i Sverige under 1983–1994 kom från länder dit Sverige exporterat krigsmateriel. Det finns ett mycket klart samband mellan flyktingar och vapenexport.

När Sverige nu har kommit in i säkerhetsrådet är det också viktigt att konstatera att 80 % av de fem permanenta staterna i FN:s säkerhetsråd står för världens vapenexport. Jag vill understryka att nio av de länder som det 1995 gavs tillstånd att exportera vapen till enligt Amnesty International kunde karakteriseras som länder där det begicks omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter. Det står för 29 % av exporten under 1995. Detta är mycket allvarliga siffror som bör leda till eftertanke.

För Vänsterpartiets del vill jag understryka att det leder till slutsatsen att svensk vapenexport bör avvecklas, även om vi inser att det inte går att göra på ett år utan att det måste ta sin tid. Därför är det desto mer angeläget att en avvecklingsplan sätts i gång och att de människor och orter som i dag är beroende av denna industri för sin sysselsättning får alternativ. Där har definitivt inte krigsmaterielindustrin själv bidragit särskilt mycket. Men jag vill understryka att det var välkommet att statsrådet Pagrotsky i samband med ett besök i Karlskoga underströk för Bofors att detta inte är en industri som ser fram emot ökad sysselsättning och mer tillfällen till export, utan att det snarast är en minskande bransch. Det tycker jag är väldigt väsentligt att regeringen framhåller.

Vi har dock en situation där en avveckling av försvarsindustrin inte står direkt på dagordningen. Därför är det viktigaste för oss som vill avveckla, och för alla som vill att svensk lagstiftning upprätthålls att vi i dag ser hur riktlinjerna efterlevs och ser till att de skärps i en hel del avseenden. Det stora problemet i dag är nämligen att de riktlinjer som vi ändå har och som är relativt restriktiva inte efterlevs.

Vi har från Vänsterpartiets sida tagit upp frågan om följdleveranser. Vi anser att de bör likställas med leveranser av nya system. Vi menar att den här skillnaden är ohållbar, vilket har visat sig speciellt i fallet Indonesien. Samma kriterier bör gälla för att ge tillstånd till följdleveranser som till nya system. Eftersom konstitutionsutskottet nu granskar hela följdleveransbegreppet avstår jag i dag från att över huvud taget gå in på det och ser fram emot att man från konstitutionsutskottet kommer fram till en ny bedömning i fråga om hur följdleveransbegreppet kan skärpas.

Jag vill också påpeka skillnaden mellan krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel. Vi menar att man bör jämställa dessa och att samma hårda krav skall gälla vid export.

Herr talman! Vi har sedan ett drygt år en ny organisation, en ny myndighet, ISP, Inspektionen för strategiska produkter, som arbetar med dessa frågor. Vi var flera som var skeptiska till att regeringen skulle förlora ansvaret för frågorna. Man kan väl se detta utifrån att det under det gångna året bara är ett ärende som har gått till regeringen. Dessutom tycks det ärendet ha avslutats på ett väldigt olyckligt sätt. Det visar att regeringen vill komma ifrån sitt ansvar. Och det är allvarligt.

Jag vill också understryka att det som sägs i skrivelsen från regeringen om att ISP skall gå ut med omfattande information, seminarier och konferenser för att sprida verksamheten och för att få en debatt till stånd om den faktiskt inte har uppfyllts. Även vi som är direkt involverade i Exportkontrollrådet kan konstatera att någon sådan verksamhet inte har kommit till stånd. Däremot är det naturligtvis välkommet och bra att partierna har representanter i Exportkontrollrådet. Men det viktiga är ju att riksdagen ändrar lagstiftning och riktlinjer för att få en skärpning till stånd.

Naturligtvis ser vi som är intresserade av detta område att det krävs ett gemensamt agerande mellan europeiska länder och inom Norden. Det går inte att isolera detta till Sveriges export. Därför finns det många förhoppningar om att man skall kunna ta fram riktlinjer och en skärpt lagstiftning eller ett skärpt förhållningssätt från de europeiska staterna inom EU. Men jag hoppas fortfarande att det är möjligt precis som de förslag Safe world, Kristna freds rörelsen och Svenska freds- och skiljedomsförbundet har lagt fram. Det är bra förslag. Men problemet är att vi inte kan ändra i den riktningen förrän vi är säkra på att samtidigt kunna behålla en egen restriktiv lagstiftning. Vi får inte göra avkall på den.

Jag menar, precis som Henrik Westander i en artikel i tidningen Norden, att vi skall se över hur vi kan samordna oss mellan de nordiska länderna för att åtminstone mellan de nordiska länderna få en mer restriktiv hållning. Vi vet att Sverige har sagt nej i vissa situationer, men där Norge eller Finland då har beviljat export. Det är ingen särskilt lyckad situation.

Från Vänsterpartiets sida är vi också mycket skeptiska till försvarsmaterielsamarbete och samarbetsavtal som gör att vi tappar greppet om vad som händer.

Herr talman! I det här ärendet finns det flera reservationer. Jag vill bara hänvisa till tre. Jag står bakom samtliga reservationer där Vänsterpartiet finns med, men jag yrkar bifall till reservation 1, där vi kräver en mer utförlig redovisning, till reservation 6 om en avveckling av vapenexporten och framför allt till reservation 11 som tidigare talare har tagit upp och som gäller exporten till Indonesien. Jag vill där understryka för kammarens ledamöter hur väsentligt det är att se att vi här i riksdagen har en reservation från fem partier, där vi menar att vi inte kan krypa bakom generella regler och bara hänvisa till att regeringen beslutar när det gäller enskilda länder. Vi har uppenbara bevis i fråga om detta. Lennart Rohdin och Helena Nilsson har varit inne på situationen i Indonesien och östra Timor. Allt detta gör att krigsmaterielexport till Indonesien borde vara utesluten. Vi har Leif Pagrotskys ord på att om fyra partier säger nej så skall det inte bli något tillstånd. Nu är vi fem partier.

Jag hade önskat att statsrådet Pagrotsky hade varit här. Jag kan konstatera att regeringen aldrig, såvitt jag kan påminna mig, har varit med i dessa diskussioner. Jag undrar varför. Det är ju ändå regeringens ansvar. Men eftersom Leif Pagrotsky inte är här vill jag ställa en fråga till Nils T Svensson. Jag vet att det finns ett oerhört starkt tryck från era egna inom Socialdemokraterna mot exporten till Indonesien. Föranleder inte detta er till att tänka om och i dag se till att denna reservation bifalls?

Till slut, herr talman, är det inte bara vi i riksdagen som agerar mot vapenexporten till Indonesien. Vi får många brev och många samtal från medborgare som inte förstår hur detta är möjligt. Jag vill bara läsa upp ett mycket uppmuntrande kort som jag fick av en kvinna i Karlstad.

Nu öppnar sig chansen till ett annat sätt att leva.

Skall vi ta den?

Skall vi se den klart i ögonen?

Jag tror chansens springa är mycket liten.

Den lyser vid tröskeln till en stängd dörr som kan öppnas.

Den kan bara öppnas av många människor tillsammans.

Avsändaren av kortet har citerat ur Göran Sonnevis diktsamling *Det omöjliga* och avslutar med följande ord:

”Konkret, just nu, gäller det ju: *Nej*, till all export av krigsmateriel till Indonesien.

Vänliga hälsningar/Görel Westander, Karlstad”

Låt oss ta denna uppmaning på allvar och se till att reservation nr 11 mot krigsmateriel till Indonesien går igenom!

Anf. 4 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp):

Herr talman! Miljöpartiet anser att vapenexport bidrar till att krig och våld används som ett naturligt sätt att lösa konflikter. Världen vet av erfarenhet att ju mera vapen det finns att tillgå i en konflikt, desto mera förvärras och förlängs denna. Vi anser det därför vara följdriktigt att svensk krigsmaterielexport bör avvecklas.

I höstas lämnade jag en skriftlig fråga till utrikesministern om svensk vapenexport mot bakgrund av just frågan om Indonesien. Jag menar att vårt freds- och nedrustningsarbete mister i trovärdighet när vi exporterar vapen över huvud taget, i synnerhet till ett sådant land som Indonesien som nu i mer än 20 år ockuperat Östtimor. I december 1975 invaderade Indonesien Östtimor, som just då var inne i en avkoloniseringsprocess efter att ha varit koloni under Portugals kolonialvälde. Man struntade i säkerhetsrådets krav på att trupperna skulle dras tillbaka.

I utrikesutskottets debatter om mänskliga rättigheter förekommer Indonesien ofta. Det är ett land som inte respekterar de mänskliga rättigheterna, och den ockupation som Östtimor utsätts för är hård. Trots detta, och trots att det förekommer en väpnad konflikt i landet, fortsätter vi med vapenexport dit. Det är som om det fanns täta skott här: Det går bra att fördöma landet från MR-synpunkt, men man glömmer det när man sedan står inför att ge tillstånd till vapenexport. Då bortser man helt från de grova kränkningarna av mänskliga rättigheter och från de inre väpnade oroligheterna.

Utskottets majoritet har i ett tidigare betänkande dragit slutsatsen att riksdagen inte bör göra något särskilt tillkännagivande beträffande ett vapenembargo gentemot enskilda länder. Denna utskottets bedömning kvarstår, står det i dagens betänkande.

Jag tycker att detta skorrar falskt med tanke på behandlingen av en annan motion som tas upp i just detta betänkande. Miljöpartiet har nämligen en motion om Nigeria med yrkandet att Sverige bör verka internationellt för att all försäljning av militär utrustning till Nigeria upphör. I motiveringen till detta krav tar Miljöpartiet upp händelserna 1993 i Ogoni, River state-området i Nigeria. Ogonifolket, en minoritetsbefolkning på 500 000 människor, gjorde då en stor icke-våldsprotest mot Shells exploatering av området, där stora oljeläckage skadat mark och förorenat floddeltat. Nigerianska staten sände militär dit. Byar förstördes. Tusentals människor dödades eller sattes i fängelse på falska grunder. Två år senare avrättades nio människorättsförfäktare, däribland den kände författaren Ken Saro Wiwa. Miljöpartiets yrkande avstyrks inte av utskottets majoritet, utan man besvarar det och säger följande om Nigeria:

”Beträffande försäljning av krigsmateriel till Nigeria konstaterar utskottet att EU:s ministerråd den 20 november 1995 fattade beslut om ett embargo på vapenområdet rörande Nigeria. Någon svensk vapenexport till detta land är således inte aktuell under rådande förhållanden. Någon svensk export av krigsmateriel till Nigeria har enligt vad utskottet erfarit inte ägt rum sedan 1988. Utskottet förutsätter att regeringen så länge förhållandena i Nigeria påkallar det verkar för att det internationella embargot upprätthålls.”

I skrivningen används ordet förutsätter. Det är ett i sammanhanget starkt ord. Man ”förutsätter” att så länge förhållandena i Nigeria påkallar det verkar man för att det internationella vapenembargot upprätthålls. Men vilka är förhållandena i Nigeria? Jo, inre väpnade oroligheter och brott mot mänskliga rättigheter. Och hur är situationen i Östtimor? Jo, inre väpnade oroligheter och brott mot mänskliga rättigheter. Säkerhetsstyrkor där torterar och misshandlar gripna personer, och allvarliga brott begås ständigt mot mänskliga rättigheter. Vad är skillnaden mellan Nigeria och Östtimor i det här fallet? Är det så att Östtimor lidit ett antal år mera under svåra förhållanden – 17 år längre – så att man där har blivit van och kan tåla litet till, eller vad? Jag frågar Nils T Svensson: Vad är skillnaden?

Den redogörelse som vi egentligen skall ta ställning till gäller krigsmaterielexport för år 1995. Som vi redan har hört var 1995 ett vitt år. Det var däremot inte 1996.

Nu har alltså fem partier förklarat att *all* form av krigsmateriel till Indonesien – dvs. både krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel som omfattas av de svenska exportreglerna – står i strid med de riktlinjer för svensk krigsmateriel som riksdagen ställt sig bakom.

Det svar som vi väntar på från minister Pagrotsky gäller följande: Har fem partiernas ställningstagande till en vapenexport som inte anses kunna förekomma om de svenska reglerna skall följas – har alltså Folkpartiets, Centerns, Vänsterns, Miljöpartiets och Kristdemokraternas åsikter – några påverkansmöjligheter och någon genomslagskraft som är avgörande i den svenska demokratin? Det är en principiell fråga.

Kommer det stora samstämmiga tvärpolitiska fördömandet av Indonesien, som jag bl.a. har sett i riksdagens grupp för mänskliga rättigheter, att ge utslag när vi i dag röstar? Det skall verkligen bli spännande att se.

Vad gäller riktlinjerna för exportvillkoren anser vi i Miljöpartiet att man måste ta hänsyn till eventuella negativa samhällsförändringar också i mottagarländerna. Vi menar att all krigsmateriel – det gäller även avtal *med* leveransgarantier – skall stoppas om köparen kommer i krig.

Beträffande följdleveranser finns också risken att produkter säljs till länder som egentligen skulle ha varit uteslutna som köpare, eftersom de vid ett senare leveranstillfälle inte klarar kriterierna. Jag tar inte upp den saken nu. Det har ju redan nämnts att konstitutionsutskottet skall ta hand om och gå igenom detta.

När det gäller våra nuvarande regler är det viktigt att alla ärenden som man hyser minsta tvekan inför, också följdleveranser av reservdelar och ammunition, bedöms i Exportkontrollrådet. Enligt Miljöpartiets uppfattning måste också principen att regeringen skall avgöra krigsmaterielärenden av principiell betydelse få större genomslagskraft, så att alla ärenden där det råder oklarhet om regeringens uppfattning hänskjuts till regeringens för avgörande.

Sverige har aktivt medverkat i arbetet för ett internationellt förbud mot truppminor eller antipersonella minor. Som ett led i detta arbete har riksdagen förbjudit sådana minor, liksom komponenter till dessa, inom svensk export. Ett av Miljöpartiets yrkanden handlar om Bofors mina FFV 013. Mina 013 är en mina som av Rädda Barnen i dess kampanj 1994 har klassats både som en antipersonell mina och som en fordonsmina – dvs. för bekämpning av flygplan och fordon, men den kan också användas mot trupp och kommer därmed in i gråzonen när det gäller antipersonella minor. Tveksamheten kring minans användningsområde och verkningar gör, menar vi i Miljöpartiet, att den borde förbjudas.

Här kommer beskrivningen av den: Den är en hårt slående riktad splittermina med dödande omgivning som kan mäta sig med ett gevärskompani. Den utlöses manuellt via tändkabel eller elektrisk kabel. Den är inte avsedd att lämnas obebakad. Om detta ändå sker tillsammans med snubbeltrådsutlösning kan minan förorsaka skada för civilpersoner så länge snubbeltrådsutlösningen fungerar. I och med att den är en dyr mina kommer den förmodligen inte att spridas i terräng, och eftersom den också är stor – ungefär lika stor som en normal svensk TV-apparat – är risken att civilbefolkningen skadas mycket lägre när det gäller 013 än de vanliga antipersonella minorna. 013-minans verkansselement består av 1 200 ca 6 grams sexkantade kulor. Genom att de är sexkantade kan de packas tätt, och när minan sprängs får man en jämn splittertäthet på upp till 150 meters avstånd. Om nu denna mina, stor som en TV-apparat, är placerad så att man tydligt ser den och om det dessutom är dagsljus, kan man undvika att komma i närheten av den. Men är den placerad så att man inte kan upptäcka den är väl frågan om man märker den på 150 meters håll.

Jag började med att tala om avveckling av vapenexporten. Jag skall sluta med en vision om en allmän och fullständig nedrustning i världen. Först ett förslag om en trestegsplan för avskaffande av alla massförstörelsevapen och minskning av andra vapen och militära styrkor till en nivå som helt utesluter angreppskrig. Sedan kommer nästa steg: Vi utökar

förslaget med en allmän och fullständig nedrustning som innebär att alla väpnade styrkor och vapen skall avskaffas under en period av fyra år. Det här kunde vara en miljöpartivision. Men det är det inte utan två olika stormaktsförslag i FN:s generalförsamling den 17 och 18 september 1959.

Miljöpartiet står bakom alla de motioner som vi väckt och yrkandena i dem. Vi ger vårt stöd till reservationer och yttranden. Jag yrkar bifall till vår reservation 1 om krigsmaterielexporten och reservation 8 om minor samt till reservation 11.

Anf. 5 INGRID NÄSLUND (kd):

Herr talman! Hur ser vi kristdemokrater på vapenexport? Jag skulle vilja svara med att vi egentligen anser att vapenexport bara borde få förekomma till stabila demokratiska stater. Det är det som står i vårt principprogram, och det står jag bakom. Men i politikens värld förekommer kompromisser, och sådana har säkert också vi gjort i denna fråga.

Det brukar sägas att krig inte förekommer mellan demokratiska stater. Därför är det så viktigt att vapenexporten mer och mer begränsas till att bara gå till demokratiska stabila stater. Konklusionen blir alltså att vi kristdemokrater egentligen bara vill exportera till de stater som inte förväntas använda sina vapen och som förmodligen inte kommer att behöva att använda dem. Är det ologiskt? Egentligen inte. Vi har själva ett försvar som är utrustat med vapen som vi förhoppningsvis – vi är alla överens om det – inte kommer att behöva använda. Sverige kommer inte att börja något krig, och vi hoppas och har avsikten att föra en sådan politik att vi inte heller blir anfallna.

Säkerhetspolitiken i dag går ut på en ökad integration i vårt närområde och i hela Europa, där vi hoppas på ett allt intimare fredligt samarbete för att bättre lära känna varandra och göra det alltmer otänkbart att låta konflikter blomma ut mellan våra stater. Det är hela tanken med den europeiska unionen, ett stort fredsprojekt mellan stater som har insett det färfänga i att kriga med varandra och som slutit avtal med varandra om att aldrig börja krig sinsemellan. Det gäller inte bara en gemensam marknad även om den är bra. Är man klok bekämpar man inte den som man har många gemensamma intressen med. Man arbetar i stället fram mot gemensamma mål.

Den europeiska unionen är först och främst ett stort fredsprojekt. Jag skulle önska att den visionen skulle bli starkare i vårt land, för den gör oss bättre skickade att stärka freden och medverka till att konflikter inte uppstår i vår omvärld. Det är därför utvidgningen av EU österut är så angelägen. När det otroliga hände som knappast någon hade vågat hoppas på och ingen egentligen förutsåg, att Berlinmuren föll och en möjlighet till frihet och fred öppnades för alla de människor som hade levt bakom järnridån under starkt förtryck, då öppnades en stor möjlighet till ökat samarbete. Därför är den europeiska unionens angelägnaste projekt i dag enligt mitt sätt att se inte EMU, som man har planerat för och förutsett, utan det är att öppna gemenskapen österut för de stater som bara för några år sedan inte vågade drömma om att de skulle kunna vara en del av den europeiska unionen.

De flesta konflikter i världen i dag är inte mellan stater. Man räknar med att över 90 konflikter pågår, nästan alla interna konflikter och bara

några enstaka mellan stater. Därför har västvärlden ett oerhört ansvar för vapenexport, och Sverige har ett stort ansvar att också försöka påverka västvärlden.

Vi kristdemokrater menar att vi i möjligaste mån skall undvika framtida internationella konflikthärddar genom att västvärlden inte exporterar vapen på det sätt som man gör i dag. Vi menar att Sverige skall försöka påverka EU i riktning mot en gemensam restriktiv syn på krigsmaterielexport som är baserad på de svenska riktlinjerna och kriterierna. Det här kan synas vara en väldigt optimistisk syn, men tror vi på EU som ett fredsprojekt måste vi också tro att det är möjligt att komma framåt på den här vägen. Det kommer inte att gå på en dag. Som enda parti förde vi fram den här tanken i ett av våra motionskrav när vi skrev betänkandet om regeringskonferensen. Vi hade gärna sett att den här frågan kom upp på regeringskonferensen. Många fredsorganisationer, kyrkor och olika ideella organisationer i Europa har arbetat för att den här frågan skall komma upp på regeringskonferensen. Vi vet inte om det sker, men jag tror att det är oerhört viktigt att frågan hålls levande. Det är också oerhört viktigt att vi som enskilda parlamentariker ställer upp på den uppförandekod, *code of conduct*, som de här organisationerna har fört fram. Den stämmer i ganska stor utsträckning med de regler för vapenexport som vi har i Sverige. Jag vill därför uppmana parlamentariker att ställa upp bakom denna och försöka driva frågan vidare i Europa.

Därför yrkar jag bifall till reservation 9 om en bättre kontroll av den internationella vapenhandeln genom överenskommelse inom EU efter de restriktiva linjer som vi har i vårt land.

När detta är sagt vill jag komma in på hur vi ser på den svenska krigsmaterielexporten. De regler, lagar, direktiv och kriterier som vi har ställer vi upp på. Vi tycker att de är bra, men vi tycker inte riktigt att de tillämpas i praktiken.

Om kriterierna efterlevs är de väl avvägda och kan förhindra att export sker till länder som vi som land inte kan stå för att vi exporterar till. Vi kristdemokrater understryker därför vikten av löpande utvärderingar av den export som har skett. Vi tycker att en sådan uppföljning och utvärdering borde ske varje år, inte bara som nu med en skrivelse, utan regering och riksdag borde verkligen pröva om exporten har stämt överens med de grundläggande kriterierna. I detta ingår frågan om att ett land inte skall befinna sig i en internationell konflikt, frågan om att man inte skall vara i krig eller riskera att hamna i krig med ett annat land och den övergripande frågan om hur man behandlar sina medborgare eller de människor som är beroende av en som stat.

Då har vi rest stora frågetecken när det gäller en rad länder. Vi har nämnt Indien, Pakistan, republiken Korea, Kina och Mellanöstern. Man behöver verkligen gå igenom land för land och se om dessa länder verkligen lever upp till de kriterier som vi har fastställt. Skall vi försöka att driva denna fråga vidare i den europeiska unionen är det viktigt att Sverige har en hög trovärdighet på området – jag tycker inte att den är tillräckligt hög i dag – annars kommer vi inte att tas på allvar.

Vi ställer oss naturligtvis bakom den reservation som vi också har undertecknat om att krigsmaterielexport inte bör fortsätta till Indonesien. Vi tycker att detta är ett klart fall där man bryter mot de kriterier som vi har att utgå ifrån. Här sker sådana flagranta övertramp när det gäller de

mänskliga rättigheterna att jag inte kan förstå hur Sverige har sett det som möjligt att exportera vapen till Indonesien. Även om detta skall skötas av en myndighet och regeringen har det yttersta ansvaret så känner jag som riksdagsledamot och vald representant för en del av Sveriges folk att jag måste säga min mening. Därför reserverar vi oss tillsammans med fyra andra partier. Vi hoppas också att detta skall visa sig i de beslut som fattas i fortsättningen.

När det gäller minor vill jag personligen säga att jag tycker att Sverige skall fortsätta med det som man har tillämpat sedan 1970 – om de uppgifter som vi har fått är riktiga – dvs. att man över huvud taget inte skall exportera minor. Om det rör sig om antipersonella minor eller inte har jag inte helt klart för mig. Därför har jag inte ställt mig bakom reservationen, eftersom mitt parti har uttalat att det skall gälla antipersonella minor. Personligen kommer jag dock att rösta för denna reservation.

Anf. 6 NILS T SVENSSON (s):

Herr talman! I detta betänkande från utrikesutskottet behandlas regeringens redogörelse för krigsmaterielexporten under 1995 och ett antal motioner som rör krigsmaterielexporten och dess regelverk.

Innan jag kortfattat redovisar utskottets överväganden vill jag nämna något om anledningen till att Sverige över huvud taget har en export av krigsmateriel.

Vår säkerhetspolitik har under mycket lång tid varit uppbyggd kring den militära alliansfriheten och kring ett starkt och allsidigt försvar med vars hjälp vi skall kunna trygga vår självständighet. En viktig förutsättning för denna inriktning av säkerhetspolitiken har varit en kvalificerad inhemsk försvarsindustri. Med dess hjälp har vi kunnat utveckla, tillverka och underhålla vapensystem anpassade för våra speciella förhållanden. Det har gett oss en trygghet och minskat risken för att vi skall utsättas för utländska påtryckningsförsök. Detta har verksamt bidragit till trovärdigheten i vår säkerhetspolitiska linje.

Vi har internationellt sett haft en hög självförsörjningsgrad när det gäller militär utrustning. Men det svenska försvarets beställningar har inte räckt till för att vidmakthålla den kvalificerade industriella kapacitet som vi har ansett oss behöva. Därför har export av krigsmateriel varit ett element i vår säkerhetspolitik. Vi har varit beredda att acceptera en viss export för att kunna upprätthålla denna kvalificerade försvarsindustri. Jag poängterar ”viss”, därför att vår exportpolitik uppfattas både av mig själv och av de flesta andra bedömare i Sverige och utomlands som både ansvarsfull och restriktiv.

Den övervägande delen av vår export har gått till andra OECD-länder. Vi har undvikit all ny export till länder som befunnit sig i väpnad konflikt eller haft inre väpnade oroligheter. Riktlinjerna för krigsmaterielexport har över tiden utvecklats på ett sätt som bl.a. tagit hänsyn till den ökade betoningen av respekten för mänskliga rättigheter. Grova och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter vittnar om en typ av instabilitet som lätt övergår i inre eller yttre konflikter.

Ibland pekar man i debatten på att svenska vapen skulle ha använts i krig i andra delar av världen. Delvis är dessa uppgifter överdrivna eller felaktiga, men det är riktigt att så har skett i vissa fall. Orsaken är då inte en slapphet i tillämpningen av riktlinjerna eller en överdriven omsorg om

försvarsindustrins välbefinnande, utan oftast har allvarliga och oförutsedda förändringar inträffat i mottagarlandet långt efter det att exporten ägt rum. Sådant kan man inte gardera sig mot med mindre än att man avstår helt och hållet från att exportera.

Min bedömning förblir den att Sverige bedriver en ansvarsfull och restriktiv krigsmaterielexportpolitik som vi inte har anledning att skämmas för i ett internationellt perspektiv.

Betydande förändringar har ägt rum i Sveriges närområde under 90-talet, förändringar som även påverkat den hotbild vårt försvar skall vara inriktat på. I det senaste försvarsbeslutet har konsekvenserna av denna avveckling för försvarsmaktens storlek och inriktning behandlats. Även försvarsindustrins fortsatta roll berördes. Det konstaterades att en inhemsk försvarsindustri alltjämt måste anses utgöra en säkerhetspolitisk tillgång. En produktionskapacitet måste finnas för att underbygga den återtagningsförmåga som försvarsmakten skall ha liksom en utvecklingskompetens på nyckelområden för att underlätta försvarsmaktens anpassning till framtida förändringar av hotbilden. En särskild tonvikt lades i försvarsbeslutet vid betydelsen av ett utökat och fördjupat internationellt samarbete för att bevara svensk försvarsindustriell kompetens. Samtidigt fastslogs att den traditionella exportförsäljningen även fortsatt har en viktig roll att spela. Det är mot denna bakgrund som utskottet har tagit ställning till innehållet i regeringens skrivelse och de olika motionsyrkanden som har förelegat.

Ett antal reservationer har anmälts till utskottets betänkande. Dessa rör i stor utsträckning frågeställningar som har behandlats även tidigare år. Den första reservationen tar upp kravet på en mer detaljerad offentlig redovisning av krigsmaterielexporten. Utskottet vidhåller uppfattningen att regeringens årliga redogörelse, med hänsyn till de gränser för den öppenhet som vår sekretesslagstiftning uppställer, ger en god samlad bild av den svenska krigsmaterielexporten.

Den andra reservationen aktualiserar ännu en gång kravet på en lagreglering av riktlinjerna för krigsmaterielexport. Utskottsmajoriteten menar att det ter sig mycket svårt att på ett ändamålsenligt sätt författningsreglera handlingslinjer på detta område. De utrikes- och säkerhetspolitiska intressen som måste beaktas vid prövningen av enskilda exportärenden är så mångskiftande och så beroende av förändringarna i vår omvärld, att den nuvarande ordningen är att föredra. Jag vill också erinra om det faktum att ISP:s exportkontrollråd numera ger alla riksdagspartier en löpande insyn i hur riktlinjerna tillämpas.

I den tredje reservationen menar man att uppdelningen av krigsmateriel i två kategorier med delvis olika riktlinjekrav inte är befogad, eftersom materielen i kategorin övrig krigsmateriel inte är mindre farlig, mindre förstörelsebringande eller beskedligare än materielen i kategorin krigsmateriel för strid. Personligen har jag svårt att se hur en spaningsradar eller ett transportfordon kan jämföras med en kanon i destruktiv kraft. Utskottsmajoriteten vidhåller alltså uppfattningen att uppdelningen i två kategorier är sakligt grundad.

I den fjärde reservationen anser man att all export av krigsmateriel skall stoppas om en stat inte uppfyller riktlinjernas villkor. Detta skulle även gälla i de fall då en regeringsöverenskommelse om leveransgarantier slutits med den mottagande staten. Utskottet har tagit del av ett omfat-

tande underlag rörande följdleveransavsnittet i riktlinjerna, men vi har avstått från att ta ställning i frågan om hur sådana leveranser skall hanteras med hänvisning till den granskning som nu pågår i konstitutionsutskottet. Mer generellt har utskottsmajoriteten menat att en regel av det slag som reservanten förespråkar skulle få orimliga konsekvenser.

Den femte reservationen tar upp ett förslag om att slutanvändarintyg skall krävas även vid komponentleveranser från Sverige. Utskottsmajoriteten har inte funnit anledning att förespråka någon ändring av nuvarande ordning, som innebär att man genom att kräva s.k. OPD-intyg förhindrar vidareexport av komponenten i sig. Även komponentexport är underkastad sedvanlig prövning enligt riktlinjerna, och inom ramen för en helhetsbedömning ser man också till vilken sorts exportpolitik som mottagarlandet för.

Den sjätte reservationen förordar en successiv avveckling av svensk krigsmaterielexport med hänvisning till att denna påverkar trovärdigheten i svenska fredssträvanden i internationella sammanhang. Det finns färiska exempel på att reservanterna kanske överskattar denna negativa effekt. Jag har tidigare redovisat att vår krigsmaterielexport uppfyller mycket bestämda försvars- och säkerhetspolitiska syften. Utskottsmajoriteten står fast vid sitt avstyrkande av detta förslag.

I den sjunde reservationen menar man att ett demokratirekvisit i större utsträckning skall beaktas vid bedömningen av krigsmaterielexportärenden. Utskottsmajoriteten menar att ett sådant element redan ingår i bedömningen, där det vägs samman med andra aspekter som man har att ta hänsyn till.

Den åttonde reservationen yrkar på att export av Bofors mina 013 inte bör tillåtas därför att den är konstruerad för att utlösas automatiskt av förbipasserande. Enligt vad utskottet inhämtat är mina 013 i första hand konstruerad för att utlösas manuellt vid försvar av fasta installationer. Det åligger inte utskottet att göra den typ av bedömning av enskilda vapensystem som reservanterna efterlyser. All export av krigsmateriel är som bekant enligt lag förbjuden. Ansvar för att avgöra frågan om undantag i enskilda fall vilar på Inspektionen för strategiska produkter och ytterst på regeringen. Exporten av mina 013 bör bedömas enligt denna ordning och i enlighet med de riktlinjer som riksdagen godkänt.

I den nionde reservationen menar man att Sverige bör ta initiativ till att förmå EU:s medlemsstater att bedriva en mer restriktiv vapenexportpolitik. I utskottets betänkande redovisas en rad olika forum både inom och utom EU där Sverige är aktivt engagerat i diskussioner som ytterst har till syfte att främja en ökad restriktivitet i den internationella vapenhandeln. Utskottet har noterat dessa ansträngningar och utgår från att de kommer att fortsätta.

Den tionde reservationen yrkar på att allt svenskt stöd till försvarsindustriellt samarbete och exportstöd upphör för att Sverige skall verka som föregångsland för att den totala produktionen och exporten av krigsmateriel skall minska. Utskottsmajoriteten har tagit fasta på den övergripande säkerhetspolitiska målsättningen med svensk krigsmateriel-export och på de bedömningar från det senaste försvarsbeslutet som jag har redovisat och funnit att det aktuella yrkandet bör avstyrkas.

Den elfte och sista reservationen berör exporten till ett enskilt land, Indonesien. Utskottsmajoriteten har beaktat vad 1993 års riksdagsutred-

ning konstaterade beträffande den avgränsning som regeringsformen gör mellan riksdagens ansvarsområde och regeringens. Vi menar att bedömningen av enskilda länders uppfyllande av riktlinjernas krav är ett ansvar för den myndighet som har att fatta beslut på detta område och ytterst för regeringen. Samtidigt menar vi att utskottet, bl.a. i årligen återkommande betänkanden, gör landspecifika bedömningar som kan vara av relevans vid uttolkningen av riktlinjerna. Detta betänkande, det s.k. MR-betänkandet, skall ju behandlas i kammaren om några veckor. Vi utgår från att hänsyn tas till sådana bedömningar av utskottet när enskilda ärenden på krigsmaterielexportområdet behandlas. Utskottsmajoriteten ser mot denna bakgrund inte att det finns anledning att i sitt betänkande behandla enskilda länder på det sätt reservanterna önskar.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 7 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Jag har en del frågor till Nils T Svensson, och jag får också ställa frågor till honom som representant för regeringen, eftersom den lyser med sin frånvaro här i dag. Egentligen får vi också rikta de frågor vi vill ställa till moderaterna till Nils T Svensson, som uppenbarligen i dag talar även för dem. Moderaterna har uppenbarligen valt Nils T Svensson som sin talesman i denna fråga.

Jag vill återkomma till den fråga som Nils T Svensson slutade med. Riksdagen har gjort uttalanden och bedömningar av enskilda länder i sitt årliga betänkande om mänskliga rättigheter i världen. Ja, vi har där oerhört starkt och tydligt uttalat vår oro över situationen i Indonesien, på Östra Timor. Men vad har det lett till, Nils T Svensson? Det har ju inte lett till att regeringen har tagit detta ad notam och agerat därefter. Det är därför vi är tvungna att lyfta fram enskilda länder, för att påvisa det absurda i regeringens handläggning av frågor – annars hade det inte varit nödvändigt.

Nils T Svensson säger apropå att vi tar upp och kritiserar vapenexporten under 1995 därför att vapenexport har skett till länder som inte borde ha fått någon sådan att det rör sig om tillfälliga fel eller att det har uppstått problem efteråt. Amnesty har gjort en lista på 16 länder, varav nio fick tillstånd för export från Sverige under 1995. Är den listan då felaktig? Är Pakistan, Bahrain, osv. länder som plötsligt har hamnat i politiska problem? Enligt Amnestys uppgift har 29 % av vapenexporten gått till dessa länder. Är detta felaktiga uppgifter från Amnesty? Det är inte min uppfattning att Amnesty brukar lämna felaktiga uppgifter, utan de brukar vara väldigt tillförlitliga.

Anf. 8 NILS T SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Som Eva Zetterberg vet hade vi i utskottet en ganska grundlig genomgång av just kapitel 11 i regeringsformen, och vi konstaterade då att riksdagen i princip är förhindrad att besluta i förvaltningsangelägenheter, som det enligt författningen ankommer på regeringen, domstolar eller andra myndigheter att besluta i. Mot den bakgrunden kom vi fram till att det inte är utskottets uppgift att behandla dessa frågor.

I det särskilda yttrandet från bl.a. Eva Zetterberg säger man att utrikesutskottet är den instans som bör få yttra sig om vapenexport sker till länder som enligt utskottets bedömning inte uppfyller kraven. Jag är litet fundersam över vad Eva Zetterberg egentligen vill åstadkomma. Vill hon alltså att man skall ändra i regeringsformen vad gäller förhållandet mellan riksdagens och regeringens ansvar, så att utrikesutskottet skulle ha till särskild uppgift att varje år upprätta något slags lista över länder? I så fall blir det väldigt märkligt. Jag är inte sakkunnig i grundlagsfrågor, men det Eva Zetterberg resonerar kring förefaller mig onekligen litet besynnerligt.

Som jag också påpekade har flera talare i sina huvudanföranden målat upp en vision om en värld i fred och samförstånd, där inga vapen behövs. Självfallet vill vi alla uppnå en sådan situation.

Anf. 9 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Jag menar att det är viktigt att riksdagen, i det här fallet utrikesutskottet, lämnar synpunkter på enskilda länder. Svaret är ja. Där emot behövs ingen regelrätt genomgång land för land av vilka som skall ha krigsmateriel.

Men här har vi ett tydligt exempel i Indonesien. Enligt mångas förmenande lägger sig Sverige där direkt i en väpnad konflikt. Vi exporterar vapen till den ena parten, till Indonesien. I de fall där regeringen inte har dragit rätt slutsatser av våra MR-betänkanden måste vi klart påtala detta.

Nils T Svensson menade att begreppet övrig krigsmateriel är så oskyldigt – det är bara spaningsradar. Men jag anser att eldrörsvapen, kanoner, pansarvärnsvapen, krut och sprängämneskomponenter osv. är användbara delar när man för krig. Jag har svårt att se varför vi skall ha den här uppdelningen i övrig krigsmateriel och krigsmateriel för strid.

Till slut vill jag säga Nils T Svensson att det är viktigt att vi är trovärdiga när vi agerar internationellt. Vi har i år gjort en enorm vinst i och med att Sverige fattat beslut om att avskaffa antipersonella minor i vårt eget försvar. Det ger oss en enorm styrka i det internationella förhandlingsarbetet. Där är Sverige effektivt och arbetar konstruktivt, t.ex. i Wassenaarsamarbetet och i nedrustningsarbete över huvud taget i världen. När vi diskuterar vapenexport internationellt måste vi därför driva på att vi har gjort rent hus och inte har den här typen av skamfläckar i vår egen krigsmaterielexport.

Anf. 10 NILS T SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Som jag påpekade inledningsvis har vi i vårt s.k. MR-betänkande en mycket genomarbetad redovisning av läget i länderna.

Som Eva Zetterberg mycket väl känner till är förhållandet sådant att vi i Exportkontrollrådet har att yttra oss över de ärenden som handlar om export. Självfallet är det av intresse att eftersträva en bred samsyn. Nu är alla partier medlemmar i Exportkontrollrådet och kan där framföra sina synpunkter. Utöver detta kan ärenden föras upp till Utrikesnämnden för prövning, och i ett annat sammanhang kan man också få ägerandet prövat av KU. Jag tycker faktiskt, Eva Zetterberg, att den ordning som vi fått med den nya organisationen, den nya myndigheten och Exportkontrollrådet gör att partierna har ett verkligt inflytande över och insyn i dessa exportfrågor.

Men ibland blir jag litet fundersam över var Eva Zetterberg står i frågan. I en annan reservation skriver hon nämligen att krigsmaterielbegreppet vidare bör breddas, så att all materiel som de stora exportföretagen själva anser vara försvarsmateriel omfattas. Menar hon att man skall överlåta till försvarsindustrin att själv avgöra vad som är krigsmateriel eller annat? Ibland blir jag fundersam över Eva Zetterbergs argumentation.

Anf. 11 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Herr talman! Nils T Svensson talade om export som eventuellt har förekommit till länder som sedan har visat sig inte uppfylla kriterierna och därför använt svenska vapen i vissa konflikter. Jag undrar vilka länder han menar. Det kan väl inte vara så att han t.ex. syftar på de svenska haubitsar som lär ha använts i Kashmir? Konflikten mellan Indien och Pakistan när det gäller Kashmir har ju varit känd så länge att jag har svårt att föreställa mig att dessa vapen har exporterats till dessa länder innan konfliktsituationen uppkom.

Vi tycker att det är bra att konstitutionsutskottet nu skall granska följdleveranserna. De har åstadkommit mycket bekymmer, och jag tror att följdleveranser är en av de saker som många svenskar ställer sig mest frågande inför. Från kristdemokraternas sida har vi velat påpeka att de grundläggande kriterierna inte på något sätt kan skrivas bort när det gäller följdleveranser. Kraven på mänskliga rättigheter måste fortfarande gälla. När grova och omfattande kränkningar av dessa förekommer skall inte följdleveranser kunna ske.

Det finns alltså ingen rätt till följdleverans, även om länderna skall kunna räkna med att få följdleveranser om de fortfarande uppfyller kriterierna. Då finns rätten, men absolut inte annars. Jag förstår inte att man kan göra någon annan tolkning. I en del fall ser det ut som om det ändå görs, men det måste uppebarligen vara fel. Jag ser fram emot konstitutionsutskottets granskning av följdleveranser och förväntar mig sedan att regering och riksdag skall titta närmare på det omedelbart efteråt och uttala sig om vad man anser.

Anf. 12 NILS T SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Vi bestämde oss för att ha den ordningen i utskottet att avvakta konstitutionsutskottets litet djupare granskning i frågan innan vi tar ställning. På den punkten är vi alla överens i utskottet.

I sitt inledningsanförande konstaterade Ingrid Näslund att det regelverk vi har är bra enligt kristdemokraterna och att man i politiken måste använda sig av kompromisser. Om jag förstod det rätt var det också ett accepterande av att man skall göra dessa många gånger grannlaga avvägningar i dessa svåra exportärenden.

Men senare sade Ingrid Näslund att dessa regler inte tillämpas i praktiken. Då blev jag litet fundersam över vad hon menade. Detta med krigsmaterielexport är ju inget nytt. Det förekom under den regering där Ingrid Näslunds parti ingick den förra perioden, och som jag nämnde i repliken till Eva Zetterberg har vi nu en ny ordning där alla partier ingår i Exportrådet och också i Utrikesnämnden.

Det är viktigt att vi har ett brett samförstånd i dessa frågor, och min uppfattning är att det finns ett sådant samförstånd i de organ som haft att ta ställning till olika exportärenden. Men på den punkten har tydligen Ingrid Näslund en annan uppfattning.

Anf. 13 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Herr talman! Det vi har sagt är att vi så långt vi kan se nu tycker att reglerna är bra. Men hela den här diskussionen försiggår ju därför att vi inte tycker att reglerna följs i alla stycken. Nils T Svensson efterlyste exempel, och Indonesien är ett. Det verkar som om en del tycker att detta inte skall få sägas i kammaren, men hur skall vi annars kunna veta om vi är överens? Visserligen har vi Exportkontrollrådet, men det som försiggår där är hemligt, och därför vet vi inte alltid vad som sker där. Så vi riksdagsmän måste ha möjlighet att yttra oss om detta, och vi måste också i partierna ha möjlighet att ta ställning till det som sker inför våra ögon och säga om vi tycker att det överensstämmer eller inte. Om inte detta kan diskuteras kan vi inte ha ordningen att detta skall vara en fråga för regeringen och en myndighet med hjälp av Exportkontrollrådet.

Anf. 14 NILS T SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Om Ingrid Näslund är väldigt besviken på ordningen blir det konflikt med regeringsformen. I sådana fall får man försöka åstadkomma någon förändring där av ansvarsfördelningen mellan regeringen och riksdagen, som jag tidigare nämnde.

Ett uttryck för strävan att åstadkomma en bred samsyn i dessa frågor är just förhållandet att alla partier ingår i Exportkontrollrådet sedan den nya myndigheten inrättades. Den har nu varit verksam i drygt ett år. Det är kort tid, och partiernas företrädare där är ju, som Ingrid Näslund påpekade, naturligtvis förhindrade av sekretesslagstiftningen att tala om saker och ting. Men det hindrar inte att partierna orienterar sig om vilken riktning man skall ha på sina ställningstaganden.

För egen del är jag förhoppningsfull om att man i detta samråd och ytterligare samråd i Utrikesnämnden, i den mån det behövs, skall kunna finna en inriktning för dessa svåra frågor. Vi skall ha klart för oss att detta är ett element i hela vår säkerhetspolitik. De som kräver att vi skall avveckla hela vapenexporten borde man också avkräva ett svar på hur de kommer att lösa detta problem och ersätta detta element i den svenska säkerhetspolitiken. Därom har vi ingenting hört, men det kanske är en annan fråga.

Anf. 15 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Herr talman! Socialdemokraterna och Folkpartiet delar i allt väsentligt synen på svensk säkerhetspolitik. Partierna delar åtminstone i ord synen på den restriktiva krigsmaterielexporten. Partierna skiljer sig – vilket har framgått i tidiga debatter – i synen på hur tydliga regler som önskas för att tillgodose tilltron till hanteringen av de här frågorna. Socialdemokraterna verkar åtminstone när de är i regeringsställning vara nöjda med att in blanko lita på regeringen. Vi har en litet annan syn från Folkpartiets sida på detta.

Det är förvisso bra att det finns forum för att diskutera vapenexport i Europa, vilket också Nils T Svensson redovisade. Vi i Folkpartiet tycker att det hade varit bättre om det där också hade funnits svenska initiativ till att främja en mer restriktiv vapenexportpolitik bland Europas länder. Nils T Svensson säger att det redan finns ett demokratirekvisit som vägs samman med andra aspekter. Det är just här vi skiljer oss åt. Från Folkpartiets sida anser vi att demokratirekvisitet bör stå på egna ben. På vilket sätt menar Nils T Svensson att ett demokratirekvisit och kriterium skulle kunna få negativa konsekvenser om det stod på egna ben och inte bara vägs samman mot de övriga kriterierna?

Anser Nils T Svensson att utrikesutskottets kritik av Indonesien under en följd av år har varit mycket hård? Innebär utvecklingen under det senaste året enligt Nils T Svensson att läget har förvärrats? Har vi då inte nått ett läge när svensk krigsmaterielexport till Indonesien inte längre bör förekomma? Om svaret är nej – hur lågt ligger i så fall den socialdemokratiska ribban för restriktiviteten i svensk vapenexportpolitik som Nils T Svensson värtaligt talade för i talarstolen?

Anf. 16 NILS T SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Den svenska rollen i den internationella vapenhandeln motsvarar 0,5 %. Det är inte särskilt mycket. Från den utgångspunkten är det naturligtvis viktigt att Sverige engagerar sig i internationella forum för att kunna påverka de övriga 99,5 procenten av vapenhandeln. Jag tycker nog att den kritik som Lennart Rohdin nu riktar mot regeringen för att den inte är tillräckligt aktiv inte är korrekt. Här tas initiativ t.ex. i FN, där vapenregistret undergår en översyn. Sverige har drivit den här frågan under många år, och har kanske möjlighet att driva den hårdare som medlem i säkerhetsrådet. Sverige har drivit frågan i EU, och gör också det fortsatt. Det s.k. Wassenaararrangemanget – där den svenske krigsmaterielinspektören för närvarande är ordförande – är ett forum där man försöker diskutera fram olika arrangemang som skall hålla tillbaka vapenexporten och hålla den på en väldigt restriktiv nivå. Så visst finns det många bra svenska initiativ, tycker jag.

Lennart Rohdin talade om demokratirekvisitet. När vi gått igenom grunderna för exportfrågorna har vi bedömt att demokratirekvisitet är *en* del i bedömningen av länder. Därför har jag svårt att se hur detta skulle kunna stå på egna ben, som Lennart Rohdin uttrycker det. Jag skulle finna det svårt att hitta något slags kriterium och regelverk som skulle kunna utgöra en självständig bedömningsgrund utan koppling till andra grunder för bedömningen. Men det är möjligt att Lennart Rohdin har kommit fram till svaret på den frågan. Det kan vara intressant att höra vad han har för funderingar i den riktningen.

Anf. 17 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Herr talman! Det är förvisso sant att Sverige under årens lopp har tagit initiativ i FN. Men vad vi förespråkar här är svenska initiativ för att få våra huvudsakliga konkurrentländer, de östeuropeiska stater som exporterar krigsmateriel, att bedriva en restriktiv vapenexportpolitik. Där har icke redovisats ett enda svenskt initiativ.

Från Folkpartiets sida menar vi att demokratirekvisitet bör stå på egna ben och inte vägas samman mot andra kriterier. Det räcker med att titta i listan på vilka länder Sverige exporterar till, Nils T Svensson, för att se att demokratikriteriet skulle kunna få större genomslag vid bedömningen av lämpliga mottagarländer för svensk export.

Nils T Svensson undvek helt frågan om Indonesien i sitt första svar. Har utrikesutskottets kritik under de gångna åren varit mycket hård? Har läget förvärrats? På vilket sätt anser Socialdemokraterna att vi inte har nått det läge där svensk restriktivitet kräver att krigsmaterielexporten till Indonesien upphör? Förvisso har vi ett exportkontrollråd som skall hantera de enskilda ärendena, men det finns en gräns där riksdagen måste säga ifrån när det gäller de generella och övergripande utrikespolitiska bedömningarna av ett enskilt land. Detta särskilt som utrikesutskottet under så många år mycket hårt kritiserat Indonesien.

Nils T Svensson! Det föreligger inte längre något brett samförstånd om Indonesien i svensk vapenexportpolitik.

Anf. 18 NILS T SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag menar att demokratirekvisitet måste vägas ihop med andra komponenter. Jag tycker inte att det argument Lennart Rohdin framförde var särskilt stabilt. Det måste också till en del av övriga komponenter för att göra denna helhetsbedömning. Jag tror att vi egentligen inte har så skiljaktiga uppfattningar i den frågan.

När det gäller Indonesien kommer utskottet att utifrån motioner som har skrivits justera ett betänkande om läget för de mänskliga rättigheterna i olika länder, som jag har berättat tidigare. Det skall ske i nästa vecka. Den debatten kommer senare, och i det sammanhanget kommer självfallet också Indonesien att behandlas.

Varje exportärende bedöms enskilt och utifrån sina specifika förutsättningar. Som Lennart Rohdin känner till har partierna möjlighet att framföra sina synpunkter i Exportkontrollrådet. Som jag tidigare framförde tycker jag att utskottets och riksdagens uttalande om MR-läget i skilda länder skall beaktas i de utrikespolitiska sammanhang där Sverige agerar. Jag tycker att så också sker.

Anf. 19 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag ställde en fråga om skillnaden mellan två länder, som jag ansåg var oerhört lika vad gäller situationen för de mänskliga rättigheterna. Båda har inre väpnade oroligheter och båda kränker väldigt starkt de mänskliga rättigheterna. Om det finns någon skillnad är Indonesien, som jag ser det, det värsta landet i det här fallet. Där har man också hållit på längst. Utskottet uttalar sig på ett helt annat sätt om det ena landet än när det nu gäller exporten till Indonesien.

Jag uppfattade inte riktigt vad Nils T Svensson sade om minan som jag pratade om. Jag återger ett par rader ur Krigsmaterielinspektionens promemoria från 1993:

Det här är en mina som utlöses manuellt via tändkabel eller elektrisk kabel. Den bör icke lämnas obevakad. Den kan nämligen också utlösas med snubbeltrådsutlösning. Den kan då orsaka skador på civilpersoner så

länge snubbeltrådsutlösningen fungerar. Detta är dock normalt en mycket begränsad period, då nedfallande grenar och passerande djur utlöser den.

Det behövs alltså inte så mycket för att den skall utlösas. Man kan tänka sig att den trupp som ligger på en plats och har en snubbeltråd kanske inte kan stanna, utan snabbt måste ge sig därifrån. Då har vi minorna där.

Anf. 20 NILS T SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Som Bodil Francke Ohlsson själv påpekade finns ju ett embargo mot Nigeria. Det har ju beslutats om embargo mot andra länder också både i FN- och EU-sammanhang. Det är alldeles självklart att om Sverige är med i den typen av beslut skall det följas upp i alla avseenden, och det görs ju också.

Jag kan inte uttala mig om konstruktionen av den mina som Bodil Francke Ohlsson också berör och hur den fungerar. Men vi har ju, som jag nämnde i mitt inledningsanförande, frågat om detta i utskottet och fått veta hur denna mina fungerar. Om någon skulle efterfråga köp av den minan får det naturligtvis bedömas i vanlig ordning om den över huvud taget skall kunna exporteras. Jag kan inte tillräckligt mycket om minan för att kunna ge mig in i någon djupare diskussion med Bodil Francke Ohlsson. Om det är frågan om export av denna mina måste det bedömas utifrån alla de kriterier som gäller för exportärenden.

Anf. 21 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag har för mig att EU:s generalförsamling också har yttrat sig om Indonesien och anser att man bör införa ett vapenembargo. Det är kanske ytterligare ett litet tryck, eftersom man rättar sig efter EU i många andra fall.

Anf. 22 NILS T SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Det var kanske när annekteringen av Östra Timor skedde som man skulle ha utlyst detta embargo. Att nu göra det på ett ensidigt sätt är kanske inte den rätta metoden. Det pågår ju många slags förhandlingar och informella och formella kontakter för att finna lösningar på detta problem. Den diskussionen får vi väl återkomma till när vi behandlar det betänkandet i kammaren.

Anf. 23 ANNIKA NORDGREN (mp):

Herr talman! Ibland känner man sig litet tjugig när man sitter på sin kammare och skall upp och prata om ett område som man har pratat om många gånger förut och ett område där det inte händer speciellt mycket. Det händer i alla fall inte saker som man själv skulle önska. Men tystnad är ju medhåll, och med anledning av detta står jag i talarstolen igen.

Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 6 och reservation nr 10.

Sveriges utrikespolitiska mål är nedrustning. Sedan slutet av första världskriget har det officiellt rått ett principiellt förbud mot krigsmaterielexport. Hur kommer det sig då att vi får ständiga påminnelser om den svenska vapenexportpolitikens misslyckanden? Kan man någonsin komma åt kortsiktigt ekonomiskt profittänkande, missbedömningar av

situationer i olika länder och spådomar som inte slår in när det gäller vapenexport? Svaret är ju nej.

Vi vet alla att den militära förbrukningen av resurser förlänger och understöder den orättvisa fördelningen av jordens tillgångar, och regeringarna stöder denna verksamhet. Rustningsspiraler slukar mycket stora pengar. Dessa pengar skulle t.ex. kunna användas till att minska klyftorna mellan fattiga och rika samt ge möjligheter för en långsiktigt hållbar utveckling genom satsningar för en god miljö och en ekologiskt hållbar utveckling. Vapen dödar därmed även om de inte används.

Vi vet också att det finns en rad problem förknippade med vapenhandel i världen. Export av krigsmateriel till länder i krig leder till att människor dödas eller flyr. 90 % av världens ungefär 20 miljoner externa flyktingar är på flykt undan krig. Export av krigsmateriel till fattiga länder bidrar till fattigdom, svält och utebliven hälsovård. Export av krigsmateriel till ett konfliktområde kan öka risken för att krig bryter ut. Det är ju så att kapprustningar skapar ömsesidig misstro. Export av krigsmateriel ingår ofta i en större överenskommelse där säljaren hjälper köparen att bygga upp en egen krigsindustri och tillverka vapen på licens.

Herr talman! Miljöpartiet de gröna vill därför avveckla den svenska krigsmaterielexporten. Fred är inte bara målet utan också vägen. Vi kan inte ställa krav på andra länder som vi inte själva kan uppfylla. Jag ställer mig ständigt frågan när den svenska riksdagsmajoriteten skall ta ansvar för det utrikespolitiska målet om nedrustning.

Det blir allt vanligare att svenska och utländska företag samarbetar om utveckling och tillverkning av nya vapensystem. När regeringen väl godkänt ett samarbetsprojekt skall exporten få fullföljas även om samarbetslandet kommer i krig så länge FN inte lägger ett vapenembargo. Ett vapensystem som vid ett samarbetsprojekt fått övervägande svensk identitet, som det heter, får enligt riktlinjerna säljas vidare till ett tredje land i enlighet med de regler som gäller i samarbetslandet. Även om systemet har svensk identitet kan det under vissa omständigheter få säljas vidare till stater som är förbjudna för export från Sverige.

Samtillverkning av vapensystem kan innebära att svenskdesignade system med svenska komponenter i större och större utsträckning säljs vidare till i Sverige förbjudna stater. Jag tycker att det borde vara en självklarhet att alla länder som deltar i ett samarbetsprojekt om att utveckla nya vapensystem har vetorätt över eventuell export. Jag tycker att Sverige borde gå i spetsen för en sådan politik. Det kan ske genom att de s.k. OPD avskaffas.

I kölvattnet efter Boforsaffären infördes obligatoriska intyg från köparen för att garantera att svensk krigsmateriel inte såldes vidare till förbjudna stater. Det finns två olika varianter av de här intygen, EUC som används vid export av hela system och OPD som kan användas vid komponentleveranser. Det sägs bara att köparen inte får sälja produkten vidare i obearbetat skick. Men om den svenska komponenten ingår i ett vapensystem som inte har svensk identitet kan detta system exporteras till stater som Sverige inte medger export till. Jag befarar att det är sannolikt att en växande del av krigsmaterielexporten kommer att ske med stöd av dessa OPD och alltså få säljas vidare till förbjudna stater.

Miljöpartiet de gröna vill införa slutanvändarintyg för all svensk krigsmaterielexport, också komponenter. Utskottet säger i sitt betänkande

att det inte är påkallat med en förändring. Mycket mer förklaring än så får vi inte.

Vid tre tillfällen har den svenska regeringen utfärdat skriftliga garantier till köparen att alla leveranser och allt underhåll skall fortsätta även om landet kommer i krig så länge FN inte har beslutat om embargo. År 1985 gällde de Bofors luftvärnsrobot, Robot 70, till Australien. År 1986 gällde det Bofors haubitsar till Indien, och år 1987 Kockums ubåtar till Australien.

Den medborgarkommission som utredde vapenbyken var mycket kritisk till de leveransgarantier som gavs till Indien, men det hände igen. År 1993 gav regeringen liknande garantier till Indiens fiende Pakistan som var intresserade av att köpa ubåtar från Kockums. Vi i Miljöpartiet anser att det inte skall upprättas avtal med leveransgarantier om köparen kommer i krig. Men det anser inte utskottsmajoriteten som säger att det skulle innebära orimliga konsekvenser för mottagande stater och för svenskt utrikespolitiskt agerande. Det skulle innebära väldigt stora konsekvenser för många stater, och naturligtvis för de stater som ligger i fejd med varandra. Det ser jag som positivt. Därför stöder Miljöpartiet att det inte skall ges leveransgarantier även om landet kommer i krig.

När det gäller försvarsindustrisamarbetet har regeringen gång på gång under den senaste tiden med hjälp av en majoritet i riksdagen tagit klara steg mot en harmoniserad vapenmarknad inom EU. Riksdagen har ställt sig bakom att vi medverkar till en harmonisering mellan EU-länderna av regler för försvarsupphandling m.m., som det är uttryckt i betänkandet. Riksdagen har också sagt att EU:s roll inom försvarsindustriområdet alljämt är utomordentligt begränsad. En vidgad roll för EU skulle ge större möjligheter för Sverige att delta i samarbetet och skapa bättre möjligheter till harmonisering.

Riksdagsmajoriteten anser också, och det har riksdagen slagit fast, att ett medlemskap i WEAG, Western European Armament Group, är eftersträvansvärt. Allt detta anser man skall kunna ske inom gällande lag om krigsmateriel. Jag tycker att detta är nonsens, och det är löjligt att påstå det. Hur skall man t.ex. kunna samarbeta om ett materielprojekt om man inte får exportera till samma länder? Miljöpartiet anser alltså inte att ett medlemskap i WEAG är förenligt med en trovärdig militär alliansfrihet med de starka kopplingar som finns mellan krigsmaterielindustri och ett gemensamt försvar.

Jag är tacksam för att inte utrikesutskottet i detta betänkande väljer att återupprepa dessa formuleringar. Vad som däremot gör mig väldigt bekymrad är när utskottet skriver: "Vad gäller en eventuell framtida harmonisering av exportlagstiftningen måste för Sveriges vidkommande vår restriktiva exportpolitik tas som utgångspunkt." Det gör mig bekymrad.

Innebär detta vad det låter som, nämligen att det skall tas som utgångspunkt för vidare förhandlingar och att det alltså går att rubba? Är den svenska exportlagstiftningen förhandlingsbar? Det vill jag fråga socialdemokraterna.

I en rapport från kommissionen om vapenindustrifrågor inom EU, som vi fortfarande inte har sett någon reaktion på från regeringen, står det att en konsolidering av den europeiska unionen för att på lång sikt även omfatta försvarspolitik är högt prioriterad. Ett starkt samarbete på för-

svarsindustriområdet är en huvudfaktor i försvarspolitiken. Därmed ser vi kopplingarna från EU:s sida.

Frågan är alltså värd att ställas. Kan man ha en gemensam vapenmarknad i EU – det verkar regeringen åtminstone agera för eller tala om i ganska dunkla ordalag – utan att ha ett gemensamt försvar? Tyvärr verkar det som regeringen varken vill sätta stopp för det ena eller det andra. I och med att man är tyst tycker jag att det visar på medhåll, t.ex. när det gäller kommissionsrapporten.

Avslutningsvis, herr talman: Enligt Miljöpartiets mening bör Sverige, i stället för att på alla sätt försöka hålla försvarsindustrin under armarna, koncentrera ansträngningarna på att stödja krigsmaterielindustrin att ställa om till civil produktion. Vi ser vad som händer nu i t.ex. Arboga. Då måste man ha en handlingsplan och göra satsningar för en utveckling i positiv riktning. En plan för avveckling av den svenska krigsmaterielexporten bör tas fram som en del i arbetet med att minska vapenflödet i världen, och naturligtvis behövs det även en plan för stöd till de orter som drabbas så att man kan göra de rätta satsningarna.

Vad jag summa summarum vill skicka med utskottets ledamöter som till stor del är här i dag är just att man måste ta ansvar för sina egna handlingar för att kunna ställa krav på andra länder. Jag vill uppmana till att vi skall ta det utrikespolitiska målet om nedrustning på allvar och gemensamt arbeta för att vi kan stå för det med glädje och stolthet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 5 §.)

4 § Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa

Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande 1996/97:UU16
Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa

Anf. 24 GÖRAN LENNMARKER (m):

Herr talman! Om man läste i tidningarna inför dagens debatt kunde man se att vi i dag skall debattera *östbiståndet*. Det stod även i kammarkalendern, trots att betänkandet faktiskt heter Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa. Det är ingenting att göra en stor sak av, om det inte vore så att just den här beteckningen, *östbiståndet*, på sätt och vis reflekterar det felaktiga synsätt som ofta finns på det här området. Det handlar ju inte om *östbistånd*, utan om ett samarbete med sikte på integration av våra grannländer i Central- och Östeuropa.

Det här är en väldigt viktig skillnad i synsätt. Det är inte ett nytt Tanzania som ligger på andra sidan Östersjön och som vi i allt väsentligt har en samarbetsrelation till via bistånd. Det handlar i stället om grannländer som övergångsvis behöver ha litet hjälp och stöd för att genomföra ett systemskifte då de har varit felutvecklade.

Därför hävdar vi moderater att hela organisationen och upplägget av det samarbete med Central- och Östeuropa som genomfördes efter det socialdemokratiska regeringsövertagandet våren 1995 är felaktigt. Vi

Prot. 1996/97:69
26 februari

krigsmaterielexport

*Sveriges samarbete
med Central- och
Östeuropa*

menar att samarbetsfrågorna inklusive de biståndsinsatser som görs direkt från Sverige – även om vi skall veta att huvuddelen går via EU, via gemensamma västvärldsorganisationer och via Nordiska rådet – även fortsättningsvis skulle ha legat kvar inom UD. De skulle inte ha förts över till Sida som en del i ett slags biståndstänkande, som det tyvärr har blivit. Jag kan också säga att många av våra samarbetsländer i Central- och Östeuropa var mycket bekymrade över den här omorganisationen.

Med det vill jag yrka bifall till reservation 1, som just tar upp den frågan.

Detta om organisationen. Låt mig också göra några reflektioner om själva utvecklingen i Central- och Östeuropa. Det har nu gått sju år sedan Polen inledde sitt systemskifte och fem år sedan Ryssland gjorde det. Däremellan ligger huvuddelen av systemskiftena i Central- och Östeuropa.

Vad vi i dag kan se är att den debatt som då fördes om huruvida man skulle ha chockterapi eller en gradvis övergång nu har fått ett kristallklart svar. Den chockterapi som Polens dåvarande finansminister Balcerowicz förespråkade är helt klart det bästa sättet att klara övergången. Det är bättre i *alla* avseenden, med betoning på *alla*, inte minst av sociala skäl. Ser vi på sociala indikatorer som t.ex. livslängd och barnadödlighet, liksom på hela raden av sociala indikatorer, är de bättre i länder som har genomgått ett snabbt systemskifte jämfört med länder som har dröjt sig kvar i de gamla strukturerna.

På två områden ser vi nu, efter fem-sju år, att de största problemen finns när det gäller systemskiftet. Det ena är rättsstaten, detta att verkligen kunna bygga upp ett fungerande rättssystem och rättsstatens djupa kultur, som måste genomsyra inte bara en regim eller ett parlament utan också domstolar, åklagare, polisväsende etc. Det har visat sig vara det område där det kanske är allra svårast att verkligen bygga upp någonting nytt.

Orsaken är naturligtvis klar. I det gamla systemet var det staten som hade monopol på brottsligheten. Det var den som begick brotten, övergreppen, mordet och massmordet. I proletariats diktatur fanns ju ingen rättsstat över huvud taget. Det var själva definitionen att en domstol tog order från politiska instanser. Den som hade kontakter blev aldrig dömd; det var förbehållet den som saknade kontakter.

Därför ser vi att man har så förfärligt svårt att utifrån den gamla strukturen bygga en rättsstat. Det här är bekymmersamt, inte minst om vi ser det i perspektivet av integrationen. De länder som kommer in i vårt gemensamma europeiska samarbete måste faktiskt vara rättsstater. De skall ju vara med och fatta beslut om gemensamma angelägenheter, och de skall tillämpa gemensamma regler. Då måste vi lita på att de nya medlemsstaterna faktiskt också är rättsstater, demokratiska rättsstater.

Herr talman! Det var det ena området där vi bekymmersamt nog kan iaktta svårigheterna att genomföra systemskiftet. Det andra området är det sociala. Det är ett område där de flesta länder inte har genomfört vare sig chockterapi eller ens systemskifte. Man har ofta koncentrerat sig på i första hand liten och medelstor företagsamhet, på viss typ av serviceverksamhet, på finansiella system och på att få bort priskontroller, och man har också genomfört mycket reformer på den makroekonomiska sidan.

Men på det sociala området har man varit mycket långsam. Vi bör då minnas att socialpolitiken i de socialistiska samhällena var särskilt misslyckad. Sjukvård, social service och omsorg om samhällets svaga fungerade inte. Handikappade, psykiskt sjuka, missbrukare och andra samhällets olycksbarn som inte bidrog till femårsplanen fick ofta en omänsklig behandling. Detta var delar av det systemet.

Vad innebär då det här? Socialismens sociala trygghetssystem bygger på att man ger stora subventioner till statliga företag, kolchoser. Det här lever kvar i väldigt stor utsträckning. Av Rysslands budget för förra året, 1996, var kanske två tredjedelar egentligen sociala satsningar. Men huvuddelen av dessa sociala satsningar gick i form av subsidier till undantagslöst, vågar jag säga, ineffektiva statliga företag och kollektiva jordbruk.

Det här har ju förfärligt låg träffsäkerhet. Härefter ligger också skillnaden mellan systemen. I en marknadsekonomi är de sociala trygghetssystemen inriktade på individen eller familjen. Den som behöver stöd får det direkt. I det kvardröjande socialistiska systemet däremot går stödet via arbetsplatserna. Där försvinner det också regelmässigt, både genom korruption och ineffektivitet, dvs. de som behöver stöd får ofta väldigt litet eller kanske ingenting alls.

Därför behövs det en snabb övergång också på det sociala området. Det behövs helt enkelt en chockterapi, så att man inte får de effekter vi ser på åtskilliga håll med kortare medellivslängd, i några fall t.o.m. ökad barnadödlighet och en hel rad mycket allvarliga sociala missförhållanden.

De här länderna måste på allvar ta itu med systemskiftet också på det sociala området, så att de inte drabbas av en fortlöpande social nedgång. Det är detta som vi tar upp i reservation nr 6, som handlar om insatser i den sociala sektorn. Återigen: Vad som behövs är inte bistånd till det sociala området utan ett systemskifte på detta område, så att marknadsekonomi och sociala system blir gällande.

Anf. 25 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Det var bra att Göran Lennmarker betonade att det här ärendet gäller samarbete med Central- och Östeuropa. Det gäller inte regelrätt bistånd på det sätt som vi bedriver i länder i exempelvis Afrika, även om också där inslaget av samarbete har ökat och måste öka ännu mer. Nej, det gäller ett samarbete där Sverige som nation men också genom EU, FN och andra internationella organisationer kan delta i uppbyggnaden av länderna i fråga.

Det som vi framför allt har inriktat oss på i detta samarbete är stöd till demokratin men också en omfattande verksamhet inom miljöområdet. Båda komponenterna är lika väsentliga.

Det finns också ett starkt inslag, och det borde finnas ännu mer, av sociala insatser. Vi vet alla hur den snabba förändringen och den av Göran Lennmarker så önskade chockterapi har lett till stor fattigdom i många av dessa länder. Vi vet hur det ser ut i Ryssland, med tiggare på Moskvas gator, och känner till de problem som finns i vissa baltiska länder. Därför är det väldigt väsentligt att insatserna också går till det sociala området.

Jag vill särskilt poängtera det arbete som Rädda Barnen och andra organisationer bedriver för att söka upp och rehabilitera barn som i dag

tigger eller ägnar sig åt att stjäla på gatorna och för att försöka få ett bra liv för dessa barn. Det är väl så viktigt som att bygga upp ett tekniskt samarbete, insatser vad gäller avfallssystem etc.

I betänkandet understryks också att jämställdheten är väsentlig. Jag är dock litet missnöjd med det sätt som jämställdheten lyfts fram på i samarbetet med Central- och Östeuropa. Jämställdheten finns ju där inte med på samma sätt som inom biståndet, som ett övergripande mål för all verksamhet, även om jämställdheten skall komma till uttryck. Jag tycker att regeringen i detta avseende borde likställa verksamheterna.

I miljöarbetet vill jag särskilt framhålla behoven av insatser i Ryssland och Vitryssland, vad gäller Ryssland särskilt i S:t Petersburgsområdet. Där bör de svenska insatserna öka betydligt.

Jag vill också peka på Barentssamarbetet. Vi har från de nordiska länderna ett väldigt bra samarbete kring Barents hav, men många som är engagerade i det anser inte att den svenska andelen har varit tillräckligt stor och tydlig. Vänsterpartiet har förutom de pengar som går till Öst- och Centraleuropa i övrigt föreslagit en fond om 100 miljoner för stärkande av samarbetet i Barentsregionen. Detta är av stor betydelse.

På miljöområdet är kärnsäkerheten i energisystemen av särskild betydelse. Vi vet hur mycket svenska pengar som har gått till att förbättra säkerheten i det litauiska kärnkraftverket Ignalina, och man är i Litauen oerhört beroende av Ignalina. Men i stället för att bygga upp säkerheten kring kärnkraftverk borde man kanske ägna sig åt att bygga upp alternativa system. Även om man är oerhört beroende av Ignalina i dag, tror jag inte att den nuvarande utvecklingen är önskvärd.

Jag vill också understryka den folkliga förankringen. Vi har ett samarbete mellan Sverige som stat och övriga stater, men Sverige bedriver också ett enormt direkt samarbete genom organisationer och inom ramen för vänortssystemet. Detta är väldigt väsentligt och går inte att byta ut mot ett statligt stöd. Men jag tror också att de insatser som sker ibland är vildvuxna och att det skulle behövas mer av kartläggning och samordning.

Göran Lennmarker tyckte att chockterapi har varit fruktbar i Central- och Östeuropa. Detta stämmer inte riktigt med den bild som jag själv har. Vi är från samtliga partier mycket kritiska mot det system som rådde under kommunismen, men samtidigt vet vi att den fattigdom som i dag finns i Ryssland och i flera andra länder inte hade samma utbredning tidigare. Jag pekade förut på tiggarna i Moskva. Jag vill fråga Göran Lennmarker om han verkligen menar vad han säger. Är de metoder som man i vissa fall har använt särskilt gångbara?

Demokratistödet är av stor betydelse, och att bygga upp en fungerande rättsstat, som Göran Lennmarker var inne på, är naturligtvis en huvuduppgift. Sverige har bl.a. genom partibiståndet kunnat etablera en hel del fruktbara kontakter på det området. Detta har skett från flera partier, och det är av stor betydelse.

När det gäller EU-utvidgningen – tio eller eventuellt elva stater är på väg att ansöka om medlemskap i Europeiska unionen – är det viktigt att se till att det blir fråga om fungerande demokratier. Man får från EU:s sida inte underlåta att tillräckligt väl granska dessa länders förhållanden. Vi kan inte se mellan fingrarna med länder som har dödsstraff och med länder där man sätter sig över mänskliga fri- och rättigheter, som t.ex.

yttrandefriheten. EU:s krav måste vara väldigt tydliga vid den granskningen.

Jag vill understryka, herr talman, att de samarbetsinsatser som Sverige gör samtidigt i högsta grad gynnar oss själva. Detta samarbete ger nämligen ökad säkerhet i regionen och leder till en bättre miljö för oss själva. Det finns alltså all anledning att göra dessa insatser även av egoistiska skäl.

Jag står bakom samtliga reservationer som Vänsterpartiet finns med på, men jag vill särskilt yrka bifall till de krav på svenska företag som framförs i reservation 4. Jag vill understryka betydelsen av ökat samarbete och ökad handel med Öst- och Centraleuropa och att svenska företag gör större investeringar där. Det måste dock ske med upprätthållande av samma krav som vi här ställer på att produkter skall vara miljöriktiga, att produktionsmetoder stämmer överens med svensk lagstiftning etc.

Jag vill bara peka på ett exempel på att inte all utvidgning av handelskontakter är av godo. Jag var nyligen i Vilnius i Litauen och fick där bl.a. höra att det amerikanska företag som ökar mest i omfattning i Litauen är Marlboro. Man kan undra om det är rätt inriktning. Jag vill definitivt hävda att det är andra företag och typer av investeringar som behövs i Litauen.

Nu tror jag inte att Sverige gör motsvarande satsningar, men exemplet visar ändå på betydelsen av att samarbetet inrymmer ekologiskt hållbara lösningar. Det är företag som uppfyller hårda krav på miljöinvesteringar och produktion som kan ge utveckling åt länderna i fråga.

Anf. 26 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Herr talman! Eva Zetterberg sade att det var chockterapi som var orsaken till de sociala problemen. Om det vore så, borde rimligtvis de länder som har genomgått särskilt snabb chockterapi ha de största sociala problemen, medan de länder som inte har genomgått chockterapi eller som haft långsam eller kanske ingen förändring ha mindre sociala problem eller eventuellt inga sociala problem alls.

Tittar man på hur det ser ut, är det precis tvärtom. De länder som har genomgått snabb chockterapi har minst sociala problem, och de som har dröjt sig kvar i det gamla systemet har störst sociala problem. Polen, som ligger först i spåret, har i dag t.o.m. en inkomst per capita som är högre än den var 1989. Man har gått igenom svackan, och man har genomfört systemskiptena som ju innebär inkomstfall. Sedan har man börjat växa, och man har kommit i fatt.

Vi kan se det här mycket tydligt på medellivslängden, som är en tydlig indikator på det allmänna tillståndet, det vet vi sedan långt tillbaka. Man kan se att medellivslängden har blivit längre i länder som har genomgått chockterapi och kortare i dem som haft långsamma systemskipten eller inga systemskipten alls.

Skall man då satsa mer på det sociala området? Sanningen är att man satsar enorma summor på detta i Central- och Östeuropa. En mycket stor andel av pengarna i statsbudgetarna läggs där, men de läggs total fel. De läggs som subventioner till statsföretag och kolchoser. Därmed får de ingen effekt, eller mycket liten effekt. Pengarna når inte fram till dem som behöver dessa. Det behövs en övergång inom den sociala sektorn. Också den behöver genomgå chockterapi. Annars blir följden att man

lägger mycket stora pengar i subventioner som inte når fram till de svaga och behövande utan som tvärtom låser fast människor i värdelös verksamhet och som därmed är fattigdomsskapande för samhället i stort utan att hjälpa dem som behöver det. Då ser vi de sociala problem som kommer fram mer och mer som en följd av det gamla systemet och de kvardröjande effekterna av det gamla sättet att göra sociala insatser på.

Anf. 27 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Fru talman! Jag tror att Göran Lennmarker drar alldeles för snabba slutsatser av chockerapin och dess eventuella goda verkan. Jag tror inte att sambanden är så enkla som Göran Lennmarker vill göra gällande. Däremot förstår jag att det är väldigt önskvärt från Moderaternas sida att lyfta fram sociala trygghetssystem som inte fungerar och där människor faller emellan. I stället vill man exportera en moderat socialpolitik som går ut på att privatisera och bara rikta sig till de mest behövande och inte på att bygga upp alternativa system som gör att större delen av folket faktiskt omfattas av ett trygghetssystem.

Jag tycker att det är märkligt att Göran Lennmarker vill förespråka en helt ny modell för dessa länder där man har genomgått, och överlevt, ett system som var väldigt negativt och destruktivt för människorna. Det är märkligt att då önska ett nytt system som är så dåligt som det Moderaterna förespråkar, där man bara går till den enskilda människan och inte bygger upp ett generellt välfärdssystem.

Anf. 28 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Fru talman! Det var en något egenartad replik. Nu har det gått så lång tid, 5–7 år, att man kan börja iaktta effekterna. Man studerar det här ganska noggrant både utifrån och – framför allt – i länderna själva. Politiker och allmänhet i de central- och östeuropeiska länderna lever ju mitt i sin egen verklighet. Att de på något sätt skulle vara blåögda eller naiva i det här avseendet är naturligtvis inte sant. De studerar ivrigt vad man skall göra och kommer fram till just dessa entydiga slutsatser.

Det gäller att få ett snabbt systemskifte också på det sociala området, så att man inte får förvärrade sociala problem. De länder som inte har genomfört dessa systemskiften, utan ligger kvar i det gamla, upplever mycket allvarliga problem. De får inga effekter av de i proportion mycket stora satsningar på det sociala området som de gör i sina budgetar. Skälet är att de gör satsningarna i form av subventioner till verksamheter som inte fungerar. Dessutom är de korrumperade. Det mesta försvinner på vägen.

Det är klokt att ha ett socialförsäkringssystem. Den striden stod redan på 1880-talet mellan kapitalismen och socialismen. Kapitalismen vann i detta avseende. Det är dags att den vinner också i Central- och Östeuropa. Annars blir de sociala konsekvenserna förfärliga, Eva Zetterberg.

Anf. 29 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Fru talman! Jag förstår att Göran Lennmarker gärna tar till sig dessa analyser och tolkar dem utifrån sin egen uppfattning. Det är inget unikt för Göran Lennmarker. Det gör vi gärna samtliga – den erfarenheten har vi. Men jag tror ändå inte att han gör en särskilt god tjänst för Öst- och

Centraleuropa när han är så entydig. En chockterapi, där man ställer människor totalt utan skydds- och säkerhetssystem i socialt avseende, är inte någon ideal lösning. Det är väl snarare utifrån situationen i respektive land som man skall se hur man kan bygga upp ett annat fungerande system. Man skall inte exportera modeller som inte skulle fungera här hemma i Sverige heller.

Prot. 1996/97:69
26 februari

*sveriges samarbete
med central- och
östeuropa*

Anf. 30 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp):

Fru talman! Östersjörådet bildades 1992. Det bildades ursprungligen för att rädda Östersjön, som då var ett svårt förorenat innanhav. Det kallades "en döende östersjö". Kort därefter bildades Barentsrådet med fem nordiska länder samt Ryssland som medlemmar. Samarbetet med Central- och Östeuropa är i dag koncentrerat till de baltiska länderna, Ryssland och Polen. Det är ganska naturligt eftersom det är de länderna som ligger runt Östersjön.

Man startade med att lista upp s.k. *hot spots*. Om man tittar på resultatet nu, är det knappt en tredjedel man har kunnat starta arbetet med, och antalet åtgärdade föreningar är betydligt mindre.

Nu kommer dock den miljard som har utlovats. Miljardsatsningen är på fem år och skall ta hand om miljön, men också om ekonomin och om sådana saker som mejeri och jordbruk. I regeringens proposition nämndes miljön som en av de målsättningar man var angelägen om att stödja. I samband med det nämnde man också förvaltningsstöd och kunskapsuppbyggnad. Man nämnde också t.ex. eleffektiviseringar, nya ledningsnät och alternativ energiproduktion som viktiga verksamheter i miljöarbetet, framför allt när det gäller nedläggningen av, och jag citerar: "osäkra kärnkraftverk". Då prioriterades bl.a. säkerhetsförbättringar i Ignalina. 1994–1995 avsatte Sverige 83 miljoner kronor för just kärnsäkerhetsåtgärder i Östeuropa. I budgeten för 1997 krympte man summan till 55 miljoner kronor för denna delpost.

I Barentsregionen förvaras en stor del av det ryska radioaktiva kärnkraftsavfallet, och det är också ett område där fartygsvrak med uttjänta kärnreaktorer avlämpas. De nordiska länderna har tillsammans med den europeiska utvecklingsbanken skapat en ganska stor kärnsäkerhetsfond som just skall ta itu med kärnkraftsavfall och föroreningar av det slaget.

Samtidigt som de nordiska länderna är engagerade i att hjälpa Ryssland med osäkra kärnkraftverk, säljer Ryssland två kärnreaktorer till Indien. Förra året hade man planer på att sälja till Iran också, något som upprörde USA så mycket att det ännu inte har blivit av. Man har också visat planer på att starta tillverkning av mobila kärnkraftverk som man skall ha just uppe vid Barents hav. Det skall vara fartyg som har kärnkraftsreaktorer ombord. Fartygen skall användas i områden där landets eller den respektive regionens egen energiförsörjning inte räcker till. Flera intressenter har redan anmält sig. De här kärnkraftverken kommer tydligen att gå på export. Risken för olyckor ökar ju i förhållande till den kunskapsnivå som finns i landet man säljer till och den ambition och ekonomi som köparlandet har att kunna kontrollera, underhålla och reparera.

När Miljöpartiet kritiserade den svenska bristen på nödvändiga insatser för att komplettera efter försvagningen i svensk lagstiftning i samband med havsrättskonventionen, tog vi just upp riskerna med de flytande

kärnkraftverken. Sedan har jag inte hört något om detta, så förhoppningsvis var det bara ett förslag av många för att få de inkomster som Ryssland så väl behöver för att kunna betala sin skulder.

Sverige är sedan i fjol ordförande i Barentsrådet och har alltså en möjlighet att göra positiva insatser i ett område som har rykte om sig att vara ett rikt framgångsland med mineraler, skogar, olja, gas och fisk.

Sverige borde satsa på miljökunskapsöverföring och miljöteknik i Barentsområdet, menar Miljöpartiet. Vi tror att just det området löper risk att bli ett nybyggerland med hård exploatering av naturtillgångarna och stora påfrestningar på miljön. De större orterna i området har redan periodvis svåra luftföroreningar.

När jag var valövervakare för lokala val i S:t Petersburg såg jag hur mycket vi skulle kunna lära storstäder av det slaget, så att inte östländerna får samma problem som vi har kämpat med i våra storstäder och fortfarande periodvis gör. Biltrafiken var tät, man kunde parkera var man ville, det kostade ingenting. Jag nästan saknade de problem man själv har när man besöker en svensk storstad: Det är svårt att finna en parkeringsplats, det kostar ganska mycket och man har ändå en god bit att ta sig till fots till sitt mål. Då kan man lika gärna åka kollektivt, och man får en bättre stadsmiljö. Här har vi kunskaper att dela med oss av.

Här har redan sagts att Ryssland och de baltiska länderna genomgår stora förändringar. Det sociala trygghetsnät som fanns under kommunisttiden är raserat. Den ekonomiska krisen utsätter befolkningen för stora påfrestningar. Man har en ökande arbetslöshet. Vi ser ständigt i tidningarna att arbetarna inte får sina löner. Brottsligheten ökar, liksom korruptionen. Det här drabbar speciellt kvinnorna i dagens Ryssland. Många av dem kan inte arbeta på grund av att det inte längre finns några dagis att lämna barnen på. Över huvud taget behöver kvinnans ställning stärkas – där behöver Ryssland stöd. Jämställdhet är inget mål i Östeuropa, och kvinnan skall helst inte delta i det politiska livet förrän barnen är vuxna. Gör hon det är hon en dålig mor, berättar en rysk småbarnsmamma och f.d. lokalpolitiker i S:t Petersburg för mig.

Det behövs gränsöverskridande samarbete mot ökande kriminalitet. Det har också samband med stöd till institutionsutbyggnad, så att t.ex. jordbruket kan komma i gång. En så enkel sak som att själv få äga den jord man brukar är i Ryssland beroende av att det finns ett fungerande lantmäteri och en fastighetsregistrering så att man får sin lagfart och vågar satsa på sin odling, som betyder mycket för bygden.

Det svensk-ryska lantmätarisamarbetet har i tysthet varit mycket framgångsrikt i nordvästra Ryssland, och SIDA har bidragit med ekonomiska medel för utveckling av fastighetsregister och vidareutbildning av lantmätare och rådgivning. Det är insatser som inte är i den stora ekonomiska klassen men som har stor verkan. Småskalig hjälp är ofta mycket ekonomisk i proportion till sin kostnad. Stora problem tacklas bättre med många mindre lösningar tillsammans än en enda stor.

Det menar t.ex. Gunnar Norin, på Coalition Clean Baltic. Han är kritisk till det svenska biståndet i Baltikum. Han menar att många små reningsverk i mindre samhällen ger betydligt större effekt på t.ex. vattenrening än dyra, avancerade större punktinsatser med traditionell teknik. Vad som behövs är tekniskt enkla lösningar som inte kräver import av dyr utrustning från väst och därför blir mycket billigare.

Vi har talat om satsningar på alternativ energi. Ryssland har naturgasfyndigheter, och de baltiska länderna har torv. Miljöpartiet menar att bränslet i första hand skall användas i de länder där det finns, medan man själv bygger upp egna, förnybara energisystem. För övrigt anser jag, liksom Det Naturliga Steget, att det bara finns en enda energi som håller i längden, och det är den ständigt förnybara energi som solen ger, men det skall jag ta upp i ett annat sammanhang. Här vill jag yrka bifall till reservation 2, som avvisar planerna på ledningar för naturgas i Östersjöregionen, och till reservation 3, som handlar om teknikval och miljövänliga lösningar vid utbyggnad av infrastruktur.

En viktig roll spelar kulturutbytet länderna emellan. Här tror jag att partiernas demokratiprojekt har stor betydelse. Det är inget nytt att ha projekt i småskalig form. Jag tänker på de vänortsprojekt mellan våra städer som ofta har varit mycket framgångsrika.

Vi vill inte att Baltikum skall vara med i NATO, för vi vill inte ha en ny gräns och stå utanför Europa, sade en av mina vänner i Ryssland till mig. Jag blev litet förvånad, för jag har alltid räknat Ryssland som ett europeiskt land. Det kan ju vara ett yrkesdrag – som gammal bibliotekarie känner jag till den oerhörda påverkan och det stora inflytande som Ryssland har haft på övriga europeiska länders kultur och hela tankevärld. Jag tänker på Pusjkin, Tolstoj, Dostojevskij, Solsjenitsyn, osv. för att bara nämna några namn.

Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 3, men jag stöder givetvis alla våra reservationer. Jag stöder också våra särskilda yttranden om kärnsäkerhet i Ryssland och om Barentsområdet. Dem kommer Eva Goës att ta upp.

Anf. 31 INGRID NÄSLUND (kd):

Fru talman! Jag skall först be att få yrka bifall till reservation 2, som innebär att vi vänder oss emot naturgasledningar från Norge över Sverige till Baltikum.

När det gäller vår samverkan med länderna i öst finns det en stor överensstämmelse mellan oss och flera av partierna här, bl.a. regeringspartiet. Vi ställer upp på de mål som vi var ense om tidigare vid behandlingen av propositionen om samarbete med länderna i öst. Som jag nämnde också när vi behandlade det förra betänkandet ser vi med tillfredsställelse att EU-samarbetet med all säkerhet kommer att leda till en ökad integration av våra grannländer i öst. Vi anser att det är den absolut viktigaste grunden för vårt fortsatta samarbete, och vi ser med stora förhoppningar fram emot att dessa länder mer och mer integreras i EU-samarbetet. Även där är många partier här i riksdagen överens: Vi skall verka för att också de baltiska staterna får vara med i förhandlingarna från början.

Det som skedde när Berlinmuren föll är själva grunden till att vi nu kan tala om ett stort och vitt samarbete med dessa länder. Vi vet att demokratiutvecklingen är oerhört viktig. Det ställer ju alla partier upp på med stort intresse. Jag tror också att många av partierna, om inte alla, har samarbetspartner i något eller några av dessa länder och den vägen försöker att verka för en demokratiutveckling på ett mer personligt plan.

Jag tror att det är oerhört viktigt att olika rörelser från det civila samhället där bidrar. I Sverige byggdes demokratin upp till stor del genom

ideella organisationer, genom folkrörelser, genom inte minst frikyrkorna som utvecklades vid seklets början. De var en grogrund för demokrati. Nykterhetsrörelsen kan jag också nämna i sammanhanget. Där utvecklades människors förmåga att gemensamt kämpa för mål som man satte upp, och där utvecklades också en stark känsla för att alla kunde bidra till att bygga upp ett gemensamt samhälle där man arbetade mot gemensamma mål och där man också kunde göra en insats på ett personligt plan. Detta tror jag att vi kan dela med oss av i våra kontakter med dessa länder. Det tror jag har stor betydelse.

När det gäller demokratiutvecklingen skulle jag speciellt vilja nämna en farhåga som gäller ett par av de länder vi samarbetar med, men den berör också våra baltiska grannar, och det är att dödsstraff fortfarande är lagenligt i dessa länder. Av rapporter från Amnesty vet vi att även efter det att exempelvis Ryssland och Ukraina inför Europarådet försäkrat att man inte längre skulle tillämpa dödsstraffet har det förekommit allvarliga övertramp.

Amnesty menar att man i den ryska federationen under 1996 har avrättat 140 fångar – 103 av dem sedan man anslöt sig till Europarådet. Det här tycker jag är skrämmande. Det är någonting som är viktigt för Sverige, för Europarådet och för EU-länderna att ta upp i kontakterna med Ryssland.

Samma sak gäller Ukraina. Där finns det också starka vittnesbörd om att många människor har avrättats, trots att man har försäkrat att så inte är fallet.

Jag har också personligen diskuterat med politiker i Lettland. De känner det svårt att föreslå dödsstraffets avskaffande därför att det stöds av mer än 80 % av befolkningen. Här har vi en fråga som vi behöver driva opinion kring. Vi behöver i våra kontakter med alla olika organisationer och med enskilda människor tala om vår syn på dödsstraffet.

Vi är inte säkra i vårt land heller. Det var oerhört skrämmande att för något år sedan höra att var fjärde gymnasist var positiv till återinförande av dödsstraff i Sverige. Jag vet inte hur den undersökningen gjordes och om det är siffror som man kan lita på, men det är en varningssignal. Därför är det också oerhört viktigt att vi arbetar för dödsstraffets avskaffande i vår nära omvärld – annars kan det smitta av sig också på vårt land.

Vi har stora förutsättningar att på många olika sätt arbeta för demokratiutvecklingen. Naturligtvis gäller det då också att arbeta med samhällets institutioner. Jag vet att det görs, och jag tycker att det är ett arbete som vi skall fortsätta med. Vi behöver utveckla de rättsliga institutionerna genom ett nära samarbete mellan motsvarande institutioner här i vårt land och i andra länder som samarbetar med dessa stater. Vi behöver utveckla tull- och polismyndigheter. Det arbetet sker, och det tycker vi skall fortsätta.

Vi tror att samarbetet och det ekonomiska bistånd som vi också ger till dessa länder har en alldeles särskilt stor betydelse därför att länderna ligger oss så nära. Det gör att många fler människor kan vara involverade i detta arbete. Det ökar förståelsen för hur det går till, och det ökar också människors känsla av att de kan bidra.

Därför tror jag att vi på allt sätt skall uppmuntra det vänortssamarbete som är på gång, att kommuner tar ansvar och att olika delar av Sverige tar ansvar för olika delar i ett eller annat land. Jag tror att också politiker på

det lokala eller regionala planet kan göra en stor insats på det personliga området och tillsammans som organisationer.

Detta är så utvecklingsbart, och det kan betyda så mycket för känslan för solidaritet och känslan för att vi som land skall gå vidare när det gäller att hjälpa till på olika sätt.

Vi får också väldigt mycket tillbaka både ekonomiskt och naturligtvis först och främst när det gäller att lära av andra och när det gäller att på det personliga planet uppleva gemenskap med de länder som står oss så nära.

När det gäller miljöarbetet har vi många olika plan som vi kan samarbeta på: genom Nordiska rådet, genom Barentssamarbetet, som har nämnts här, genom Östersjösamarbetet och naturligtvis inom EU. Vi bör göra allt vad vi kan för att få ekonomiskt stöd från EU både när det gäller Barentssamarbetet och Östersjösamarbetet. Det är vår sak att arbeta för denna del av Europa, samtidigt som vi också är med och stöder t.ex. Medelhavsområdet. Men vi bör föra talan för dessa landsändar.

När det gäller miljön har vi haft motioner vid ett par tillfällen. En av dem, som handlar om oljespillet i Östersjöområdet, behandlas även här. Vi har fått ett så pass bra svar att vi inte har sett någon anledning att reservera oss. Man arbetar för att komma till rätta med detta problem, och det är vi glada för.

Jag nämnde tidigare att vi är med på en reservation som gäller att det inte skall byggas gasledning från Norge till Baltikum. Jag kan bara uttrycka litet förvåning över att vänstern inte har varit lika klarsynt när det gäller den överenskommelse som man har gjort med regeringen och Centern om avvecklingen av en kärnkraftsreaktor. I t.ex. Västsverige måste den ersättas med naturgas, vilket jag som göteborgare vänder mig mycket starkt emot. Men det är bra att ni är med på den här reservationen.

Demokratiutveckling, samarbete när det gäller institutioner och miljö är viktigt. Jag vill också säga att vi från Kristdemokraternas sida tycker att det behövs ännu fler insatser när det gäller det sociala området. Naturligtvis skall vi inte uppmuntra att man behåller gamla strukturer, vilket Moderaterna har vänt sig emot. Det tycker inte jag heller. Men vi kan inte överge dessa länder när det gäller den sociala utvecklingen. Om det går snett på detta område kan det tyvärr göra att hela demokratiutvecklingen underkänns. Om alltför många människor får lida alltför svårt under det sociala trycket alltför länge kan vi se misslyckanden.

Vitryssland kan här vara ett varnande exempel. Där har man återgått till diktatur och envælde. Jag tycker inte att vi skall lämna dem i sticket, utan vi skall stödja demokratiska rörelser i Vitryssland. Vi skall försöka att komma dem till hjälp på de sätt vi kan genom täta kontakter. Men det är oerhört viktigt att den sociala situationen förbättras.

Jag vill nämna ett exempel som jag har stött på i Litauen. När vi höll kongress mot sexuell exploatering av barn i Sverige var det en representant från Litauen som nämnde att det fanns tusentals och åter tusentals gatubarn eller barn som inte gick i skola i Vilnius. Jag fick bekräftat att det var på detta sätt när jag träffade en av de tre ledande politikerna i kommunfullmäktige i Vilnius. Det är en oerhörd fara för demokratiutvecklingen i längden. Om många av dem som i dag är unga inte får en riktig skolgång kan det gå väldigt illa med demokratin. Jag tycker att det

är oerhört viktigt att vi hjälper till med kunskapsutveckling och att vi gör en insats för att se till att dessa barn så snart som möjligt kommer i skola.

Jag vill innan jag avslutar säga en sak till när det gäller Lettland. Där träffade jag på ett väldigt fint exempel när jag mötte kristdemokratiska politiker. Ett ungt par var med i en samling, och den unga kvinnan berättade att hon själv hade startat en egen privat skola utan att egentligen ha några medel – hon hade lyckats att få en del medel från USA – därför att hon själv hade ett handikappat barn. Barnet var så pass gravt handikappat att det inte fick gå i en vanlig skola. Hon kände att hennes barn måste få gå i skola, och hon startade därför en privat skola. Hon hade 64 barn i denna skola, varav flera var handikappade.

Sådana initiativ är lovvärda, och dem skulle vi kanske kunna stödja. Vi skulle kunna göra skolan till en modellskola och tala om att man kan och skall ge undervisning också till handikappade barn, och åstadkomma en kunskapsutveckling också på detta område.

Anf. 32 URBAN AHLIN (s):

Fru talman! Vi riksdagsledamöter brukar få många olika tidningar och tidskrifter till våra postfack. Många lobbyorganisationer och föreningar vill att vi skall läsa deras tidningar. Tyvärr har vi alldeles för litet tid att läsa alla dessa. Men häromdagen fick jag en tidskrift som jag med behållning brukar läsa, nämligen Vår Fågelvärld, som utges av Sveriges Ornitologiska Förening. Veckans nummer glädde mig alldeles särskilt. I en stor artikel beskrevs en resa som ett femtiotal svenska ornitologer gjort till en nationalpark i Lettland. Uppgiften de hade var att hjälpa till att göra en inventering av alla de fågelarter som fanns i nationalparken. De svenska ornitologerna spenderade flera dagar där och gick igenom ett stort område för att kunna få en bra bild över hur fågelbeståndet såg ut.

Arbetet skall nu ligga till grund för ett fågelskyddsarbete, och det kan ge värdefull information om hur nationalparken skall bevaras på ett bra sätt. Detta var naturligtvis till stor nytta för de lettiska kollegerna, som utan denna svenska hjälp knappast hade klarat att genomföra denna inventering.

Vårt samarbete med Öst- och Centraleuropa spänner över många olika områden. Men gav detta arbete något för de svenska ornitologerna? Jo, de fick se rariteter som vittryggig hackspett, svart och vit stork samt blåkråka – som jag själv gärna skulle ha velat se. Det är precis så ett samarbete skall fungera. Båda parter skall få ut något av ett fruktbart samarbete. Det är svårt att tänka sig ett samarbete som ger alla inblandade så mycket gott som just vårt samarbete med Öst- och Centraleuropa.

För endast tio år sedan var Östersjön en vallgrav i det kalla krigets onaturliga uppdelning av Europa i öst och väst. Sedan dess har mycket hänt. Steg för steg har hinder och barriärer brutits, och vi har nu möjligheten att förverkliga en vision om ett enat Europa, präglat av integration, samarbete och gemensam säkerhet. Utvidgningen av EU är motorn i detta skapande av ett Europa med en verklig säkerhet. Det är endast gemensamt och utifrån ett helhetsperspektiv som vi kan nå denna kraftsamling.

Sveriges samarbete med länderna i Central- och Östeuropa har pågått sedan 1980-talet och omfattar i dag så gott som alla samhällsområden. För Sveriges samarbete med länderna har det anslagits drygt 4 miljarder kronor för perioden juli 1995 till den 31 december 1998, dvs. drygt 1

miljard om året. Av dessa medel kanaliseras drygt 40 % via Sida, knappt 30 % via EU:s båda program – PHARE och TACIS – och 4 % via Svenska institutet. Resterande medel hanteras av UD för olika insatser.

Fyra mål har ställts upp för detta samarbete: att främja en säkerhetsgemenskap, att fördjupa demokratins kultur, att stödja en socialt hållbar ekonomisk omvandling och att stödja en miljömässigt hållbar utveckling.

Vi gläder oss särskilt åt att det samarbete och den kunskapsöverföring som nu finns generellt inriktas på att stödja det anpassningsarbete som krävs med hänsyn till ett framtida medlemskap i EU för de olika ansökarländerna. Sverige verkar dessutom aktivt för att utöka de särskilda utbildningsinsatser som erbjuds ansökarländerna när det gäller lagharmonisering. Vi kan t.ex. dela med oss av våra egna erfarenheter av vårt anpassningsarbete.

I budgetpropositionen fastslår regeringen att integrationen av länderna i Central- och Östeuropa med europeiska strukturer är ett övergripande mål för det svenska samarbetet. Sverige stöder aktivt EU:s utvidgning och vill genom samarbete underlätta för ett framtida medlemskap. Sverige verkar särskilt för Estlands, Lettlands och Litauens fulla Europaintegration och medlemskap i EU. Även Polens medlemskap i EU är en svensk angelägenhet, inte minst ur ett Östersjöperspektiv. Sverige stöder också EU:s strävan att knyta Ryssland och andra östeuropeiska länder allt närmare det europeiska samarbetet.

Allteftersom EU:s strategi har antagit fastare former och flertalet länder i Central- och Östeuropa i allt större utsträckning inriktar sina politiska och ekonomiska ansträngningar på ett framtida EU-medlemskap har också svenska stödinsatser fått en tydligare integrationsprofil. Exempel på detta är de landstrategier som har utarbetats för det svenska samarbetet med Lettland och Litauen. Där slås det fast att det fortsatta bilaterala samarbetet med dessa länder bör inriktas på en konsolidering och en fördjupning av reformprocessen för att man på så sätt skall kunna hjälpa länderna att förbereda sig för medlemskapsförhandlingarna och stödja deras anpassningsarbete.

Detta leder naturligtvis automatiskt till att det samarbete som vi har haft kommer att förändra karaktär. De central- och östeuropeiska parterna blir alltmera likvärdiga oss själva. Stödåtgärderna ersätts av reguljärt samarbete. Tendensen till detta är tydlig då det gäller Polen och Estland, vars andelar av östsamarbetet nu minskar.

Fru talman! I stället kommer andra länder in i samarbetet. Samarbetet med Ukraina bör äga prioritet, mot bakgrund av att landets storlek, geopolitiska läge och pågående reformprocess samt utvecklingen i landet är av oerhört stort säkerhetspolitiskt intresse för Sverige. Vi måste också utveckla samarbetet med Vitryssland så snart den inhemska reformprocessen öppnar möjligheter för effektiva svenska insatser och ett svensk-vitryskt samarbete. Vi i utskottet anser att dessa insatser bör fokuseras på att man skall främja respekt för mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter.

När det gäller Ryssland framhåller regeringen att den högre prioritet som Ryssland har givits under senare år även bör gälla i framtiden, förutsatt att reformprocessen medger fortsatt effektiva insatser. Utskottet ställer sig bakom detta.

De säkerhetsfrämjande insatserna utgörs också av kunskapsöverföring och materialförsörjning inom gränsbevakning, tull, räddningstjänst, polis och försvarsmakt. Stödet till Baltbat – den gemensamma baltiska fredsbevarande bataljonen – och minröjningsverksamheten i estniska farvatten har varit särskilt uppmärksammade projekt.

På demokratiområdet ges stöd till rättsstatens centrala funktioner, t.ex. åklagarväsende och domstolar, till utveckling av lokal demokrati och förvaltning och till insatser för att stödja fria och oberoende massmedier. Samarbete mellan enskilda organisationer är också viktiga delar i detta demokratifrämjande arbete. Det totala demokratirelaterade stödet i samarbetet med Central- och Östeuropa uppgick till 130 miljoner förra året. Det samlade demokratistödet kommer under innevarande år att uppgå till ungefär samma belopp.

Utskottet ser positivt på den här utvecklingen och utformningen av vårt demokratistöd. Ett demokratiskt samhälle är inte bara ett samhälle som har fungerande demokratiska institutioner utan ett samhälle där demokratin även byggs upp underifrån genom folkligt deltagande och skapande av organisationer som kan artikulera den folkliga viljan och tillvarata olika intressen i samhällsbygget och i samhällsdebatten. Där har alla våra enskilda organisationer, kommuner och politiska partier ett oerhört stort ansvar. Det tar man också i det stora samarbete som sker med de här länderna.

Miljösamarbetet består till största delen av satsningar inom ramen för åtgärdsprogrammet för Östersjön. Det gäller främst vatten- och avloppsrening. Insatser för energieffektiviseringar och besparingar är andra viktiga områden. Ett stort samarbete bedrivs också inom områdena kärnsäkerhet och strålskydd.

Den av statsministern sammankallade regeringskonferensen om Östersjösamarbetet som ägde rum i Visby i maj 1996 beslutade om en vidgad samverkan bl.a. för förbättring av miljön. Vid utrikesministrarnas möte samma år inom ramen för Östersjörådet antogs ett omfattande handlingsprogram för Östersjöregionen. Detta framförhandlades under det svenska ordförandeskapet i rådet 1995/96.

Det samarbete på miljöområdet som påbörjades genom Ronnebytoppmötet 1990 skall ytterligare fördjupas och breddas. Bl.a. eftersträvas en regional Agenda 21. En uppdatering av det gemensamma åtgärdsprogrammet för Östersjön har redan påbörjats, och den kommer att följas upp av miljöministermötet 1998.

Fru talman! Mycket har gjorts. Mycket återstår att göra. Men vi kan känna både glädje och stolthet över det allomfattande samarbete som Sverige har med de central- och östeuropeiska länderna. Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på alla reservationer. Tack för ordet!

Anf. 33 GÖRAN LENNMARKER (m): replik

Fru talman! Jag begärde inte replik för att jag har någon synpunkt på blåkråkan. Den är jag inte kompetent att ha något omdöme om.

Det gäller Urban Ahlins mycket positiva framställning av vikten av samarbete. Jag har inget att invända mot den. Jag t.o.m. gläder mig åt det engagemang som han känner för detta.

Det finns dock en detalj som gäller Vitryssland. Vitryssland är ju nästan ett grannland. Det ligger inte precis på andra sidan havet, men nästintill. Det är angeläget att Sverige faktiskt känner ett ansvar för att stödja och hjälpa, inte minst i en situation när demokratin är skakig. Vi har länge drivit önskemålet att Sverige skulle göra detta tydligt och klart.

Ett sätt vore att se till att vi hade diplomatisk närvaro i Minsk. Då kunde vi få både en bättre kunskapsinhämtning, en permanent sådan, och naturligtvis även en kontaktpunkt för de krafter i Vitryssland som faktiskt är europeiska och demokratiska. Jag vill erinra om den roll t.ex. svenska ambassaden i Moskva spelade under ett kritiskt skede i den dåvarande sovjetiska utvecklingen mot demokrati. Därför är jag litet bekymrad över att vi fortfarande, ett och ett halvt år efter det att vi drivit fram det här, inte har någon diplomatisk representation i Minsk.

Anf. 34 URBAN AHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag gläds över att Göran Lennmarker delar vår entusiasm över samarbetet med Central- och Östeuropa. Jag gläds också, med tanke på den debatt som varit, över att Göran Lennmarker erkänner att han inte har kompetens när det gäller blåkråkeområdet. På många områden anser sig Moderaterna kunna veta exakt vad de olika länderna skall göra, men det finns alltså åtminstone ett kompetensområde som Moderaterna känner att de kanske skall lämna därhän.

När det gäller Vitryssland håller jag med Göran Lennmarker om att Sverige naturligtvis på alla sätt skall stödja de olika demokratiska grupperingar, massmedier och annat i det landet som krävs för att landet skall gå åt ett demokratiskt håll. Det gör vi också i dag. Vår Moskvaambassad följer utvecklingen, är i Vitryssland och Minsk och har ett gott samarbete med olika grupper.

Tyvärr är det ju så, och det är också Göran Lennmarker pinsamt medveten om, att vi i utrikesutskottet har beslutat att lägga ned en mängd ambassader utomlands. Av vilken anledning? Jo, att det ekonomiska utrymmet inte räcker till. Vem som har varit orsak till att det ser ut som det gör på det området kan vi lämna därhän; det har debatterats många gånger här i kammaren. Självklart skulle vi alla önska att vi kunde ha diplomatisk närvaro precis överallt där vi känner att vi skulle behövas. Men det kan vi inte.

Vi hoppas att vi i framtiden kan skapa resurser för att ha en permanent ambassad i Minsk. Tyvärr finns inte de resurserna i dag, men vi följer utvecklingen på ett bra sätt genom vår Moskvaambassad.

Anf. 35 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Fru talman! Jag var mer generös än så, Urban Ahlin. Jag sade inte bara att vi moderater saknade kompetens när det gäller blåkråkan; jag tyckte t.o.m. att den socialdemokratiska representantens kompetens översteg vår. Så generös kan man vara ibland.

Tillbaka till Minsk. Det är sant att det är tufft i budgetarbetet ibland. Men nu är det faktiskt så att vi prioriterar samarbetet med Vitryssland, tycker det är angeläget, ser en kritisk fas i deras utveckling och vill på alla sätt finnas med och hjälpa till på den goda sidan – och då skulle vi inte klara av att ha diplomatisk representation där! Vi har ju samtidigt ett

ösbistånd, om vi nu skall använda det uttrycket, som herr Ahlin själv beskrev som över 1 miljard per år. Att då hävda att vi inte kan göra en omfördelning så att vi får en permanent närvaro i Minsk är tyvärr – ursäkta uttrycket – en undanflykt. Jag tycker det vore bra om vi från riksdagen ännu tydligare kunde sända signalen över vattnet till Utrikesdepartementet att det är angeläget att ha en diplomatisk närvaro – nu!

Anf. 36 URBAN AHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag håller i princip med Göran Lennmarker om att det är oerhört väsentligt att ha diplomatisk representation i ett så nära grannland. I dag sköts detta via vår Moskvaambassad.

Göran Lennmarker har faktiskt en ganska lätt situation här. Vi har gjort tuffa besparingar inom Utrikesdepartementet. Detta har förorsakats av att vi har dålig ekonomi, vars ursprung vi kan diskutera. Men Moderaterna har bevisligen också sagt att de inte vill lägga ned så många ambassader som de andra har velat. Ni har skjutit till pengar på detta område. Naturligtvis kan ni då spela hjältar litet extra i dag och säga: Vi borde ha haft råd med en ambassad i Minsk. Tyvärr har det ekonomiska utrymmet i landet inte givit oss de resurserna. Jag hoppas att vi kommer att kunna skapa detta i framtiden.

Jag hoppas också att utvecklingen i Vitryssland öppnar för att vi i vårt land skall kunna ge ett gott tillskott till reformprocessen och att människorna i Vitryssland skall få nytta av det svenska samarbetet. Jag hoppas att det kommer att bli en sådan öppenhet i Vitryssland att vårt arbete verkligen kan fördjupas och intensifieras. Jag är medveten om att Göran Lennmarker instämmer i denna vilja från min sida. Tyvärr har vi inte resurserna i dag, men Moskvaambassaden följer det här med ett starkt och gott intresse.

Anf. 37 HELENA NILSSON (c):

Fru talman! Samarbetet med Öst- och Centraleuropa sker på många olika nivåer. På det europeiska planet är det EU:s östutvidgning som enligt Centerpartiet är det viktigaste för att genom ekonomiskt och politiskt samarbete integrera länderna i Öst- och Centraleuropa med det Europa de en gång tillhört.

Efter avslutningen av EU:s pågående konferens är det därför angeläget att alla ansökande länder får gemensam förhandlingsstart. Sverige, och för den skull också Finland, har en betydelsefull roll att bistå ansökarländerna med erfarenheterna från våra medlemskapsförhandlingar, som inte ligger så långt tillbaka i tiden. Något gemensamt nordiskt initiativ finns inte på det här området, men i utrikesdebatten sade utrikesministern att detta viktiga samarbete med ansökarländerna pågår från svensk sida. Det är bra.

Detta är en viktig del i samarbetet på nationell nivå. En annan är det vi benämner bistånd. Detta ges inte minst på miljöområdet men också för demokratiutveckling. När det gäller detta område har det tidigare i dag vittnats från talarstolen om att det pågår ett intressant och spännande samarbete mellan de svenska partierna och partianknutna organisationer å ena sidan och partier i Öst- och Centraleuropa å den andra, med det särskilda demokratistöd som finns för 1996 och 1997. Det känns naturligtvis

angeläget att man gör en utvärdering av det här särskilda biståndet för att se om det kan fortsätta och eventuellt utvecklas.

Mellan kommuner och mellan många organisationer byggs det också upp vad vi litet övergripande kallar för vänortssamarbete – kanske framför allt mellan länderna kring Östersjön. Men det är ett samarbete som har många dimensioner. Inte minst sker det på kultur- och folkbildningsområdet. Det bidrar förhoppningsvis till att utveckla ett mycket starkt mellanfolkligt samarbete och till att förståelse byggs upp mellan människor, något som kan vara lika viktigt som politiskt och ekonomiskt samarbete i ett större sammanhang.

Centerpartiet hade gärna sett att mer av det s.k. Östersjöanslaget, som riksdagen beslutade om sommaren 1996, hade gått just till studieförbunden och folkrörelsernas kontaktskapande verksamhet som ett sätt att främja demokratiutvecklingen.

För att bygga upp en demokratisk samhällsutveckling behövs också bl.a. stöd till de rättsliga institutionerna. Sida har också i sin strategi för detta bistånd bl.a. påbörjat ett mycket viktigt arbete på det här området.

Samarbetet kring Östersjön har under många år också inriktats på att förbättra miljön på olika områden. Miljöproblemen är gränsöverskridande, och det kanske blev mest påtagligt för många av oss här i Sverige när det radioaktiva nedfallet från Tjernobyl kom över oss 1986. Därför känns det angeläget att, såsom också beskrivs i betänkandet, fortsätta samarbetet för att på olika sätt förbättra miljön. Som exempel nämns att förbättra vattenmiljön i Östersjön och säkerheten i kärnkraftverken.

Där vill jag erinra om vad utrikesutskottet sade redan 1994/95 – det är lika angeläget i dag: Parallellt med säkerhetssatsningar i kärnkraftverk är det angeläget att hjälpa staterna i Central- och Östeuropa att planera för och utveckla alternativ, säker och miljöanpassad energiproduktion och framför allt att åstadkomma en effektivare och resursnålare energianvändning. Det här är som sagt lika angeläget i dag, och trovärdigheten från svensk sida i ett sådant samarbete har ju ökat genom den energiöverenskommelse som nyligen har träffats och där vi kan peka på att vi kommer att avveckla vår egen kärnkraft.

Sverige är ordförande i Barentsrådet. I utrikesdeklarationen, som regeringen presenterade för några veckor sedan, står tydligt vad Sverige som ordförande kommer att prioritera i detta samarbete. Jag tycker att det är bra prioriteringar. Det är bra att de har kommit. Vi har efterlyst dem i flera debatter tidigare.

Enligt Centerpartiet hade det varit önskvärt att få en genomlysning av hur miljösituationen ser ut i Barentsområdet. Det är ett av de mest förorenade områdena i Europa. En sådan inventering hade kunnat ligga till grund för ett åtgärdsprogram. Enligt vår uppfattning hade det också känts angeläget att Sveriges ekonomiska insats hade ökat. Både Norge och Finland ger större belopp till det här samarbetet än vad Sverige gör. Vi tyckte att vi hade kunnat ta av det samarbetsanslag som finns för Öst- och Centraleuropa och lägga på Barentsområdet. Det har jag också påpekat i ett särskilt yttrande.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 38 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Fru talman! Ibland kan det vara nyttigt att blicka bakåt och ställa frågan hur ett ämne debatterades för låt oss säga tio år sedan.

För tio år sedan var det 1987. Frigörelsen i Östeuropa hade inte inletts. Sovjetunionen bestod och behärskade militärt alltjämt halva Europa. Den debatt vi för i dag var självfallet otänkbar den gången.

Däremot debatterades det kommunistiska systemet som sådant och Sveriges lämpliga förhållningssätt till den kommunistiska diktaturen. Hade det som då sades från en del håll varit riktigt, hade det kommunistiska systemets kollaps snarast varit en olyckshändelse – eller en ren olycka – och den debatt vi nu för onödig och missriktad.

Föreställningen att grundläggande sociala behov hade tillgodosetts i de kommunistiska diktaturerna var vida spridd. Vittnesmål om motsatsen, t.ex. analyser av barnadödlighet, livslängd och andra nyckeltal i Sovjetunionen, som började tränga igenom redan under 70-talet, eller de nödrop som nådde också svensk publik, t.ex. i antologin Kvinnan och Ryssland, som kom några år senare, hade märkligt svårt att tränga igenom. I en liten skrift vid 80-talets mitt hävdade Ingvar Carlsson och Anne-Marie Lindgren att det nu stod klart att planekonomin i öst kunde åstadkomma samma framsteg som marknadsekonomin i väst.

Bristen på demokrati kunde ingen förneka, men det var inte ovanligt att den sågs som ett problem som i första hand gällde författare och intellektuella, men saknade betydelse för vanligt folk eller för frågor kring fred och avspänning. När Bengt Westerberg – jag tror att det var just 1987 – sade att inget skulle gagna världsfreden mer än att Sovjetunionen omvandlades till en demokrati, brännmärktes han av ledande socialdemokrater. För den tidens ledande vänsterpartister var det avgörande att man hade socialism, inte att den socialism man hade var en katastrof för de människor som tvingades leva under den.

Men vanföreställningarna fanns också på andra håll. Det fanns affärsmän, som säkert röstade borgerligt, som hade en märklig tilltro till planekonomin och inte bekymrade sig särskilt om vilket sällskap man umgicks i, bara det gick att göra affärer. Och i en del s.k. borgerliga kretsar kunde man möta en närmast färdig beundran för den ordning och disciplin som man trodde präglade t.ex. den sovjetiska skolan.

Fru talman! Det gick inte att förutse när och hur de östeuropeiska diktaturerna skulle kollapsa. Men det gick att se den stagnation och det elände som de innebar för sina undersåtar. Såg man det inser man också varför dessa system efter diktaturens kollaps inte kunde bestå utan måste avskaffas.

I Folkpartiets motion om Östeuropabiståndet har vi punkt för punkt redovisat den ekonomiska och politiska analys som under hela den tid som gått sedan 1989 gjorts av både självständiga analytiker och av de östeuropeiska demokraterna själva.

Demokrati kan inte införas med bevarat privilegie- och nomenklatursystem. Detta system kan inte upphävas med mindre än att kommandeekonomin ersätts av normal marknadsekonomi och likhet inför lagen. Och samtidigt: Bara en fungerande marknadsekonomi – inom ramarna för en demokratisk rättsstat – kan bryta den långa ekonomiska nedgången, höja människors levnadsstandard och därmed också ge demokratin legitimitet.

I allt väsentligt har också denna insikt präglat den svenska politiken för samarbete med de nya demokratierna i Öst- och Centraleuropa.

Ändå har en del illusioner om de gamla systemen och om reformpolitikens innebörd och inriktning vårdats in i det sista – dock inte i den senaste budgetpropositionen från regeringen och inte heller i utskottets betänkande.

Det är nu också helt klart att de länder i Öst- och Centraleuropa som lyckats bäst, eller lyckats alls, är de som mest konsekvent gått in för att genomföra det nödvändiga systemskiftet, bort från kommandoekonomi och diktatur till ett normalt europeiskt system med marknadsekonomi och demokrati. De som satsat halvhjärtat eller hoppats kunna slippa ifrån den s.k. chockterapiens svårigheter har sjunkit om möjligt ännu djupare ned i det elände där de redan förut befann sig. De har inte alls sluppit chocken. Vad de har fått är en större chock än övriga länder och ingen terapi.

Det är också intressant att se reaktionerna i de länder där de styrande i det längsta har försökt slippa ifrån systemskiftet. I Rumänien har nyligen efter fria val en demokratisk och marknadsekonomiskt inriktad koalitionsregering tagit över med det uttryckliga mandatet att se till att landet slår in på samma kurs som resten av Centraleuropa. De senaste månadernas politiska kris i Bulgarien får sin näring både av de ofullständigt reformerade socialisternas – alltså kommunisternas – fortsatta maktinnehav och av det fria fall som landets ekonomi befinner sig i. Protesterna mot regimen Milosevic i Serbien bottnar inte bara i stulna kommunalval, utan lika mycket i den ekonomiska kollaps som följt både av krigspolitiken och av att ekonomins s.k. kommandoposter – för att använda en gammal kommunistisk term – alltjämt ligger i händerna på samma korrupta nomenklatura som tidigare, förstärkt med diverse rent kriminella element.

Mot den här bakgrunden känns det något egenartat att höra det som Eva Zetterberg tillät sig säga i ett tidigare replikskifte om systemskiftet som sådant och om frånvaron av den sociala välfärden i de här länderna. Det är närmast en skandalös brist på analys, därför att det grundläggande är att så mycket av den sociala välfärden i dessa länder hittills har hängt ihop med anställning i något av de i längden omöjliga statsföretagen. Välfärden har inte funnits som en normal medborgerlig rättighet. Lyssnar man på det Eva Zetterberg säger får man faktiskt intrycket att hon tycker att man skall ha kvar den typen av välfärdssystem som liksom ett privilegium bygger på anställning i företag X, vilket gigantiskt företag det än är, som förmodligen inte kan överleva av ekonomiska skäl. Hon tycker inte att man skall sträva efter att långsiktigt få ett välfärdssystem som bygger på medborgarskapet, vilket socialförsäkringsidéerna, som är välbekanta i nästan alla övriga normala europeiska länder, gör. Det här får möjligen tolkas som en rest av myten att kommunismen på något sätt tillgodosåg grundläggande sociala behov. Men den som ville se redan för 10 och t.o.m. för 20 år sedan kunde se att det inte var riktigt så.

Jag skall inte gå in mycket på det som står i betänkandet, för det är inte särskilt kontroversiellt. Det har talats en del om Ukraina tidigare. Jag håller helt med om vikten av att Sverige anstränger sig för att hjälpa till att föra in det landet på en stabil väg tillbaka till Europa.

I Ryssland sker reformer på ett mycket ojämnt och alltjämt ganska osäkert och riskabelt sätt. Det svenska samarbetet med Ryssland får enligt min mening inte låsas alltför hårt till landets nordvästra delar, på det sätt

som vi har haft en benägenhet att göra i några år, i alla fall retoriskt. De regionala skillnaderna i Ryssland är mycket stora, och de har en väldig betydelse för hur det skall gå långsiktigt, vilka regioner som kommer att dominera politiskt, de reforminriktade eller de där nästan ingenting händer. Det viktiga är att reformerna lyckas, och då borde vi kunna satsa på samarbete med reforminriktade regioner, oavsett var i Ryssland de ligger. Det kan betyda väldigt mycket för att mer definitivt ”tippa över” balansen i landet åt rätt håll.

Fru talman! Folkpartiet har inte föreslagit någon väsentligt annorlunda inriktning av det svenska samarbetet med Öst- och Centraleuropa och har därför inte någon reservation. Därför återstår det för mig att nu yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 39 EVA GOËS (mp):

Fru talman! Jag hade svårt att hålla mig från förra debatten som gällde vapenexport till Indonesien. Jag fick nämligen i morse ett brev från en journalist som har publicerat vad som har hänt sedan jag lämnade Östtimor. 30 000 indonesiska soldater försöker rå på 600 medlemmar av gerillan. Att det råder inbördeskrig i det tysta kan man nog säga. Någon vapenexport skall inte ske till ett sådant land.

Detta är ett av de områden som jag är väldigt engagerad i. Andra är Tjernobyli och Barents hav och det som händer med kärnavfallet där och de människor som lider.

Vet ni att 1996 var Tjernobyli år? Är det någon som har märkt det? Vad gjorde världssamfundet? Vad gjorde Sverige? Jag tittade igenom betänkandet och såg att vi gav 650 000 kr till Skandinaviska barnmissionen, 960 000 kr till korttidsrehabilitering och 500 000 kr till brandväsendet. Jämför detta med de 1 000 miljarder kronor som man tror att det kostar att försöka sanera Tjernobyli, eller jämför med det mänskliga lidande som vi inte har sett slutet på än efter tio år.

Det kom rapporter från Harrisburg häromdagen, ungefär 20 år efter olyckan, som sade att det tillbudet har fått större konsekvenser än man har trott. Det har tystats ned vilka radioaktiva utsläpp som egentligen har kommit ut från Harrisburg.

Samtidigt har vi varit med i andra projekt. Vi har varit med i Phare och Tacis och satsat ecu – hundra miljoner hit och hundra miljoner dit – och det låter ju väldigt bra. Men när jag var i Kijev i fjol, på tioårsdagen efter Tjernobyli, fick jag en bok i min hand som heter *A Fingerbook guide to stopping the Western nuclear industry's expansion in Eastern Europe*. I öst upplever man att väst försöker kränga sina reaktorer i öst, nu när det inte är någon försäljning i väst. Det är ingen i väst som vill satsa på kärnkraft utom Frankrike. Men man är inte intresserad av det i öst. Man vill gå direkt över till säker energi och energieffektivisering, och naturligtvis handlar det om biobränsle, vindkraft osv.

Jag träffade ungefär 250 experter och aktivister i samband med *Lessons of Chernobyl* – det var Heinrich Böll-stiftelsen som hade ordnat det – och de påstår att Ukraina skulle kunna spara 40–60 % av det energislöseri som sker där.

Jag gav också nyligen Pierre Schori en tjock bunt med förslag på vad man skulle kunna ge direkt i bilaterala bistånd för att vi skulle kunna intensifiera hjälpen till Ukraina, Vitryssland, Ryssland och de områden

som är drabbade efter Tjernobyl. Vinden blåste ju även hitåt, men bara 5 % blåste hit, och ändå klagas vi högt.

I öst kohandlar man nu. Får man inte medel vill man inte stänga Tjernobyl. Både president Leonid Kravchuk och hans efterträdare Leonid Kuchma har använt sig av denna utpressningssituation. Det var inte många dagar sedan man från väst sade att man ville stoppa bygget av de två reaktorer som planerades i Ukraina. Då fick man återigen till svar att Tjernobyl inte skulle stängas. Den här situationen måste vi komma bort ifrån. Vi måste villkora biståndet till öst.

Jag reagerade speciellt på att man i Vitryssland har börjat återföra människor till de kontaminerade zonerna, som är mycket radioaktiva. Man har mätt upp mellan 5 och 15 curie per kvadratkilometer. En curie är 37 miljarder becquerel. Det innebär att människorna lever i områden där det är ungefär 200 000–555 000 Bq per kvadratmeter. Dit skickas man människor igen. Man gör så att man tar in pengar till en Tjernobylfond. Dessa pengar ger man sedan i bidrag till människor som flyttar tillbaka. Av de människor som man nu så att säga tvångsflyttar eller återflyttar – det är ungefär en och en halv miljoner människor – är 400 000 barn.

Jag tycker att detta är en skandal. Det är cyniskt. Jag menar att vi skulle kunna ställa villkor när vi ger bistånd till Vitryssland. Så här får det inte gå till. Det är ju som att skicka människor ut i stridszoner, fast den här fienden är osynlig, inte luktar och inte hörs. Men den är farlig.

Jag menar att det här är ett katastrofområde. Jag slog upp definitionen av "katastrof". Det definieras som en situation då det akuta hjälpbehovet är större än de omedelbart tillgängliga resurserna. Och man har inte resurser att klara situationen i Vitryssland. Det rör sig om jordbruksmarker som man nu skall börja använda. Man behöver nämligen använda 40 % av budgeten för att försöka råda något slags bot på effekterna av Tjernobyl.

Jag ser alltså detta som ett katastrofområde, och vi behöver gå in med mycket större medel. Vi skall inte ge tusen gånger mer, jämfört med det bistånd vi har givit, till att bara reparera, lappa och laga reaktorer i öst, som man har gjort nu. Vi skall satsa på människorna, på den sociala infrastrukturen och naturligtvis på demokratiprojekt. Därför är det glädjande att tala om att Miljöpartiet kommer att starta ett sådant projekt i april. Där har vi också efterlyst just det som Göran Lennmarker nämnde, nämligen diplomatisk närvaro. Vi tycker att det är nödvändigt att sådan finns i Minsk. Situationen är verkligen kaotisk.

Det är EBRD, alltså europabanken, som har stått bakom de reaktorer som skall byggas i öst. USA:s energidepartement har visat att detta är att kasta pengarna i sjön. I stället borde man satsa på energieffektivitet och på vind, eftersom det är mycket billigare. Det här borde vi kunna driva på EU-nivå, och naturligtvis skall vi också driva det på FN-nivå och ta upp vad som sker i detta område. Jag ser hela Tjernobyl och området runt Tjernobyl – Vitryssland och Ryssland – som ett experimentfält. Vi vet inte vilka effekterna blir i dag, och jag tycker att detta är ett globalt ansvar.

EU:s energikommissionär Christos Papoutsis lät i februari 1996 meddela att pengarna än så länge så gott som uteslutande har använts till studier, och syftet med att förebygga en ny katastrof överskuggas av behovet att accelerera Ukrainas förvandling till en marknadsekonomi. Detta

sade han på tal om Tacis-pengar. Pengarna har alltså gått till att föra in marknadsekonomi, men det har inte gått till det jag tycker är viktigt: att bygga upp demokratin och det sociala nätet, att satsa på miljöfrågorna och naturligtvis att stoppa all vidare utbyggnad av kärnkraften. Det är bara fernissa.

Jag tar upp det här därför att jag är något besviken på att man har avstyrkt de yrkanden som jag hade i min motion som handlade om just detta: Vi måste bistå på ett annat sätt. Det sägs att man inte får gå in och lägga sig i inre angelägenheter, men jag ser inte detta som en inre angelägenhet. Jag ser det som en global angelägenhet, och jag anser att detta är ett katastrofområde.

Jag anser också att man måste sänka gränsvärdena för radioaktivitet. Det finns en rådsförordning från 1989 som säger att man skall ha en annan måttstock efter *nästa* Tjernobyl. Man har delat in det hela i fyra olika kategorier med separata tak: plutoniumisotoper, transplutoniumdelar, alfapartikelutsläpp och jodisotoper. Och så skall man höja gränsvärdena så att man t.ex. får ha 1 259 becquerel i livsmedel. Jag menar att vi redan nu måste stoppa ett sådant förslag och utgå ifrån försiktighetsprincipen. Det betyder att gränsvärdena skall ligga så nära noll som möjligt. Jag anser att man kan jobba med detta på EU- och FN-nivå, men jag har fått avslag på även det. Denna fråga hör inte hemma där.

Jag vill också en kort stund kasta mig över till Barentsområdet. Jag hoppas verkligen att vi i Sverige nu när vi innehar ordförandeskapet skall agera mycket mer kraftfullt. Vi ger ju väldigt litet pengar jämfört med de övriga nordiska länderna. Vi vet att detta område är en tickande bomb.

Jag har ett utdrag om den ryska ubåten Konsomolez som ligger på havsbotten och om vad som händer just nu. Man har hittat upp till 20 kvadratmeter stora hål, och dem skall man försöka laga med titan. Man skall också använda plastsäckar med *gel* som skall läggas in för att stoppa läckaget från denna atomubåt. Kan man då lösa ett så allvarligt problem genom teknik? Vad skall man göra åt den fortsatta dumpningen av reaktorer från de 250 undervattensbåtar som finns där uppe? Vi vet inte var de gör av dem, men vi vet att de ligger och rostar. Människor kan inte ta hand om dem, därför att de får inte ens daglig lön för att ta hand om kärnavfall eller demontera ubåtar. Det finns en stor risk både för smuggling av radioaktivt material och för mycket stora konsekvenser för Nordeuropa och Nordkalotten.

Det är viktigt att vi protesterar lika mycket här som vi har gjort när det gäller Mururoa. De här kärnvapenhoten, kärnkraftshoten och kärnavfallshoten är mycket större på närmare håll än vi anar.

Med det vill jag säga att jag tycker att det är synd att de här yrkandena har avstyrkts, men de finns med i det särskilda yttrandet. Jag hoppas att vi från svensk sida kommer att agera mycket mer kraftfullt i framtiden.

Anf. 40 URBAN AHLIN (s):

Fru talman! Vi är många som naturligtvis delar Eva Goës oro och sorg över att barn och vuxna har blivit drabbade av Tjernobyldrabbade barn och lämnat ut medicin, vid en resa som Socialdemokratiska ungdomsförbundet gjorde.

Det var någonting annat som jag reagerade över i Eva Goës anförande. Hon sade att vi måste villkora vårt stöd till öst. Om jag förstod Eva Goës rätt, menade hon att så länge de inte avvecklar sina kärnkraftverk skall vi strunta i att ge stöd till demokrati- och säkerhetsfrämjande åtgärder. Jag hoppas verkligen att Eva Goës svarar på frågan: Är detta Miljöpartiets inställning?

Anf. 41 EVA GOËS (mp):

Fru talman! Det handlar inte om det, utan det handlar om att vi skall ge bistånd med anledning av att det är så många som lider. Vi skall kräva att det inte får ske sådant som att man flyttar 400 000 barn ut i kontaminerade områden. Vi har gett bistånd till Vitryssland, och vi kan villkora det och säga att vi inte accepterar att man flyttar människor tillbaka till kontaminerade områden.

Anf. 42 URBAN AHLIN (s):

Fru talman! Om jag förstod Eva Goës rätt, sade hon att vi måste villkora att ledarna i Östeuropa stänger sina kärnkraftverk innan vi fortsätter vårt samarbete med dem. Men det kan vi läsa i riksdagsprotokollet.

Anf. 43 EVA GOËS (mp):

Fru talman! Ja, det skall bli intressant. Jag menar att det handlar om att vi måste villkora. Vi kan inte fortsätta att låta människor lida i de här områdena. Vi kan inte acceptera att man sänder tillbaka dem eller bara låter det gå – det är en låt-gå-mentalitet. Det är flera som har flyttat in även i Ukraina från andra områden. Vi måste stoppa det och kräva att våra biståndspengar skall användas till att rädda människoliv och satsas på en annan typ av samhälle, ett ekologiskt hållbart samhälle.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 5 §.)

5 § Vissa plan- och byggfrågor

Föredrogs

Bostadsutskottets betänkande 1996/97:BoU9

Vissa plan- och byggfrågor

Anf. 44 KNUT BILLING (m):

Fru talman! Till det här betänkandet finns det två moderatreservationer, och jag tänker beröra dem bägge.

I reservation nr 9, som handlar om regler för byggande på landsbygden, säger vi att det är viktigt att människor har möjlighet att i ökad utsträckning bo på landsbygden, med allt vad det innebär av tillgång till natur, frihet osv. Därför vill vi ändra i reglerna och ge medborgare en lagstadgad rätt att bygga på landet. Vi tror att det därmed skulle kunna bli ökad tillväxt och ökade förutsättningar för människor att få sin utkomst även utanför de stora tätorterna.

Prot. 1996/97:69

26 februari

*Sveriges samarbete
med Central- och
Östeuropa*

*Vissa plan- och
byggfrågor*

I reservation nr 2 är det strandskyddet som är på tapeten. Dagens regler innebär att det finns ett generellt förbud mot att bygga på stränderna i vårt land. Vi vill ändra på den lagstiftningen, på så sätt att det blir tvärtom: Vi vill ge en lagstadgad rätt för alla svenskar att bygga längs stränder och vattendrag.

Då kan vän av ordning säga: Men det blir alldeles förfärligt – då kommer man att bebygga alla stränder och vattendrag i vårt land. Vi tror att den risken inte är särskilt stor.

För att säkerställa att det finns tillräckligt med obebyggda stränder vill vi att kommunerna skall ha en lagstadgad möjlighet att i plan fastlägga att det skall finnas ett särskilt skydd. Det kan vara för att skydda växtlighet, för att skydda djurliv eller för att stärka människornas möjligheter att vara ute och rekreera sig. Då lägger kommunen helt enkelt en plan och säger att det i ett område av vissa skäl finns anledning att begränsa möjligheterna till bebyggelse. Om kommunen inte gör detta skall rätten finnas för människor att bebygga fastigheter även om de är strandnära.

Detta kommer att innebära utökade möjligheter för människor att komma till stränderna, med allt vad det innebär av möjligheter till rekreation.

Det finns oerhört gott om stränder och vattendrag i vårt land. Det finns möjligheter för alla svenskar som så vill att bosätta sig vid stränder i Sverige utan att för den skull ianspråkta mer än en liten del av all den strand som finns. Det är dessa möjligheter som vi vill skapa för fler människor än det lilla fåtal som i dag bor längs våra stränder.

Därför, fru talman, yrkar jag bifall till reservationen 2 och reservationen 9.

Anf. 45 RIGMOR AHLSTEDT (c):

Fru talman! I detta betänkande behandlas frågor kring översiktsplanering, bygglovsplikt, planfrågor samt planfrågor med internationell inriktning.

Från Centerpartiet väckte vi under den allmänna motionstiden ett antal motioner som vi anser är mycket angelägna att föra upp på dagordningen här i riksdagen. Jag vill beröra några av dem.

Jag börjar med den kommittémotion som bostadsutskottet i denna skrivning har uttalat sig välvilligt om och där man också säger sig dela vår uppfattning. Det gäller vad vi påpekar om att samordningen mellan fysisk och ekonomisk planering måste öka. Det gäller inte minst mot bakgrund av de ändrade planeringsförutsättningar som följer av ett utökat samarbete med våra grannländer och medlemskapet i EU.

Behovet av en förbättrad samordning är enligt utskottets mening tydligt när det gäller fysisk och regionalpolitisk planering. Det måste till ett mycket närmare samarbete mellan den fysiska och den ekonomiska planeringen.

Det tycks finnas en insikt om detta, men det finns fortfarande inga konkreta uttryck som visar på att man helt förstått allvaret i att inte koppla ihop ekonomisk planering med den fysiska planeringen. Mycket återstår att göra, och fastän skrivningen i detta betänkande i många stycken är bra, är jag övertygad om att vi kommer att få fortsätta att i motioner och interpellationer återkomma till dessa frågor.

Vad som gör mig, som är ny i rikspolitiken, lätt frustrerad är hur motionärers förslag behandlas. Även om man uttalar att man tycker att motionerna är bra och att man delar motionärernas uppfattning väljer man att föreslå avslag i stället för bifall. Det finns anledning att återkomma till detta arbetssätt.

Det gläder mig dock att vi i Centerpartiet även kan se i betänkandet att vi fått gehör för de frågor som handlar om ett utökat samarbete mellan Östersjöstaterna. Det var ett initiativ som togs av Görel Thurdin under hennes tid som miljöminister.

En rapport, den s.k. Östersjövisionen, som antogs vid ett planministermöte i Tallinn 1994 fortsatte i en handlingsplan för det fortsatta samarbetet med visionen ett möte mellan planministrar från de olika länderna kring Östersjön. Mötet hölls i Sverige 1996. Man fattade beslut om att konkreta projekt enligt tidigare riktlinjer skall genomföras. Medel skall sökas genom EU:s fonder. Man har också beslutat att fördjupa och utveckla samarbetet inom en rad andra områden. I bostadsutskottet skall också företrädare från regeringskansliet rapportera för oss om detta arbete. Den informationen ser jag fram emot. Centerpartiet har i en motion påtalat att regeringen även bör informera hela riksdagen om det pågående arbetet. Vi följer detta arbete med stort intresse.

Vi i Centerpartiet anser att arbetet kring Östersjön och mellan människor där bör bli föremål för ett ständigt utvecklingsarbete. Det är viktigt att det skapas mötesplatser där människor sinsemellan får möjlighet att utveckla idéer och att ge och ta av varandra.

Fru talman! Beträffande övriga frågor som behandlas i detta betänkande vill jag särskilt uppmärksamma reglerna för byggande på landsbygden. Samhällets resurser på mark-, bygg- och planområdet måste styras över från detaljreglering till att avse en samordning för att uppnå miljömål och även ekonomiska mål. Det innebär att bl.a. kontrollen och detaljregleringen av byggandet i områden utanför detaljplan bör minskas till förmån för en mer övergripande planering av bebyggelseutvecklingen. Inte minst skulle det innebära stora fördelar för mindre tätorter och för folk på landsbygden.

Vi i Centerpartiet anser att de människor som bor i dessa områden måste få större möjligheter att påverka sin boendemiljö. Det finns ett stort intresse. Människor vill påverka sin miljö, vilket de är bäst på. Vi måste få ett nedifrån-och-uppåt-perspektiv och inte tvärtom tro att vi rikspolitiker skall kunna lösa alla frågor. Ett sätt att stödja denna utveckling är att öka friheten när det gäller byggandet utanför de större tätorterna.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 10 mom. 16. Jag står naturligtvis även bakom reservation 6 mom. 11, som gäller handikappades möjligheter att delta i samhällsplaneringen.

Ett aktivt medborgarinflytande är en förutsättning för en bra samhällsplanering. Det är ett måste att olika grupper i vårt samhälle ges möjlighet att vara med och påverka hela planprocessen. Det tjänar vi alla på.

Till sist, fru talman, erinrar jag också om reservationen angående sårbarheten i samhället. Det handlar fortfarande om en resursutarmning och att vi förstör vår miljö. Det är viktigt att arbetet intensifieras kring dessa frågor. Därför yrkar jag också bifall till reservation 7 mom. 12.

Anf. 46 ERLING BAGER (fp):

Fru talman! I detta betänkande tar utskottet upp vissa plan- och byggfrågor.

Vi i Folkpartiet står självfallet bakom alla de reservationer som vi undertecknat i detta betänkande, men jag kommer enbart att yrka bifall till reservationerna 5 och 6.

Jag kommer i huvudsak att ta upp frågorna om buller, byggplaner och de handikappades deltagande i planeringen.

I reservation nr 5 tar vi från Folkpartiet, Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Kristdemokraterna upp vikten av att bullerstörningarna redovisas i planer och att miljökonsekvensutredningar genomförs. Redovisningskravet bör gälla för bullernivåer ned till minst 40 decibel. Detta anser vi skall gälla för friluftsområden samt för områden för bostäder, skolor, daghem och vårdlokaler. Detta krav är ju speciellt viktigt nu när miljöministern har aviserat en försvagning av lagstiftningen. De gränsvärden som fyrtipartiregeringen införde föreslås ändras till riktvärden enligt den infrastrukturproposition som har lämnats till riksdagen, vilket i sig självfallet är en sänkt ambitionsnivå.

I dag finns inte några tillräckligt bindande riktlinjer för buller från vägtrafik, flyg eller tåg i utomhusmiljö. En följd av detta är att kommunala och andra myndigheter har svårt att hantera bullerfrågorna i olika sammanhang. Desto viktigare är det då, som anges i reservationen, att få fram bättre och vägledande riktlinjer för planeringen av exempelvis bostäder. Det är därför som vi tycker att det är viktigt att yrka bifall till fyrtiparreservationen som har detta mål.

Jag vill också erinra om att det i Miljöhälsoutredningen, som kom 1996, påpekas att buller är den miljöfråga som på det mest direkta sättet berör flest enskilda människor och ger dem en kraftigt försämrad livskvalitet.

Vi har i riksdagen arbetat länge för att få genomslag för den handlingsplan mot buller som riksdagen fattade beslut om redan 1990. Nu gäller det att konkret genomföra den fullt ut.

Fru talman! Jag vill också beröra reservationen om de handikappades deltagande i samhällsplaneringen. I reservation nr 6 tar vi från fem partier – Folkpartiet, Centern, Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Kristdemokraterna – upp detta krav. Det är viktigt att de handikappade med sina specifika krav på den fysiska miljön finns med i hela planprocessen. Det är värdefullt och helt nödvändigt. Denna fråga har debatterats många gånger i utskottet liksom här i kammaren, och jag skall inte upprepa allt som tidigare har anförts. Men jag känner en stor otålighet över att vi i Sverige på en del områden som gäller handikappfrågor – inte alla – exempelvis stadsplanering, släpar efter många andra länder i västvärlden. Det gäller tillgängligheten i gatumiljön och trafiken. I exempelvis USA har man en mycket sträng och tvingande lagstiftning när det gäller framkomligheten i gatumiljön, trafiken och kollektivtrafiken. En rullstolsbunden person skall kunna ta sig fram, och här har vi mycket att lära.

Jag vill erinra om att det nyligen kom en rapport från Handikappombudsmannen. I rapporten understryks att det här finns mycket att göra. Man har ställt 36 frågor till kommunerna. Utgångspunkten för frågorna är de standardregler som FN antog 1993. Man tar upp tillgängligheten, planeringen, handikapporganisationerna osv. Det är för övrigt

13 kommuner som inte har svarat på enkäten, vilket är allvarligt. I sammanfattningen av Handikappombudsmannens rapport är det tre saker som jag vill ta upp.

1. 65 % av landets kommuner rådfrågar sällan eller aldrig ett handikappråd eller en handikapporganisation i ett tidigt skede före beslut i en kommunal nämnd.
2. Mer än hälften av kommunerna har inte ens ett handikappolitiskt program. 53 kommuner avser inte heller att för framtiden utarbeta ett handikappolitiskt program med stöd av FN:s standardregler.
3. Nästan var fjärde lokal där kommunfullmäktige håller sina sammanträden uppfyller inte minimala krav på tillgängligheten för rörelsehindrade.

En kort slutsats: Sverige lever inte upp till FN:s standardregler. Därtill kan läggas att dessa regler enligt utrikesminister Lena Hjelm-Wallén utgör utgångspunkten för Sveriges handikappolitik.

Denna rapport understryker det som vi från fem partier föreslår i reservation nr 6, nämligen att handikapporganisationerna bör ges bättre möjligheter att påverka hela planprocessen.

Anf. 47 OWE HELLBERG (v):

Fru talman! Ett ekologiskt hållbart samhälle kräver en tydligare koppling mellan ekonomi och ekologi. Tyvärr gäller inte det i de existerande ekonomiska teorierna. Där är begrepp som vinstmaximering, kortsiktiga investeringsbeslut och marknadsanpassning ledord. Miljöförstöring och resursslöseri med energi och råvaror räknas inte, och inte heller problem som berör människors sociala situation.

Nu har verkligheten sprungit ifrån de gällande ekonomiska teorierna. Hoten om en global miljökatastrof kommer allt närmare. Vi måste inse att de inte håller längre. De är en del av miljöproblemet. Ekologi och ekonomi måste knytas ihop till ett fungerande system och anpassas till globala förhållanden. Detta kommer naturligtvis att ta tid. Därför är det viktigt att under tiden skärpa kraven på den fysiska planeringen för att därigenom undvika miljöproblem men även sociala och fysiska problem för människorna.

Skärpta krav på översiktsplaneringen är ett viktigt instrument för detta. Kraven när det gäller bebyggelseutveckling är i huvudsak inriktade på var man skall bygga, inte på vem man skall bygga för eller vilka behov som finns. Man tar inte heller upp frågor som berör bebyggelsens villkor för att t.ex. undvika segregation i samhället. Detta menar jag är viktiga frågor som bör knytas till översiktsplanarbetet för att belysa byggandets sociala dimensioner.

Kommunerna bör upprätta boendeplaneringsprogram som redovisas i samband med revideringen av översiktsplanen, vilket numera skall ske minst en gång per mandatperiod. Att i boendeplaneringen knyta ihop fysiska, sociala och ekonomiska frågor ger på detta sätt ett utmärkt beslutsunderlag. I dag finns inga som helst krav på kommunerna att upprätta någon form av boendeplaneringsprogram.

Fru talman! Erling Bager har talat väldigt varmt om bullerfrågorna. Ursprunget är en Vänsterpartimotion, men fyra partier ställer sig gemensamt bakom detta. Jag tänker också beröra dem litet grand. Tystnaden är en bristvara i vårt samhälle i dag. Den ostörda miljön för rekreation och

*vissa plan- och
bygghänsynsfrågor*

friluftsliv blir en allt knappare resurs. Socialstyrelsen har gett ut allmänna råd för ljudnivåer i olika inomhusmiljöer. Men för buller från vägtrafik, flyg och tåg i utomhusmiljön finns för närvarande inga bindande riktlinjer.

Vägtrafiken är den dominerande bullerkällan, och den blir inte mindre av genomförandet av nya stora trafikleder. Detta är en överhängande fara inte minst i våra storstadsområden, där det finns en uppenbar risk att bullerproblemen kommer att öka och tidigare orörda tysta områden utsätts för bullerstörningar. För att underlätta beslutsfattandet när det gäller utbyggnaden av transportleder och samtidigt kunna beakta behovet av bullerfria boendemiljöer och rekreationsområden bör den totala bullerbelastningen redovisas i planverksamheten för hela det geografiska område som berörs. Bullermattor ner till 40 decibel bör redovisas.

Detta är ytterligare ett bra exempel på hur nödvändigt det är att på olika sätt utveckla översiktsplanarbetet. Utskottet hänvisar till att sådana krav kan ställas i samband med detaljplanarbetet. Det är alldeles för sent, och det gör att man inte ser till helheten. När det gäller tillgänglighetsfrågorna kommer de att behandlas mer precist i ett annat betänkande, och det finns anledning att då återkomma till frågorna. Det boendeplaneringsprogram som jag och vänstern vill införa som ett obligatoriskt planeringsinstrument ger ypperliga möjligheter för handikapporganisationer, sociala myndigheter m.fl. att aktivt kunna delta i planeringsprocessen utan att tillgripa andra särskilda åtgärder för att detta skall kunna ske på ett tidigt stadium.

Att särskilja reglerna för byggandet i två olika lagstiftningar var olyckligt och onödigt. Skärpta krav på miljöområdet i plan- och bygglagen skall naturligtvis alltid ha sin uppföljning i lagen om tekniska egenskapskrav. Den kopplingen är inte tillräckligt tydlig. Motiveringen att uppdelningen är gjord för att få ett tydligare ansvarsförhållande mellan byggherren och kommunen och för att få till stånd en från bygglovsprövningen fristående tillsyn och kontroll är inte heller ett godtagbart skäl. Tvärtom bör planarbetet utvecklas, vilket ställer större krav på ett närmare samarbete mellan byggherre och kommun för att tillgänglighetsfrågor och andra frågor skall få ett större genomslag i byggprojektets alla delar. Att dela på lagarna ger lätt ett intryck av att den fysiska planeringen är en sak enbart för kommunen, och själva byggprocessen sköter byggherren själv. Garantin med en kvalitetsansvarig är ingenting annat än en garanti för att en upprättad byggplan följs oavsett vad den innehåller.

Att bygga vackert är ett begrepp som används i lagstiftningen i Norge. De estetiska värdena bör åter lyftas fram hos oss. Boverket påpekar i sin rapport till regeringen att det finns skäl att informera kommunerna om att ge arkitekturen en högre prioritet och att de skall vidmakthålla den kompetensen. Den bostadspolitiska utredningen diskuterade behovet av kommunala arkitekturprogram och konstnärlig utsmyckning av byggnader. Detta kräver naturligtvis kompetens som arkitekterna besitter. Arkitekten bör vara med om både planeringsprocess och byggandet. Sådana kunskaper kräver auktoriserade arkitekter som undertecknare av bygglovshandlingar, ansvariga granskare av bygglov och ansvariga planförfattare. Detta kräver inte plan- och bygglagstiftningen i dag, och den bör därför ändras.

Fru talman! I övrigt finns en rad krav på miljöförbättrande åtgärder när det gäller den kommunala planeringen som jag stöder. Men med hänsyn till kammarens arbete yrkar jag endast bifall till reservationerna 1, 5, 11 och 13.

Anf. 48 PER LAGER (mp):

Fru talman! I det här betänkandet behandlas motioner av Miljöpartiet som handlar om att underlätta och skapa bättre förutsättningar för självbyggeri. Vi har motionerat om förenklat bygglovsförfarande för vindkraft, om att utveckla planlagstiftningen så att sårbarhetsanalyser i större utsträckning skall ingå i den kommunala planeringen. Men det finns också andra förslag som vi genom reservationer tillsammans med andra partier stöder, bl.a. behovet av ”gröna lungor” i städerna, dvs. att det behövs plats för rekreation och framför allt för barn och att vi inte accepterar den förtätning som i dag ofta sker. Kravet på kompensationsbiotoper är i linje med det. Även analyser och krav på att begränsa bullret i våra samhällen är en viktig hälso- och livskvalitetsfråga som ofta glöms bort. Sist men inte minst anser jag att handikappinflytandet, som folkpartisten i debatten så noga redogjorde för, måste vidgas och formaliseras i planeringen.

Fru talman! Jag skall tala litet mer om några andra saker i betänkandet, nämligen de tre första som jag nämnde.

I Miljöpartiets motion Fö59 framförs att vi, som en följd av det vidgade säkerhetsbegreppet som vi själva aktivt medverkat till, vill få in sårbarhetsaspekterna som en del av underlaget för den kommunala planeringen. De övervägande och växande hoten mot vårt samhälle är i dag enligt vår uppfattning inte militära, utan de utgörs av resursutarmningen, miljöförstörelsen, den ekonomiska och kulturella fattigdomen med ökande sociala klyftor som följd. Den utgörs också av polariseringen mellan fattig och rik, mellan den som saknar kunskap och makt och den som har, mellan den utsatte som lever på gatan och på världens soptippar utan anhöriga och den som lever i en familj i trygghet och säkerhet, mellan den som dör av hunger och den som frossar i överflöd, mellan den som saknar framtid och den som redan håller på att leva upp den. Vi har skapat ett samhälle som balanserar på katastrofens rand, ett samhälle fyllt med fällor som vi inte ser eller vill se. Det handlar t.ex. om den kemiska djungel som vi omger oss med, ett slags krig mot våra egna celler, och det handlar om de storskaliga och sårbara system för bl.a. varuproduktion, transporter och energi som kan innebära ofantliga katastrofer vid bara enkla mänskliga misstag eller små tekniska brister.

Därför menar vi i Miljöpartiet att det snarast bör göras en översyn av planlagstiftningen för att man skall tillföra förebyggande sårbarhetsanalyser. I dag stadgas det i plan- och bygglagen att bebyggelsemiljön inom områden med samlad bebyggelse skall utformas med hänsyn till behovet av skydd mot uppkomst och spridning av brand samt mot trafikolyckor och andra olyckshändelser. En sådan skrivning är för snäv, enligt vad jag nyss hävdade, och jag menar att översynens syfte därför måste vara att stärka och bredda sårbarhetsaspekterna – att helt enkelt förebygga de reella hoten.

Fru talman! Vindkraften är en av våra förnybara inhemska och rena energikällor. I den nödvändiga och stora omställningsprocess inom ener-

giområdet som nu äntligen tycks komma i gång är det av avgörande betydelse att det hållbara samhällets alternativ får möjlighet att snabbt etableras. Därför är det viktigt att göra prövningsförfarandena smidigare för att underlätta bl.a. vindkraftsutbyggnaden. Tillståndsprövningen av vindkraftverk regleras i naturresurslagen, i plan- och bygglagen, i kulturminneslagen och i naturvårdslagen. Här behövs det enligt min mening en samordning och en förenkling av prövningen utan att man för den skull bortser från nödvändiga hänsyn till kultur- och miljövärden och särskilda eventuella krav från totalförsvaret.

Det är också viktigt att områden för vindkraftverk avsätts i regionplaner och i kommunernas översiktsplaner. Härordagen besökte jag Orust, en bohuslänsk ökommun med en starkt växande befolkning och hoppningsgivande framtidssatsningar inom miljö- och energiområdet. Här planeras med hjälp av bl.a. aktiva byalag 70 vindkraftverk i storleksordningen 600 kW, vilket kommer att täcka hela öns elbehov. Ett fortsatt investeringsbidrag, vid sidan av befrielsen från elnätsavgift och miljöbonusen på 9 öre, som jag hoppas att energipropositionen kommer att innehålla, och ett förenklat förfarande vid bygglov kan vara de incitament som ger vindkraften den nödvändiga skjutsen i ett övergångsskede. Kan detta samtidigt inspirera till en inhemsk produktion av elkraftverk – varför inte i Arboga – har vi snart vunnit tillbaka alla satsade kronor.

Fru talman! Att få ta större ansvar för sitt boende, att bli mer aktivt delaktig, är något som Miljöpartiet tror är avgörande för ett kvalitativt bättre, vackrare och framför allt mer långsiktigt hållbart ny- och ombyggnade. Jag tror att en sådan ökad delaktighet leder både till bättre trivsel och dessutom genererar breddad och bättre kunskap om vad som krävs för att en byggnad skall fungera bra. Vi behöver en ökad satsning på enkla grundlösningar med ekologiska utgångspunkter och hälsosamma materialval. Bygglagstiftningen måste därför, enligt min mening, stimulera människors initiativ och intresse för självbyggeri. Det gör den inte i dag.

Jag har själv byggt mitt hus efter ekologiska principer så långt lagstiftningen tillät. Men vissa hinder i lagstiftningen tvingade mig bl.a. att välja mindre bra lösningar i fråga om konstruktion och material. Funktionsbegreppet är viktigt, och bättre än kantiga normer, men det måste då inkludera de ekologiska grundelementen som ger mig rätt att välja bort t.ex. PVC-plasten och liknande material, utan att jag därför minskar bl.a. brandsäkerheten. Substitutionsprincipen – att välja det miljöriktigaste alternativet – måste vara vägledande.

Fru talman! För att spara tid yrkar jag härmed bifall bara till reservation 7, under mom. 12, reservation 8, under mom. 13 och reservation 12, under mom. 18. Men jag står givetvis bakom de övriga fem reservationer där mitt namn finns med.

Anf. 49 RUNE EVENSSON (s):

Fru talman! I detta betänkande behandlas motioner från den allmänna motionstiden. De flesta motionskraven känner vi igen från tidigare riksmöten.

Vänsterpartiet vill ändra på översiktsplaneringen så att den skall bli ett bättre vapen i kampen mot segregation. De boende skall sättas i centrum, och långsiktiga miljömål bör ställas upp. De boende bör ges ett

större inflytande. Alla dessa krav som framförs i motionen finns redan i dagens plan- och bygglag. Man kan inom ramen för gällande lag göra det som Vänsterpartiet kräver. Medborgarnas inflytande över den översiktliga planeringen ökade genom beslut här i riksdagen för något år sedan. Kraftfulla åtgärder mot segregation har föreslagits av den bostadspolitiska utredningen. Dessa frågor bereds nu i regeringskansliet, och en proposition kommer att läggas fram senare under året.

Centern har i en motion väckt förslag om en bättre samordning mellan fysisk och ekonomisk planering. Centern anser att det har varit för litet samordning mellan olika sektorer av samhällsplaneringen. Det är ju inte bara den fysiska planeringen som styr samhällsutvecklingen. Även ekonomisk, infrastrukturell och regional planering bidrar till att styra samhällsutvecklingen. Samordningen mellan dessa lagar och den fysiska planeringen bör stärkas, även om Moderaterna kallar detta planeekonomi. I denna motion pekas på uppenbara brister i den nuvarande samhällsplaneringen. En bättre samordning bör komma till stånd. Denna uppfattning delas av utskottsmajoriteten. En allt större insikt om detta utbreder sig. Exempel på detta är visionen Sverige 2009, som utarbetats av Boverket, NUTEK och Naturvårdsverket. Myndigheter och organisationer har uppmärksamheten riktad mot detta, och framtida planering kommer att kräva mer samordnade planeringsinsatser mellan olika samhällssektorer.

Strandskyddet är en värdefull tillgång i svensk lagstiftning. Detta gör att alla medborgare har tillgång till våra stränder och att de inte bebyggs och stängs in av privata fastighetsägare. Detta vill Moderaterna ändra på. De vill att det skall bli tillåtet att bygga i strandzonen. De vill tillbaka till den tiden då privata fastighetsägare kunde bebygga, stänga av och privatisera vissa stränder. Moderaterna är som tur är ensamma om denna uppfattning.

I en motion från Kristdemokraterna förs krav på ett förstärkt skydd för städernas gröna ytor fram. Denna fråga togs upp av PBL-utredningen och fanns med i ett betänkande som avgavs 1994. Detta resulterade i en proposition som senare blev riksdagsbeslut hösten 1995. Det som krävs i motionen gäller sedan den 1 januari 1996. Motionen slår således in öppna dörrar.

I en motion från Vänsterpartiet tas bullerproblemen inom tätortsbebyggelse upp. Det är viktigt att de normvärden för buller som finns inte överskrids. Byggnadsnämnderna kan i dag föreskriva om åtgärder i samband med planering och byggande som håller bullervärdena inom de värden som rekommenderas.

I en reservation tar man upp frågan om de handikappades deltagande i planeringen. Det är naturligtvis en självklarhet att de handikappades synpunkter skall tas till vara vid all planering. I och med den lagändring som trädde i kraft den 1 juli 1996 sker detta både i översiktsplan och i detaljplan. Riksdagen beslutade dessutom att tillgänglighetsprogram bör upprättas i varje kommun och att de bör ingå i översiktsplanarbetet. Handikapporganisationerna bör självklart vara en aktiv part vid utarbetandet av dessa program. Handikappfrågorna får med detta den tyngd som efterlyses i reservationen.

Miljöpartiet reserverar sig och tycker att uppbyggnad av vindkraftverk skall genomgå en enklare prövning än annat byggande. Motivet är förmodligen Miljöpartiets åsikt om vindkraften.

Självklart skall vindkraftsanläggningar genomgå samma prövning som allt annat byggande. Detta slås också fast i PBL-utredningens senaste betänkande. Vindkraftverk har ofta en störande inverkan på omgivningen. Det gäller både byggnadsmässigt och ljudmässigt. Dessutom erfordras säkerhetsavstånd. Dessa verk bör naturligtvis prövas på samma sätt som övrigt byggande.

Moderaterna, Centern och Kristdemokraterna vill ha ett i det närmaste fritt byggande på landsbygden. Det föreslogs också 1994 av PBL-utredaren Käck, men det utsattes för svidande kritik. Det skulle innebära att besluten om samhällsutvecklingen flyttades från demokratiskt valda organ till privata markägare. Dessa skulle då avgöra var det skulle byggas och vem som skulle bygga. Det enskilda intresset skulle alltid väga tyngst.

Nej, ett sådant byggande vill vi inte ha. Mark som ianspråkats för bebyggelse är i princip ianspråktagen för all framtid. Därför bör lokaliseringen självklart prövas av kommunpolitikerna. Viss mark bör hållas byggnadsfri för framtiden. Byggnaders placering är också viktig från miljö- och energisynpunkt.

Miljöpartiet vill ha ett ökat självbyggeri. I en obegriplig reservation förs detta fram. Inget parti i riksdagen är väl emot självbyggeri. PBL lägger heller inte något hinder i vägen för detta. Vänsterpartiet och Miljöpartiet kräver arkitektkompetens i kommunerna. Det var en mycket omdiskuterad fråga i mitten av 80-talet i samband med att PBL antogs. Det krav som motionärerna nu framför uppfylldes redan då, varför reservationerna här slår in öppna dörrar.

Bostadspolitiska utredningen föreslår att den estetiska kvaliteten i byggandet bättre skall hävdas. Det får vi ta ställning till senare i år.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande samt avslag på reservationerna.

Anf. 50 OWE HELLBERG (v) replik:

Fru talman! Rune Evensson säger att det alltid finns en lagstiftning när det gäller möjligheterna att planera för boendet. Så bra! Men varför då inte fortsätta och se till att detta kommer i praktisk tillämpning? När sådana här program görs måste man utgå från att kommunerna faktiskt fullgör sina möjligheter här. Så är det inte i dag; det vet vi.

När det gäller segregationen säger Rune Evensson att Bostadspolitiska utredningen kommer med bra förslag. Ja, det gör man, men det handlar då om redan utsatta, totalt segregerade områden. Vad vi vill förhindra är naturligtvis en ny segregation i andra bostads- och planeringsområden.

Rune Evensson är litet inkonsekvent. När det gäller tillgängligheten skall det finnas, det har vi beslutat om, kommunala program för planering. Men när det gäller boendesegregation skall vi inte ha sådana program. Segregationen är tydligen inte så viktig i det här fallet. Det tycker jag är beklagligt.

Anf. 51 RUNE EVENSSON (s) replik:

Fru talman! Det är bra att Bostadspolitiska utredningen har tagit tag i frågan om segregationen. Hittills har vi pratat väldigt mycket om segre-

gation, men det har inte kommit särskilt många konkreta förslag – inte ens från Vänsterpartiet. Därför tycker jag att det är bra att den frågan nu lyfts fram ordentligt och att man är beredd att satsa resurser i detta sammanhang.

Vad Vänsterpartiet tar upp i sin reservation och i sina motioner handlar mycket om att det framtida byggandet skall inriktas på bevarande. Det har kanske ett samband med Bostadspolitiska utredningen, enligt vilken det räcker att bygga 20 000 lägenheter per år. Jag delar inte alls den uppfattningen, utan jag tror att vi kommer att behöva bygga betydligt mera – ungefär 35 000 lägenheter, som bl.a. Boverket talar om.

Owe Hellberg säger att man vill ge de boende ett avgörande inflytande, men i beslut efter beslut tycker jag att vi har gett de boende ett större inflytande över planering och byggande. Om man lyssnar ordentligt på vad Owe Hellberg säger, så framgår det att han i praktiken vill flytta över beslutandet till de boende. Så kan vi naturligtvis inte ha det. Det är ändå kommunpolitikerna som gör avväganden och som fattar beslut om var och hur det skall byggas, men självklart skall alla boende inom ett område vara med och säga sitt och påverka. Riksdagen har fattat beslut om utökade miljökonsekvensbeskrivningar. Jag undrar om Owe Hellberg har missat det. Vi fattade faktiskt beslut om det för inte så länge sedan.

I sitt anförande tog Owe Hellberg upp några av de lagar som togs bort av den borgerliga regeringen. I samband med Bostadspolitiska utredningen har det nämnts. Det har dock inte föreslagits att någon av de lagarna skall återtas. Jag förutsätter emellertid att vi får möjlighet att återkomma till det i en senare diskussion.

Anf. 52 OWE HELLBERG (v) replik:

Fru talman! Jag vet inte *hur* Rune Evensson lyssnade på mig. Boendeplaneringsprogrammen är ju kommunala boendeplaneringsprogram, som naturligtvis beslutas i kommunfullmäktige. Varför skall det då vara så? Jo, därför att man beträffande nybyggnation och ombyggnation skall fundera över detta med segregation. Vi måste skapa förutsättningar för olika former av boende – hyresrätt, bostadsrätt osv. blandat. Vidare måste vi titta på ombyggnationen och undersöka vilka behov som finns. Vilka möjligheter har människor att bo till ett rimligt pris? Det gäller då i alla delar av en kommun. Den sortens frågor är det mycket viktigt att ta upp i dessa sammanhang. Naturligtvis skall man också lyssna på de boendes önskemål, men det måste finnas en övergripande planering. Så är det tyvärr inte i dag, Rune Evensson! Tvärtom blir det bara sämre och sämre, bl.a. på grund av att en del av de lagar och regler som tidigare fanns nu är borttagna. Det var den borgerliga regeringen som tog bort dem, och ni har inte gjort ett skvatt åt det sedan ni kom till makten.

Anf. 53 RUNE EVENSSON (s) replik:

Fru talman! Eftersom Owe Hellberg satt med i Bostadspolitiska utredningen vet han mycket väl att den frågan varit föremål för prövning där. Frågan kommer att bli föremål för prövning också i riksdagen senare i år.

De frågor som Owe Hellberg tar upp är självklarheter för kommunala planerare och kommunala bostadspolitiker. Självklart analyserar man

situationen i den egna kommunen. Man frågar sig hur det ser ut, hur det är med segregationen, hur det är när det gäller renovering, var det är nödvändigt att sätta in stötarna, var det skall byggas nytt osv. Alla dessa saker är självklarheter i all kommunal planering, så det behöver inte skrivas in i lagar.

Anf. 54 KNUT BILLING (m) replik:

Fru talman! Anledningen till att jag begärde ordet är att Rune Evensson apropå strandskyddet sade att Moderaterna vill bebygga stränderna och att Moderaterna vill stänga in och stänga av. Det är alldeles uppenbart att det bygger på ett missförstånd. Det är nämligen inte som Rune Evensson säger.

Vi säger i stället att det absoluta förbud mot att bebygga våra stränder som i dag finns skall ändras så att man har möjlighet att bygga en bostad nära en strand. Det betyder dock inte att alla stränder skall bebyggas, och jag är övertygad om att det heller inte är så. Dessutom har vi garanterat att det inte skall kunna bli på det sättet. Vi har ju samtidigt gett alla kommuner rätt att i detaljplaner förhindra bebyggelse i närheten av stränder och vattendrag, därför att det anses att sådan byggnation skulle kunna innebära menliga hinder för vegetationen. Det skulle alltså kunna innebära men för växtligheten och för det rörliga friluftslivet.

Vi skall inte bebygga och stänga in genom att ändra i strandskyddslagen, utan vi vill ge fler än det lilla fåtal som det i dag gäller möjlighet att bo längs stränder.

För några år sedan gjordes en undersökning som visade att bara i Blekinge län motsvarar stränderna sträckan Stockholm-Kanarieöarna. Vi har alltså tusentals och åter tusentals mil stränder i vårt land. Vi kan utan mycket ansträngning ianspråkta någon liten del av dessa för att därmed tillgodose människornas önskemål om att få bo nära stränder och vattendrag.

Anf. 55 RUNE EVENSSON (s) replik:

Herr talman! Knut Billing och Moderaterna vill införa någon form av omvänt strandskydd, vilket betyder att man vill ha en generell rättighet att bygga längs våra stränder. Vill kommunen inskränka detta skall det ske i form av en detaljplan. Det är en välsignad tur att det bara är Moderaterna som har den uppfattningen. Jag tror inte att de kommer att få stöd från något annat parti i denna fråga.

Knut Billing för fram som argument att detta kommer att öka tillgången till våra stränder. För vem? Jo, naturligtvis för de människor som har råd att bygga för stränderna. Vanliga människors tillgång till stränder, som är djupt förankrad hos svenska folket och som hela svenska folket sluter upp bakom, är ingenting värt för Knut Billing. Han vill alltså att man skall få rätt att bygga för och i princip utestänga allmänheten från våra stränder. Det kommer vi inte att någonsin gå med på.

Anf. 56 KNUT BILLING (m) replik:

Herr talman! Nu har äntligen Rune Evensson förstått vad det är vi föreslår, och det är jag särskilt tacksam för. Men han säger att han inte kommer att gå med på det därför att det fortfarande kommer att utestänga

människor. Nej, Rune Evensson, det kommer det inte att göra. Det kommer att ge möjlighet för betydligt fler att bo på stränderna än det lilla fåtal, ofta ekonomiskt starka personer, som i dag har den möjligheten. Detta är alltså en reform som kommer att göra det möjligt för vanliga människor att bo vid våra stränder, inte enbart för dem som har höga inkomster. Detta borde vara någonting som även Socialdemokraterna skulle kunna ha förståelse för, men då kommer de vanliga argumenten att detta är någonting för höginkomsttagare. Det handlar inte om det utan om vanliga människors möjlighet att bo på ett sätt som de tycker om, inte på ett sätt som överensstämmer med vad Rune Evensson har för värderingar. Det gäller allmänna synpunkter från vanliga människor. Det skiljer Rune Evensson och mig åt. Vi moderater tycker att man skall stå på de vanliga människornas sida och ge även dem möjligheter att bo strandnära.

Anf. 57 RUNE EVENSSON (s) replik:

Herr talman! Det låter något när Knut Billing säger att han står på vanliga människors sida. Det är nog inte många som tror på det.

Moderaterna vill alltså privatisera stränder och utestänga allmänheten. Nu kommer denna fråga att så småningom behandlas i samband med förslaget om miljöbalken som kommer att föreläggas riksdagen. På Knut Billing låter det som om det här inte skall ske på attraktiva strandområden utan långt ut i markerna där trycket på stränderna inte är så stort och där folk inte vistas så mycket. Men självklart är det inte så. Det är naturligtvis just i de attraktiva områdena som man kommer att bygga för stränderna. Om man skulle göra så som Knut Billing och Moderaterna säger i denna fråga och släppa loss strandskyddet, då skulle det bli ett enormt bebyggelsetryck i områden där det redan i dag är tryck på bebyggelse. Det skulle inte finnas en rimlig möjlighet för en kommun att upprätta detaljplaner för att hindra all kommande bebyggelse.

Anf. 58 ERLING BAGER (fp) replik:

Herr talman! Jag vill till Rune Evensson säga när det gäller bullerfrågor och handikappfrågor att det egentligen inte torde skilja så mycket mellan majoriteten och oss reserverter. Jag tror att även Rune Evensson och hans parti har en vilja att förändra. Det kanske finns en otålighet hos oss reserverter när vi ser hur sakta det går att förändra framkomligheten för handikappade i gatumiljön. Då tror jag att det är helt nödvändigt, som vi reserverter tar upp, att bereda handikapporganisationerna bättre möjligheter att delta i hela planprocessen. Det är också viktigt att få fram en tvingande lagstiftning, precis som i andra länder, så att man ser till att även de som sitter i rullstol kan komma fram i gatumiljön och kollektivtrafiken.

Nu föreslår miljöministern i propositionen om infrastrukturstödet att man skall ändra det gränsvärde för buller som fyrtiparegeringen genomförde 1994 till riktvärde. Men här urholkar man lagstiftningen, och det är en försvagning. Det är beklagligt. Det påpekar vi och vill att man skall se till att det finns en lagstiftning om att miljökonsekvensbeskrivningar och bullerstörning skall beaktas vid byggandet och redan vid planeringen av nya bostäder. Då får man ett instrument som möjliggör för människor att vistas i bullerfri miljö.

Anf. 59 RUNE EVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag delar en del av de synpunkter som Erling Bager för fram. Jag tycker också att det är väldigt viktigt att man inte bygger inom ett bullerstört område. När jag satt i byggnadsnämnd, och jag tror att samma regler gäller i dag, fick man inte bygga där bullervärdet översteg 55 decibel A utvändigt och 35 decibel invändigt. Det invändiga kunde man åtgärda genom byggnadstekniska åtgärder med tjockare isolering och tilläggsglas. Men när man i efterhand försöker komma till rätta med bullerproblemen genom att uppföra fula plank har man misslyckats med både planering och byggnation. Det tror jag att Erling Bager och jag är överens om.

Det finns också avstegsfall inom befintlig bebyggelse. Det finns många ställen där husen uppförts innan trafiken kommit att alstra buller. Det finns i lagstiftningen klara avstegsfall som kan tillämpas. Men i alla dessa fall gäller inomhusvärdet under 35 decibel.

Vidare tycker jag att när man gör en översiktsplan och en detaljplan måste man från början ha klart för sig hur bullersituationen ser ut och redan i översiktsplanssammanhang rita in bullerzoner så att man vet var det finns stora flygplatser, vägar osv. Likadant måste man i detaljplanen redovisa när bullervärdet överstiger 55 decibel. Erling Bager vill sänka det till 40 decibel. Det betyder att vi skulle få det väldigt besvärligt att upprätta planer eftersom bullret från trafik på vägar i planområden gärna överstiger 40 decibel.

Anf. 60 ERLING BAGER (fp) replik:

Herr talman! I riksdagsdebatten i samband med beslutet om fyrtipartiregeringens förslag påpekades att det var viktigt med den goda miljön. Man syftade på bullret.

Det är viktigt att nu gå vidare. En hel del har redan hänt, som Rune Evensson säger, när det gäller att förbättra det hela, men det återstår ganska mycket. När vi nu ser att det inför kommunernas planering av nya bostäder inte finns ett tillräckligt bra instrument, tycker jag att vi i riksdagen skall se till att besluta om detta, för det här är en brist.

Låt mig också säga att det i den infrastrukturproposition som jag nämnde föreslås ett antal miljarder till handlingsprogram för kommunerna för att vidta åtgärder för att minska buller. Det löper fram till år 2002. Desto viktigare är det att kommunerna i lagstiftningen får regler som gör att de verkligen använder pengarna och ser till att människor kan få bo i tystare miljö.

Anf. 61 RUNE EVENSSON (s) replik:

Herr talman! Det som Erling Bager nu tog upp gäller befintlig bebyggelse, alltså inte planer och tillkommande ny bebyggelse. Jag förmodar att de här frågorna kommer upp även i miljöbalken.

Erling Bager talade ganska mycket om handikappfrågor. Handikapporganisationer deltar i dag i framtagandet av både översiktsplaner och detaljplaner.

Riksdagen har beslutat att det skall finnas tillgänglighetsprogram som en del i översiktsplanarbetet. Det kan också ske genom att man upprättar separata tillgänglighetsprogram. De skall ange förbättringar för handi-

kappade – precis som Erling Bager här har tagit upp – i form av bl.a. förbättringar av trottoarkanter.

Erling Bager sade i sitt inledningsanförande att det inte finns några handikappolitiska program eller att de bara finns i mycket begränsad omfattning. Men det var inte så länge sedan som vi fattade beslutet i riksdagen. Vi kan därför inte begära att kommunerna redan nu skall ha hunnit ta fram alla dessa program. Lagen trädde i kraft för knappt ett år sedan. Nu pågår det en revision av översiktsplanerna ute i kommunerna. I samband med den revisionen och framtagandet av nya översiktsplaner kan man naturligtvis ta fram fullgoda tillgänglighetsprogram.

Anf. 62 PER LAGER (mp) replik:

Herr talman! Rune Evensson kommenterade mina reservationer. Det var i och för sig rätt i fråga om två av dem, men den tredje reservationen, som gällde den obligatoriska arkitektkompetensen, var jag inte med på.

Sedan vill jag ta upp frågan om vindkraftverken och behovet av att ge vindkraften draghjälp i dagens omställningsprocess när det gäller energin. Rune Evensson nämnde ljudet från vindkraftverken, synintrycken och säkerhetsavståndet. Detta är uppförstörade s.k. problem som inte alls har samma effekt i dag som de hade för 10–15 år sedan. Vindkraftverken har utvecklats fantastiskt mycket på det här området.

Jag tror att det vore bra med en förenklad lagstiftning. Tillståndsprövning skall ske enligt såväl PBL som kulturminneslagen, naturresurslagen och naturvårdslagen. Men det behövs en samordning och en förenkling för att man skall kunna hjälpa fram vindkraften.

Detta med självbyggeri har jag egna erfarenheter av. Jag har nyligen byggt ett ekologiskt hus och då fått känna på bekymren på vägen. Jag har inte kunnat bygga huset riktigt på det sätt som jag har velat, och det har att göra med den lagreglering som finns. Hade lagstiftaren varit mer positiv till självbyggeri hade förfarandet förmodligen varit mycket enklare. Det är det som jag är ute efter.

Anf. 63 RUNE EVENSSON (s) replik:

Herr talman! Vi behandlade frågan om vindkraft i PBL-utredningens sista betänkande. Vi hade noga tagit reda på förutsättningarna och kom då fram till den slutsatsen att man inte kan ha några särregler för vindkraft. All byggnation och all planering skall behandlas enligt samma lagstiftning. Man kan inte göra undantag för Miljöpartiets hjärtefrågor. Det måste naturligtvis finnas en generell lagstiftning som gäller lika för alla.

För inte så länge sedan svarade näringsministern på en fråga här i kammaren, som handlade om vindkraft. Han pekade då på att det 1988 hade gjorts noggranna undersökningar om på vilka platser man skulle kunna förlägga vindkraftverk. Men dessa platser sammanföll ofta med fritidsintressen och strandskyddsintressen. Det fanns också en intressekonflikt med radarspaning och telekommunikationer. Men nu arbetar NUTEK i samråd med länsstyrelserna med att ta fram en riksomfattande plan för placering av vindkraftverk. I en första etapp avser man att få fram en samlad elproduktion från vindkraft på ca 1 TWh om året.

Miljöpartiet har också tagit upp detta med sårbarhetsanalyser. Det finns alltså med i PBL redan i dag. Enligt 2 kap. skall bebyggelsen utföras med hänsyn till brand, olyckor osv. I fråga om enskilda byggnader gäller motsvarande i 3 kap.

Anf. 64 PER LAGER (mp) replik:

Herr talman! Det här med självbyggeri innebär ett "krångleri". Rune Evensson sade ingenting om detta, men vi kan hoppa över det nu.

Jag hoppas att införandet av vindkraft som alternativ energikälla inte bara är Miljöpartiets hjärtefråga utan hela kammarens och även Rune Evenssons hjärtefråga. Det hoppas jag verkligen.

Som jag sade i mitt anförande finns det inte några sårbarhetsanalyser. De som finns tar upp brandolyckor och andra katastrofer, men resursutarmning och miljökatastrofer omfattas inte. Därför måste detta skrivas in. Den skrivning som finns i dag är alldeles för snäv.

Anf. 65 KERSTIN WARNERBRING (c):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas bl.a. en motion av mig själv och Ingbritt Irhammar. Den motionen handlar om regionplanering i Skåne. Jag måste ju säga, herr talman, att jag faktiskt blev väldigt förvånad när jag tog del av utskottets hantering av motionen. I ärlighetens namn skall jag t.o.m. erkänna att jag blev litet upprörd.

Jag skall först gå in på delar av motionen.

I motionen visas på de goda förutsättningar som finns för att utveckla det sammanslagna Skånelänet i skilda hänseenden, men också på alla de problem som finns till följd av motstridiga intressen.

På Skånes relativt begränsade yta finns en stor variation av naturtyper och en vacker och omväxlande natur. Inte minst har Skåne ett gammalt och unikt kulturlandskap. Planeringen i västra Skåne har lett till en låg andel kollektivtrafik och ett stort bilberoende. I synnerhet i västra Skåne råder stor brist på allemansrättslig mark. Anspråken på att utnyttja marken blir ännu större när Sverige nu öppnar sig ännu mera mot Europa. Sveriges bästa åkermark exploateras, och både kulturhistoriskt värdefulla miljöer och den biologiska mångfalden hotas. Konflikterna är alltså många. Miljösituationen är ytterst ansträngd, framför allt till följd av luftföroreningar.

Samtidigt som sydvästra Skåne bedöms stå inför en betydande befolkningstillväxt finns det andra områden i Skåne – särskilt i dess östra del – som har stora sysselsättningsproblem och vikande näringsliv. Det är nödvändigt att förbättra livsvillkoren i hela Skåne, och för att nå dithän är behoven av att samordna de olika kommunernas översiktliga planering utomordentligt stora.

De frågor som jag här har tagit upp har under de senaste åren varit föremål för en mängd utredningar. Särskilt den förra fyrklöverregeringen tillsatte flera viktiga utredningar som nu finns klara. Av speciellt intresse är Skånedellegationen, som i sin utredning SOU 1995:62 *Ett Renat Skåne* klart visar på och framför en mängd olika skäl till att det behövs en omsorgsfull regionplanering för Skåne. Det är också bråttom att få i gång en sådan, eftersom alltför många planeringsmissstag redan har begåtts. Nu finns det äntligen möjligheter att få i gång det viktiga arbetet efter att

Skåne har slagits samman till ett län. Det nya självstyrelseorganet, som träder i kraft den 1 juli i år och som skall styra Skånelänet fram till 1 januari 1999, bör nu ges befogenheter att utarbete en regionplan för Skåne. Och det är precis vad som begärs i motionens yrkande 1.

Utskottet har valt att inte behandla yrkandet. Utskottet har i stället totalt misstolkat motionen såvitt gäller initiativfrågan och skriver att motionsförslaget tycks utgå från uppfattningen att en erforderlig regionplanering i Skåne inte kommer till stånd med mindre än att den initieras av riksdag och regering. Så står det inte i motionen. Därefter följer i betänkandet ett långt stycke i vilket erinras om vilka frågor som kan tas upp i en regionplan och att en sådan kan komma till stånd på initiativ från kommunerna. Det hela avslutas med att utskottet skriver att man anser att denna ordning skall bestå. Jag vet inte för vem det här är skrivet. Vi som har väckt den här motionen är väl medvetna om denna ordning, och den har vi heller inte ifrågasatt.

Herr talman! I kommentaren till 7 kap. 1 § PBL står: ”I första stycket avhandlas regeringens befogenhet att utse ett regionplaneorgan med uppgift att ta hand om regionplaneringen. Det finns inga regler om vem som är behörig att ta initiativ till ett beslut om regionplanering.” Detta måste innebära att regionförbundet i Skåne län hos regeringen kan initiera frågan om att utse förbundet till regionplaneorgan även om någon enskild kommun – märk väl! – skulle motsätta sig beslut om regionplanering. Jag antar att utskottets ledamöter håller med mig om denna tolkning, och det är precis det här vi har föreslagit i motionen. Om regionförbundet begär att få bli regionplaneorgan skall det av regeringen bemyndigas detta.

Jag är därför mycket förvånad över att det i betänkandet inte alls nämns att regeringen i höstas strax efter att den här motionen väckts lade fram proposition 1996/97:36 Den regionala samhällsorganisationen. I denna föreslogs att regionförbunden i Kalmar län och Skåne län skall kunna utses till regionplaneorgan enligt plan- och bygglagen. Beslut om detta fattades i kammaren den 4 december. Med andra ord är yrkande 1 i vår motion tillgodosett, vilket såvitt jag kan bedöma också borde komma fram i betänkandet.

Herr talman! Jag har inget yrkande att ställa, men sammanfattningsvis vill jag säga följande. Som jag tidigare sade framgår det av en rad utredningsuppdrag hur viktigt det är med en samordning av planeringen i Skåne län. I motionen har vi följt upp detta, och vi har begärt tydliga uttalanden om vikten av regionplanering i Skåne län och om att det skall finnas beredskap för ett beslut om detta skulle initieras av det regionala självstyrelseorganet. Det hade naturligtvis varit en fördel om utskottet hade uttalat sig om detta i stället för att ägna sig åt en närmast teknisk genomgång av vilka frågor en regionplan kan omfatta. Eftersom yrkande 1 har blivit tillgodosett genom regeringens proposition hade naturligtvis en positiv skrivning i betänkandet om behovet av regionplanering varit värdefull för utvecklingen i det nya Skånelänet. Nog borde vi väl alla i denna kammare, herr talman, vara angelägna om att försöksverksamheten med de nya länen som vi har beslutat om skall falla väl ut.

Anf. 66 RUNE EVENSSON (s):

Herr talman! Jag har lyssnat på vad Kerstin Warnerbring har sagt. Hon har klart beskrivit de problem och konflikter som finns i Skåne och även Skånes positiva sidor, skönhetsvärden och annat.

Som framgår av betänkandet är ändå den regionala planeringen en regional fråga. Det är alltså kommunerna som måste gå samman och utföra denna planering. Lagen ger också utrymme för detta. Det skall alltså bestämmas regionalt och inte av regering eller riksdag. Visserligen *kan* regeringen gripa in om det skulle behövas för att en sådan planering skall komma till stånd, men det vore väl verkligen att undervärdera skåningarna. Nog borde väl skåningarna klara detta själva, utan någon hjälp från regeringen. Det tror jag också alldeles säkert att man klarar.

Det har redan begåtts planeringsmisstag, säger Kerstin Warnerbring. Jag menar att det då inte finns anledning att vänta längre. Jag förstår inte vad man väntar på egentligen. I motionen har man tagit upp att regeringen borde ta tag i den här frågan, men jag vill här säga att ni inte behöver gå till regeringen. Sätt i gång att planera bara!

Anf. 67 KERSTIN WARNERBRING (c):

Herr talman! Det är alldeles uppenbart att Rune Evensson inte ens har lyssnat till vad jag precis har anfört från talarstolen. Vi har alltså inte i denna motion sagt att regeringen skall ta något initiativ till att utföra en regionplanering, men vi har begärt att regeringen skall ligga i beredskap för att tillåta det självstyrelseorgan som tillträder den 1 juli att få vara regionplaneorgan. Jag skall läsa upp ordagrant det som står i motionen, vilket naturligtvis Rune Evensson och utskottet borde ha läst innan betänkandet skrevs:

Det borde vara en av det nya självstyrelseorganets första uppgifter att initiera en regionplanering. En regionplanering måste kunna knytas till självstyrelseorganet. Regeringen kan på olika sätt redan nu bereda marken för en regionplanering, så att ärendet efter en framställning från detta självstyrelseorgan snabbt kan behandlas och arbetet komma i gång.

Det här har t.o.m. blivit tillgodosett, i och med att regeringen i sin proposition, som jag också sade från talarstolen, nu har sagt att om det kommer ett sådant initiativ får självstyrelseorganet direkt befogenheter att utföra en regionplan. Alltså är yrkandet redan tillgodosett, och följaktligen har vi i den här motionen inte på något sätt frångått plan- och bygglagen.

Anf. 68 RUNE EVENSSON (s):

Herr talman! Som jag sade alldeles nyss var detta ur det perspektivet en onödig motion. Det är nämligen en självklarhet att det här organet skall kunna ha den här befogenheten.

Anf. 69 KERSTIN WARNERBRING (c):

Herr talman! Nej, motionen var inte onödig, eftersom regeringens proposition inte var avlämnad när motionen väcktes. Det var i allra högsta grad nödvändigt att få tillrättalagt av regeringen i propositionen att det här självstyrelseorganet, dvs. regionförbunden i Kalmar län och Skåne län, skall få vara regionplaneorgan. Det står nämligen i kommenta-

ren till 7 kap. 1 § i plan- och bygglagen ingenting om att ett regionförbund kan initiera en regionplan. Det är därför motionen har kommit till. Tack och lov blev den så att säga ändå bifallen i och med regeringens proposition. Följaktligen behöver vi nu inte invänta att regeringen sätter sig ned för att utarbeta även detta, utan nu kan det gå snabbare att komma i gång. Men det hade varit väldigt bra, herr talman, om man i betänkandet hade uttryckt att det hade varit väldigt bra om regionplanen snabbt kommer i gång.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

UU6 Krigsmaterielexport

Mom. 2 (redovisningen av krigsmaterieexporten)

1. utskottet

2. res. 1 (fp, v, mp)

Votering:

249 för utskottet

56 för res. 1

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 144 s, 73 m, 22 c, 1 mp, 9 kd

För res. 1: 22 fp, 20 v, 14 mp

Frånvarande: 17 s, 7 m, 5 c, 4 fp, 2 v, 3 mp, 6 kd

Bodil Francke Ohlsson (mp) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 4 (lagfästade av riktlinjerna för tillståndspliktig utlandssamverkan)

1. utskottet

2. res. 2 (fp, v, mp)

Votering:

249 för utskottet

58 för res. 2

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 73 m, 22 c, 8 kd

För res. 2: 22 fp, 20 v, 15 mp, 1 kd

Frånvarande: 15 s, 7 m, 5 c, 4 fp, 2 v, 3 mp, 6 kd

Prot. 1996/97:69

26 februari

*vissa plan- och
byggfrågor*

Mom. 11 (en avveckling av den svenska krigsmaterielexporten)

1. utskottet

2. res. 6 (v, mp)

Votering:

272 för utskottet

35 för res. 6

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 73 m, 22 c, 22 fp, 9 kd

För res. 6: 20 v, 15 mp

Frånvarande: 15 s, 7 m, 5 c, 4 fp, 2 v, 3 mp, 6 kd

Mom. 12 (ett demokratirekvisit vid tillståndsprövningen)

1. utskottet

2. res. 7 (fp, v)

Votering:

250 för utskottet

42 för res. 7

14 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 73 m, 22 c, 9 kd

För res. 7: 22 fp, 20 v

Avstod: 14 mp

Frånvarande: 15 s, 7 m, 5 c, 4 fp, 2 v, 4 mp, 6 kd

Mom. 14 (export av minor)

1. utskottet

2. res. 8 (v, mp)

Votering:

269 för utskottet

37 för res. 8

1 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 73 m, 21 c, 22 fp, 7 kd

För res. 8: 20 v, 15 mp, 2 kd

Avstod: 1 c

Frånvarande: 15 s, 7 m, 5 c, 4 fp, 2 v, 3 mp, 6 kd

Mom. 18 (en bättre kontroll av den internationella vapenhandeln m.m.)

Utskottets hemställan med godkännande av

1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 9 (fp, v, mp, kd)

Votering:

238 för utskottet

66 för res. 9

2 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 143 s, 73 m, 22 c

För res. 9: 22 fp, 20 v, 15 mp, 9 kd

Avstod: 2 s

Frånvarande: 16 s, 7 m, 5 c, 4 fp, 2 v, 3 mp, 6 kd

Mom. 19 (försvarsmaterielsamarbetet inom EU)

1. utskottet

2. res. 10 (v, mp)

Votering:

271 för utskottet

36 för res. 10

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 73 m, 21 c, 22 fp, 9 kd

För res. 10: 1 c, 20 v, 15 mp

Frånvarande: 15 s, 7 m, 5 c, 4 fp, 2 v, 3 mp, 6 kd

Mom. 21 (krigsmaterielexport till enskilda stater och områden)

Utskottets hemställan med godkännande av

1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 11 (c, fp, v, mp, kd)

Votering:

216 för utskottet

86 för res. 11

3 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 143 s, 72 m, 1 c

För res. 11: 20 c, 22 fp, 20 v, 15 mp, 9 kd

Avstod: 2 s, 1 m

Frånvarande: 16 s, 7 m, 6 c, 4 fp, 2 v, 3 mp, 6 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UU16 Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa

Mom. 7 (ansvaret för genomförande av samsarbetsinsatserna i Central- och Östeuropa)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

234 för utskottet

73 för res. 1

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 22 c, 22 fp, 20 v, 15 mp, 9 kd

För res. 1: 73 m

Frånvarande: 15 s, 7 m, 5 c, 4 fp, 2 v, 3 mp, 6 kd

Mom. 10 (Östersjösamarbetets organisation samt trafikpolitiska satsningar, ledningar för naturgas i Östersjöregionen m.m.)

1. utskottet

2. res. 2 (v, mp, kd)

Votering:

264 för utskottet

42 för res. 2

1 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 73 m, 22 c, 22 fp, 1 kd

För res. 2: 19 v, 15 mp, 8 kd

Avstod: 1 v

Frånvarande: 15 s, 7 m, 5 c, 4 fp, 2 v, 3 mp, 6 kd

Göran Hägglund (kd) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 11 (teknikval vid utbyggnad av infrastruktur)

1. utskottet

2. res. 3 (v, mp)

Votering:

272 för utskottet

35 för res. 3

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 73 m, 22 c, 22 fp, 9 kd

För res. 3: 20 v, 15 mp

Frånvarande: 15 s, 7 m, 5 c, 4 fp, 2 v, 3 mp, 6 kd

Mom. 15 (särskilda krav på svenska företag)

1. utskottet

2. res. 4 (v, mp)

Votering:

270 för utskottet

35 för res. 4

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 145 s, 72 m, 22 c, 22 fp, 9 kd

För res. 4: 20 v, 15 mp

Frånvarande: 16 s, 8 m, 5 c, 4 fp, 2 v, 3 mp, 6 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

BoU9 Vissa plan- och byggfrågor

Mom. 1 (revidering av översiktsplaneringen)

1. utskottet

2. res. 1 (v)

Votering:

286 för utskottet

20 för res. 1

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 73 m, 22 c, 22 fp, 14 mp, 9 kd

För res. 1: 20 v

Frånvarande: 15 s, 7 m, 5 c, 4 fp, 2 v, 4 mp, 6 kd

Mom. 6 (reglering av strandskyddet i detaljplan)

1. utskottet

2. res. 2 (m)

Votering:

231 för utskottet

75 för res. 2

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 145 s, 21 c, 21 fp, 20 v, 15 mp, 9 kd

För res. 2: 73 m, 1 c, 1 fp

Frånvarande: 16 s, 7 m, 5 c, 4 fp, 2 v, 3 mp, 6 kd

Mom. 10 (redovisning av bullernivån i planer)

1. utskottet

2. res. 5 (fp, v, mp, kd)

Votering:

240 för utskottet

65 för res. 5

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 72 m, 22 c, 1 kd
För res. 5: 22 fp, 20 v, 15 mp, 8 kd
Frånvarande: 16 s, 8 m, 5 c, 4 fp, 2 v, 3 mp, 6 kd

Mom. 11 (handikappades deltagande i planeringen)

1. utskottet
2. res. 6 (c, fp, v, mp, kd)

Votering:

218 för utskottet

88 för res. 6

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 71 m, 1 c

För res. 6: 1 m, 21 c, 22 fp, 20 v, 15 mp, 9 kd

Frånvarande: 15 s, 8 m, 5 c, 4 fp, 2 v, 3 mp, 6 kd

Mom. 12 (sårbarhetsaspekter i planeringen)

1. utskottet
2. res. 7 (c, v, mp)

Votering:

250 för utskottet

57 för res. 7

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 73 m, 22 fp, 9 kd

För res. 7: 22 c, 20 v, 15 mp

Frånvarande: 15 s, 7 m, 5 c, 4 fp, 2 v, 3 mp, 6 kd

Mom. 13 (prövningen av vindkraftverk)

1. utskottet
2. res. 8 (mp)

Votering:

287 för utskottet

18 för res. 8

2 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 73 m, 21 c, 21 fp, 17 v, 9 kd

För res. 8: 1 c, 1 fp, 1 v, 15 mp

Avstod: 2 v

Frånvarande: 15 s, 7 m, 5 c, 4 fp, 2 v, 3 mp, 6 kd

Mom. 16 (reglerna för byggande på landsbygden)

1. utskottet
 2. res. 9 (m)
 3. res. 10 (c, kd)
- Förberedande votering:

74 för res. 9

33 för res. 10

199 avstod

43 frånvarande

Kammaren biträdde res. 9.

Huvudvotering:

Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning.

Mom. 17 (regler för byggande)

1. utskottet
2. res. 11 (v)

Votering:

284 för utskottet

22 för res. 11

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 145 s, 73 m, 22 c, 22 fp, 13 mp, 9 kd

För res. 11: 20 v, 2 mp

Frånvarande: 16 s, 7 m, 5 c, 4 fp, 2 v, 3 mp, 6 kd

Gunrun Lindvall (mp) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 18 (självbyggeri)

1. utskottet
2. res. 12 (mp)

Votering:

291 för utskottet

15 för res. 12

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 73 m, 22 c, 21 fp, 20 v, 9 kd

För res. 12: 15 mp

Frånvarande: 15 s, 7 m, 5 c, 5 fp, 2 v, 3 mp, 6 kd

Mom. 19 (arkitektkompetens)

1. utskottet
2. res. 13 (v)

Votering:

285 för utskottet

20 för res. 13

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 73 m, 22 c, 21 fp, 15 mp, 9 kd
För res. 13: 20 v
Frånvarande: 16 s, 7 m, 5 c, 5 fp, 2 v, 3 mp, 6 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om samlad votering

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att återstående ärenden på dagens föredragningslista fick avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Naturresurslagen

6 § Naturresurslagen

Föredrogs
Bostadsutskottets betänkande 1996/97:BoU10
Naturresurslagen

Anf. 70 RIGMOR AHLSTEDT (c):

Herr talman! I det här betänkandet gällande naturresurslagen har vi i Centerpartiet under den allmänna motionstiden tagit upp frågor kring den kommunala vetorätten när det gäller förvar av utbränt kärnbränsle. Vi har också tagit upp nationalstadsparkernas betydelse i Sverige, nödvändigheten av en hushållsplan för vattenförsörjningen samt vindkraften som riksintresse.

I de här frågorna har vi inte fått gehör i utskottet, och därför finns det också reservationer i betänkandet.

Majoriteten i utskottet har valt att avstyrka samtliga motioner, flera av dem med hänvisning till pågående beredningar i regeringens kansli av propositioner om en miljöbalk, om omställning av energisystemet samt om skydd för ytterligare vattendrag.

Jag delar inte utskottsmajoritetens uppfattning att vi i riksdagen skall avstå från att påverka utformningen av regeringens förslag i miljöbetänkandet eller i propositionerna. Jag anser att riksdagens uppgift är att påverka.

Jag anser att de synpunkter som Centerpartiet har i de här frågorna borde av utskottet ha givits regeringen till känna, så att de hade kunnat inarbetas i miljöbalken och i de propositioner som omfattar respektive område.

Jag har dock en förhoppning om att regeringen tar till sig synpunkterna som kommer fram i dagens debatt och som också finns uttryckta i såväl motioner som reservationer.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 4, mom. 5, som handlar om det kommunala vetot.

Att leva i en miljö som inte innebär risk för liv och hälsa är en mänsklig rättighet. Det är kommunerna som har det övergripande ansvaret för

människors hälsa och för miljökvaliteten i kommunen. Av den anledningen finns den kommunala vetorätten, som ger kommunfullmäktige rätt att säga nej till en etablering av miljöstörande anläggningar i den egna kommunen.

Enligt Centerpartiets mening bör den kommunala vetorätten gälla oinskränkt och även omfatta anläggningar för utbränt kärnbränsle. Detta bör inarbetas i miljöbalken som vi väntar på.

Herr talman! Nationalstadsparken i Haga- och Brunnsviksområdet i Stockholm kom till på initiativ av Centerpartiet då Görel Thurdin var minister. På senare tid har det kommit oroande signaler om att exploateringsintressen kan vara på väg att påverka nationalstadsparken negativt. Det får inte ske. Därför kräver vi från Centerpartiet att skyddet av parken förstärks. Vi förutsätter att regeringen hävdar nationalstadsparkens skydd och kommer med en redovisning av hur skyddet också skall fullföljas.

Det är naturligtvis tillfredsställande att utslaget av den prövning som Regeringsrätten nyligen gjorde angående den s.k. Norra länken genom parken har inneburit att bevarandebalansen har tillmätts mycket stor betydelse.

I utredningen som föregick nationalstadsparken föreslås att ytterligare sådana parker skall inrättas. Centerpartiet bejakar en sådan utveckling. Därför är det ganska naturligt att vi också tillstyrker den motion som säger att Göteborg skall få sin nationalstadspark. Det område som motionären tar upp har utan tvivel de kvalifikationer som krävs för att en sådan park skall inrättas.

Jag yrkar bifall, herr talman, till reservationerna 15, mom. 20, samt 16, mom. 21, gällande nationalstadsparker.

Vatten är vårt viktigaste livsmedel. Det är en sårbar resurs. Eftersom endast 6 % av jordens vatten är sötvatten är hushållning med vatten både en miljöfråga och en hälso- och överlevnadsfråga. Svensk miljöpolitik måste garantera god tillgång på friskt vatten till alla invånare. Risken för föroreningar i våra vattendrag måste vi försöka ta bort, och en hushållningsplan för vattenförsörjning måste upprättas.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall även till motion 6, mom. 8, gällande planering av våra vattenresurser.

Till sist, herr talman, vill jag beröra vindkraften. Vindkraften håller faktiskt på att introduceras i det svenska energisystemet. Det är positivt. Mindre positivt är de problem som finns och som måste övervinnas för att vi skall kunna gå från ord till handling. Trots vidtagna åtgärder på lagstiftningens område har det hitintills varit svårt att ge vindkraften den roll i energibalansen som eftersträvas. Det behövs lättnader för att vindkraften skall få verklig vind i seglen. Jag har en förhoppning om att detta beaktas i såväl miljöbalken som den kommande energipropositionen.

Jag ber att få yrka bifall även till reservation 12, mom. 16, om vindkraften som riksintresse.

Anf. 71 LENNART FREMLING (fp):

Herr talman! I dag diskuterar vi faktiskt grundläggande frågor för den moderna västerländska livsstilen. Vår generation har tagit sig friheten att konsumera och ödelägga naturresurser för kommande generationer. Bl.a. minskar den biologiska mångfalden. Djur och växtarter försvinner från

jordens yta, och de kan aldrig någonsin återskapas. Vilken rätt har vår generation att förändra naturens biotoper så att detta sker?

Vi liberaler vill ta ansvar för att förvalta naturen så att kommande generationer kan få en lika god livskvalitet som vi eller helst bättre. Naturresurslagen, som det här betänkandet behandlar, är en av exponenterna för hur vår generation vill behandla naturen. Den ger svar på hur vi avväger olika intressen. Olika politiska partier har olika grundvärderingar och gör olika bedömningar. Detta framgår av reservationerna i detta betänkande.

I Folkpartiets partimotion om miljön har vi föreslagit riksdagen att göra ett tillkännagivande till regeringen om att epoken för vattenkraftsutbyggnaden är avslutad. Vi vet att ett ytterst litet tillskott finns att hämta från vattenkraften till vår energiproduktion. Riksdagen bör stryka under detta genom ett uttalande. Detta kan vi göra nu genom att bifalla reservation 8, som i utskottet fått stöd av Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Kristdemokraterna.

Naturresurslagen bör användas för att markera skyddsvärdet exempelvis för flera älvsträckor. Vi borde redan nu skydda Gideälven så som anförs i reservation 10 och Sölvbacka strömmar så som anförs i reservation 11. Det vore en viktig markering, men jag tar inte här upp tiden med att upprepa sakargumenten för de enskilda fallen.

Herr talman! Ett viktigt genombrott gjordes för ett par år sedan, då vi införde begreppet nationalstadspark i naturresurslagen. Det bör vidareutvecklas och stärkas. Det beskrivs i reservation 16. Utskottsbetänkandet uttrycker en alltför stor försiktighet och långsamhet. Man får nästan intrycket av ovilja att ge ytterligare skydd. Vi vill att de fina områden som har utpekats av utredningen i Göteborg – Slotsskogen, Botaniska trädgården och Änggården – skall bli nationalstadspark.

På denna punkt finns en centermotion. Lokalt har också Folkpartiet liberalerna agerat för att ge det här fina området ett sådant här skydd. Vi stödjer detta genom att stå bakom reservation 15 i betänkandet.

Herr talman! Jag står naturligtvis bakom alla de åtta folkpartireservationerna, men för att spara kammarens tid yrkar jag bifall enbart till reservation nr 8, som har speciell betydelse vad gäller vattenkraftsutbyggnadsepoken.

Anf. 72 OWE HELLBERG (v):

Herr talman! Att bevara våra orörda älvar och de sista strömmande vattendragen från utbyggnad av vattenkraft är en viktig uppgift och en skyldighet mot kommande generationer. Dessas möjlighet att få uppleva orörda vattenmiljöer och en naturlig biologisk mångfald är en rättighet som vi inte skall beröva dem i vår jakt på energi för att upprätthålla vår livsstil och utöka vår bekvämlighet. Därför är det bra att än en gång slå fast att vattenkraftsutbyggnadsepoken är slut, inte minst med tanke på den avveckling av kärnkraften som vi snart skall påbörja.

Det skall stå klart att en nyutbyggnad av vattenkraft inte är någon del av den framtida energiomställningen. Den skall bestå av energibesparing, energieffektivisering och utbyggnad av andra kretsloppsbaseade energialternativ. Att skydda de sista strömmande vattendragen är viktigt. Det viktigaste instrumentet för att tala om hur det skall ske är naturresursla-

gen. Där har de älvar som skall skyddas från vattenkraftsutbyggnad ett mycket starkt skydd, som helt och hållet är en riksdagsfråga.

När Bergs kommun under våren 1996 med knapp majoritet i kommunfullmäktige beslutade att gå till regeringen för att förvärva fallrättigheterna i Sölvbacka strömmar, beslöt jag mig för att väcka en motion i frågan för att en gång för alla få slut på spekulationerna om en vattenkraftsutbyggnad där uppe. Under hösten kom mycket riktigt en förfrågan om inköp av fallrättigheterna till Finansdepartementet, och i nuläget är frågan ett ärende enbart för regeringen, utan någon medverkan från riksdagen.

I dag har vi möjlighet att få ett slut på striden om Sölvbacka strömmar, en strid som varat sedan 60-talet. Det har i den givits ett stort folkligt stöd för ett bevarande av strömmarna från ortsbefolkningen, fritidsfiskare, biologer och naturvårdsorganisationer. Vid en omröstning bland kommunens högstadiel elever röstade 80 % för ett bevarande. De är framtidens lokala invånare och ser bevarade naturvärden som viktigare än inkomster från energiframställning.

Striden om Sölvbacka strömmar har oroat människor under mycket lång tid och har fortfarande inte nått ett acceptabelt slut. Staten har vid två tillfällen ryckt in för att förhindra en utbyggnad. Man har bl.a. löst in fallrättigheterna för flera hundra miljoner kronor. Både en socialdemokratisk och en borgerlig regering har på olika sätt förhindrat en utbyggnad, vilket betyder att alla riksdagens partier varit för detta.

Trots detta är frågan inte slutgiltigt löst. Det sker bara genom att man i naturresurslagen skyddar älvsträckan från möjlighet till utbyggnad. Det är en enkel åtgärd, som kan bekräftas i dag genom tillstyrkan av min motion i frågan. Fem partier ställer sig bakom detta, och två partier tvekar, nämligen Socialdemokraterna och Moderaterna. Vad deras tvekan består i är svårt att utröna, eftersom de säger sig stå bakom de beslut som tidigare fattats i frågan. Tveksamheten måste bero på att man fortfarande vill hålla öppet för en utbyggnad.

Tyvär är det också så att kombinationen Socialdemokrater och Moderater ofta gör gemensam sak i miljöfrågor, mot övriga partier – en ny typ av blockpolitik. Jag har vid ett tidigare tillfälle kallat det en betongblockspolitik – en politik som numera också verkar ha stöd hos Metallbasen Göran Johnsson.

Företrädare för Bergs kommun påstår att det går att göra en miljövänlig utbyggnad av strömmarna, något som också Kraftverksföreningen förespråkar. Den bjöd därför in bostadsutskottet till ett studiebesök vid Klippens kraftstation i Umeälven, där man genomfört en s.k. miljöanpassad vattenkraftsutbyggnad.

För ett otränat öga ser naturligtvis en sådan utbyggnad småttrevlig ut: inga torrlagda älvsträckor, strömmande vatten här och där, och kraftuttaget görs under jord i en sprängd tunnel. Biologiskt kunniga ser dock andra sidor av saken. Förutsättningarna för det naturliga djur- och växtlivet förändras, och de fiskarter som trivs i naturligt strömmande vatten försvinner och ersätts med inplanterad fisk.

I Sölvbacka strömmar trivs dessutom uttern, som fortplantar sig där. Samerna är beroende av att isen på strömmen är naturlig för renskötseln och dess förflyttningar. Bådadera möjligheter försämras vid en utbyggnad.

En utveckling av Sölvsbacka strömmar kunde i stället vara att ta bort den visstidsreglering som finns av Storsjön uppströms älven. Den har ingen större betydelse, eftersom den skall fungera som en regulator för ett mycket större vattenmagasin längre ned i Ljungans älvsystem. Riv Storsjöns dammreglering och satsa på ett forskningsprojekt, där man till fullo återställer det djur- och växtliv som fanns på 60-talet!

Ortsbefolkningen tror på sina strömmar som en del i utvecklingen av ett lokalt näringsliv, för fisketurism och andra upplevelseturismslag. En utbyggnad av Sölvsbacka strömmar tar död på alla sådana planer, men vid ett bifall till min motion kan man med tillförsikt förverkliga planer.

För Gideälven gäller i stort sett samma resonemang men med delvis andra vinklingar. Tyvärr sjabblades skyddet för Gideälven enligt naturresurslagen bort i en tidigare behandling här i riksdagen. Den borde redan ha varit skyddad. Det finns nu ingen ansökan om att utnyttja någon fallrättighet och därför inga som helst hinder för att skydda den. Tyvärr är det betongblockspolitiken som även denna gång stoppar ett skydd för denna älv.

Skyddet enligt naturresurslagen gäller bara mot vattenkraftsutbyggnad. Skydd mot annan påverkan av den biologiska mångfalden ges inte. Här måste skyddet utökas till att gälla hela älvekosystemet. En väl tilltagen skyddszon i älvens närområde måste skyddas från påverkan för att ekosystemet skall hållas intakt när det gäller älvstränderna och lämpliga delar av älvens avrinningsområde. Vattendragsutredningen är till vissa delar inne på att göra sådana förändringar, men eftersom den kraftigt vill försämra skyddet enligt naturresurslagen går den fel väg. Naturresurslagen skall behållas intakt och kompletteras med tilläggsändringar i stället för att inskränkas.

Vänsterpartiet var kraftigt för ett inrättande av vår första nationalstadspark. Däremot hade vi en rad invändningar mot hur skyddet för nationalstadsparken utformades. Våra farhågor har delvis besannats i samband med utbyggnadsplaner för Norra länken och andra etableringar inom området. Stockholms stad tar kontinuerligt ställning till knepiga projekt i nationalstadsparken och försöker hitta avvägningar mellan behovet av en utveckling av befintliga verksamheter och kravet på varsamhet med parken. Staten bör här ta sitt ansvar och inte passivt acceptera den pågående utvecklingen, som riskerar att leda till en avveckling av ekoparken som nationalstadspark.

I övrigt vill vi skynda långsamt med inrättandet av nya parker, just med tanke på att begreppet och fenomenet bör utvecklas på ett seriöst sätt. Vi tillstyrker dock utredningens förslag om en ny park i Uppsala och en i Trollhättan.

Kärnkraftsavfallet finns i tusentals ton, och det är farligt för människor och natur i tusentals år. Nu skall kärnkraftsavvecklingen sätta i gång, och naturligtvis måste frågan om slutförvar av kärnkraftsavfallet också få en lösning.

I en enskild vänstermotion får problemen med möjligheterna att lösa slutförvaret sin belysning. Väldigt litet har hänt när det gäller t.ex. provborringar, och underlaget för att fatta väl grundade beslut är i fara. I dag har fyra kommuner på olika sätt uttalat sin vilja att delta i förundersökningar när det gäller slutförvar. De har dock en sak gemensamt: De kräver att få vetorätt inför ett beslut om att placera ett slutförvar i just deras

kommun. Det är ett berättigat krav. Det är ju endast säkerhetsskäl som skall avgöra hur och var kärnkraftsavfallet skall placeras. Det skall inte vara något tvång, och det skall inte vara fråga om nödlösningar för att inga andra lösningar finns tillgängliga.

En kommun har uttalat sig positivt om ett slutförvar, och tyvärr blir mina aningar besannade, eftersom denna kommun framhåller arbetsmarknadsskäl, nya jobb, som den främsta orsaken att vilja bli sopstation för det farliga kärnkraftsavfallet. Det finns alltså mycket tunga skäl för att ett kommunalt veto mot slutförvar av kärnbränsleavfall skall införas. Det står också helt klart att regeringen på ett bättre sätt måste uppmärksamma SKB:s, Svensk Kärnbränslehanterings, möjligheter att utföra sitt uppdrag på bästa sätt.

Rent vatten finns inte i överflöd. Det kan bli framtidens bristvara. Förutsättningarna för naturlig tillförsel av rent vatten i t.ex. grusåsar minskar vid en för stor användning av grus och sand. Planeringen av vattenanvändningen måste öka, liksom kunskaperna om att vatten, som den viktigaste komponenten i det ekologiska kretsloppet, måste bli en uthållig resurs. Det är en grundförutsättning för ett ekologiskt hållbart samhälle.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 4, 11 och 16.

Anf. 73 PER LAGER (mp):

Herr talman! Det är viktigt att miljökonsekvensutredningarna håller en hög kvalitet, och att de ger oss människor så fullständiga kunskaper som möjligt om effekterna av våra planer och projekt. De brister som kom fram vid Riksrevisionsverkets granskning av ärendet avseende vägbyggande och vattenkraftsutbyggnad är inte acceptabla. Vi i Miljöpartiet tror att ett sätt att förbättra miljökonsekvensbeskrivningarna är att låta dem utföras av en oberoende instans med stor integritet och att dessutom ge möjligheter att överklaga analyserna i en miljödomstol. Ett överklagande skulle kunna leda till att konsekvensbeskrivningarna måste göras om och till att alternativa miljökonsekvensbeskrivningar kan prövas.

Herr talman! Miljöpartiet har krävt det många gånger tidigare, och vi kräver det igen: Den kommunala vetorätten måste få gälla oinskränkt, dvs. även beträffande kärntekniska anläggningar! Inskränkningar från 1989/90 års riksdag måste bort. Utgångspunkten i samhällsplaneringen måste vara att minimera det miljöfarliga avfallet. Att leva i en miljö som inte innebär risk för liv och hälsa är en fundamental rättighet som alltmer naggas i kanten och tummas på. Kommunerna har ett övergripande ansvar för människors hälsa och för miljön i kommunen. Därför måste kommuninvånarnas representanter i fullmäktige ha rätt att bestämma om miljöfarliga anläggningar och verksamheter skall få finnas i kommunen, och i så fall vilka typer. Ingen kommun skall kunna köras över.

Det finns inget säkert slutförvar för kärnavfall. Sanningen är att det inte finns någon miljökonsekvensbeskrivning i hela världen för slutförvar av kärnavfall. Ändå måste detta livsfarliga avfall tas om hand. Det måste tas om hand på hemmaplan och på ett sådant sätt att det kan hållas under uppsikt för evigt eller så länge man i framtiden inte har funnit en säker lösning. Det är en del av priset för kärnkraften. Det saknas tillräcklig

kunskap om den svenska metoden att försöka gömma avfallet långt nere och oåtkomligt i berg. Det är att sopa smutsen under mattan.

I den reservation som vi har tillsammans med Centerpartiet och Vänsterpartiet vill vi att den utformning som det kommunala vetot hade vid naturresurslagens tillkomst 1987 skall arbetas in i miljöbalken. Bort alltså med "ventilen"!

Jag brukar i de här sammanhangen nämna Kynnefjäll i Bohuslän och lokalbefolkningens snart 17-åriga kamp för att slippa få sitt berg förvandlat till en sopstation för utbränt kärnavfall. Vakhållningen, som inte borde behöva förekomma i en demokrati som vår, har blivit en stark symbol för behovet av stärkt lokal självbestämmanderätt.

Herr talman! Frågan om den s.k. Polenlänken måste enligt Miljöpartiet få en mer allsidig och fullständig beredning. I Miljöpartiets motion kräver vi att regeringen, som enligt lagstiftningen inte ovillkorligen skall handlägga ärendet, måste ta ansvaret och pröva projektet enligt 4 kap. 2 § naturresurslagen, såsom Boverket föreslagit. Den 23 mil långa kabeln, som kommer att utgöra en likströmsförbindelse mellan Sverige och Polen, förutsätter ett fortsatt kärnkraftsberoende. Kostnaderna beräknas till 3 miljarder kronor och skall finansieras av skattebetalarna.

Vi reserverade oss mot projektet redan i vårbudgeten 1996. Regeringen har motiverat kabeln med att den skulle skapa kraftutbyte och säkrade elleveranser. Den skulle också ge möjlighet att exportera ren vattenkraft under blöta år. Nu senast har en icke enig länsstyrelse i Blekinge också sagt ja till förslaget – i huvudsak av arbetsmarknadsskäl. En förutsättning är dock att kabeln inte får störa fisket eller påverka känsliga naturområden. Då skall man komma ihåg att den gjorda miljökonsekvensbeskrivningen inte stämmer med nuvarande planer. Det har blivit bakläxa flera gånger.

Miljöorganisationerna och lokalbefolkningen i Polen har protesterat. De menar att länken just binder fast landet i nuvarande förödande brunkolsbaserade energiproduktion. Den polska kommun där kabeln skall dras i land har också sagt nej.

Miljöpartiet anser att förbindelsen faktiskt kommer att innebära import av sådan extremt smutsig kolkraft och att den öppnar en ny marknad för svensk kärnkraft. Den kan också innebära något helt annat, nämligen att de 3 miljarder kronorna som satsas i praktiken bokstavligen kastas i havet och försvinner. Bara själva elektrodstationen öster om Karlshamn i Blekinge, som är en ytmässigt stor anläggning, 150x800 meter, innebär en betydande påverkan på miljön med osäkra konsekvenser.

Hur rimmar detta med ett omställt energisystem och lösningar för ett hållbart samhälle? Kabeln kommer i stället att bakbinda och fördröja utvecklingen av både den svenska och den polska energipolitiken. Det finns alltså anledning att utveckla samhälls- och miljökonsekvensanalyserna, att utvärdera liknande anläggningar, något som inte har gjorts, att titta närmare på nollalternativet och, framför allt, att placera projektet i skenet av den utlovade energiomställningen för ett hållbart samhälle.

Herr talman! I fråga om principerna för skydd av älvar och vattenområden har Miljöpartiet stora farhågor när det gäller Vattendragsutredningen. Vi är inte ensamma om det. Vi tror att det kommer att bli en försvagning av möjligheterna att freda de utbyggda vattendragen mot exploatering. Skyddet försämras, och chanserna för kraftutbyggnad ökar. De oer-

sättliga naturvärdena riskerar att väga lättare än de ekonomiska vinstintressena. Vi beskriver detta i motionen Bo501. I en annan motion, Jo797, hävdar vi att skyddet måste ta sin utgångspunkt i en samlad syn på hela älvekosystemet.

I naturresurslagen är skyddet till övervägande del inriktat på själva älven, men väsentliga natur- och kulturvärden i älvens närområde lämnas oskyddade. Det gäller att träffa rätt i de här frågorna, inte bara att träffa. Utformningen av älvskyddet såsom Miljöpartiet beskriver det i motionen bör vägleda arbetet i den proposition till skydd för ytterligare vattendrag som regeringen avser att avlämna senare i vår.

Herr talman! Vindkraften, som vi har berört vid behandlingen av ett annat betänkande tidigare i dag, bör få möjligheter att lättare etablera sig. Vi stöder därmed c-motionen Bo418. Precis som jag sade i den tidigare debatten behöver vindkraften som alternativ energikälla all den draghjälp den kan få.

I svar på en fråga i riksdagen den 4 februari 1997 sade miljöministern att det finns ett bristande skydd för våra grundvattentillgångar, även om hon trodde att orsaken hade mer med tillämpningen av lagen att göra än med själva lagstiftningen. Trots att frågan nu bereds i Regeringskansliet är det enligt min mening därför angeläget att genom en anslutning till Miljöpartiets motion Jo778 stryka under vikten av att Grundvattenutredningens förslag i frågan skyndsamt underställs riksdagen.

Herr talman! Till betänkandet har fögats ett stort antal reservationer. Utöver dem jag har nämnt har jag skrivit under en rad andra reservationer som hänvisar till andra partiets motionsyrkanden. De handlar om planeringen av våra vattenresurser, om vattenkraftens roll i energibalansen, om att skydda Gideälven och Sölvbackaströmmarna, om att fortsätta inrätta nationalstadsparker och betydligt stärka skyddet för dem. Jag står naturligtvis bakom alla reservationer jag har skrivit under men vill här för tidsvinnande yrka bifall enbart till nr 2, nr 4, nr 7 och nr 9.

Anf. 74 DAN ERICSSON (kd):

Herr talman! Jag tänkte enbart ta upp de reservationer som handlar om vattenkraften i energisystemet. Det är reservationerna 8, 9, 10 och 11.

Från Kristdemokraternas sida anser vi att vattenkraften i Sverige är utbyggd. Det finns fortfarande en del möjligheter att sätta i gång den typ av anläggningar som redan finns när det gäller småskalig vattenkraft, men utbyggda älvar eller delar av älvar och vattendrag måste skyddas från exploatering, menar vi. Detta anser vi rent principiellt, vilket framgår av reservationer. Dessutom pekas särskilt Gideälven och Sölvbacka strömmar ut.

Beklagligt nog är det inte majoritetstext i de här reservationerna, utan de är just reservationer. Det gör mig litet bekymrad, i och med att frågan om vattenkraften inte finns redovisad i den energiuppgörelse som rätt nyligen har träffats mellan tre partier. Då kvarstår frågan om vattenkraften i Sverige kommer att fortsätta att exploateras eller om det är ett stopp för det. Dessa reservationer syftar ju faktiskt till att stoppa fortsatt utbyggnad.

I Energikommissionen, där jag själv satt med som ledamot, avgav socialdemokraterna ett särskilt yttrande. Där skriver man så här: Ytterligare utbyggnad av vattenkraften kan behöva övervägas. Sedan står det: Att

bygga ut den vattenkraft som inte skyddas av särskild lagstiftning framstår som särskilt viktigt.

Detta, herr talman, är ju en rätt så tydlig markering från socialdemokratins sida av hur man ser på vattenkraften; man ser det som fullt möjligt att fullfölja eller fortsätta en utbyggnad av vattenkraft. I och med att man inte heller markerar någon annan uppfattning i energiuppbyggnaden har jag en fråga till Bengt-Ola Rytting, som företräder Socialdemokraterna i den här debatten: Är det som sades i det särskilda yttrandet i Energikommissionen socialdemokratins mening, nämligen att det framstår som särskilt viktigt att bygga ut den vattenkraft som inte skyddas av särskild lagstiftning?

Det skulle vara bra att få ett klarläggande på den punkten. Jag hoppas att beskedet skall bli ett annat. Annars kan vi konstatera att reservations-texterna är nödvändiga och att det är angeläget att det faktiskt blir en majoritet för dem. I annat fall kvarstår frågorna kring vattenkraften och möjligheten att bygga ut mer.

Anf. 75 BENGT-OLA RYTTING (s):

Herr talman! Naturresurslagen kom till för att främja en långsiktigt god hushållning med marken, med vattnet och med den fysiska miljön i övrigt. Konstruktionen går ut på att ge olika lagar gemensamma prövningsgrunder för att få en allsidig och långsiktig bedömning av konkurrensen mellan olika intressen vid användning av mark och vatten.

Årets betänkande om naturresurslagen innehåller inte mindre än 16 reservationer. Innehållet i samtliga kommer inom en snar framtid att kunna behandlas med ett helhetsperspektiv genom att regeringen kommer att lägga ett förslag till miljöbalk på riksdagens bord i maj. I mars läggs ett förslag om biologisk mångfald. Det kommer en proposition om energisystemets omställning, och i maj läggs också förslag om skydd av ytterligare vattendrag. Frågan om inrättande av nationalstadsparker förväntas också komma till riksdagen när pågående beredning är avslutad. Mot den bakgrunden är det naturligt att riksdagen inte nu binder sig i enskilda frågor utan tar ett samlat grepp när regeringsförslagen föreligger.

När det gäller den alltid lika heta frågan om det kommunala vetot vill jag understryka att utskottsmajoritetens skrivning innebär att frågan lämnas öppen för regeringens prövning. I dagarna kommer en första rapport från den nationella samordnaren som regeringen tillsatt för att underlätta arbetet med att lösa slutförvaringsfrågan.

En annan politiskt het fråga som behandlas i betänkandet är frågan om vattenkraften. Vattendragsutredningen har lagt sitt förslag, och regeringen kommer att lägga sitt förslag redan i maj månad. Om regeringen följer utredningens förslag kommer vi att få ta ställning till ett förslag som har en bredare ansats än vid tidigare tillfällen. Därför finns det ingen anledning för riksdagen att störa beredningsarbetet nu när det befinner sig i sin slutfas.

Nationalstadsparker är ett relativt nytt begrepp i naturresurslagen. 1994 inrättades den första ekoparken i Stockholm–Solna. Syftet var inte att lägga en död hand över området, men en dom i Regeringsrätten riskerar att få den effekten. Mot den bakgrunden är det knappast klokt att nu göra några tillkännagivanden om ytterligare projekt utöver dem som regeringen redan har tagit initiativ till. Enligt min uppfattning är det nu

nödvändigt att göra en utvärdering av Regeringsrättens dom och vad den kan innebära för framtiden. Det är väl ganska klart att varken regeringen eller kommunerna avsåg att stoppa sina egna planer genom att inrätta nationalstadsparker. Det visar, tycker jag, att man skall skynda långsamt och dra nytta av den erfarenhet som regeringsrättsdomen innebär.

Herr talman! Det har sagts många kloka saker av mina meddebattörer hittills i dag, och några mindre kloka. Rigmor Ahlstedt tog upp det kommunala vetot. Tillsammans med många andra debattörer vill hon att det skall utgå. Det skulle innebära att staten satte sig i en återvändsgränd när det gäller att kunna klara av en slutförvaring av kärnavfall. Jag tror att det vore mycket allvarligt om staten gjorde detta undantag.

Rigmor Ahlstedt sade också att riksdagens uppgift är att påverka. Men den är inte bara att påverka – det handlar också om att besluta. Och när man skall besluta skall man ha så bra på fötterna som man kan för att få hållbara beslut.

Lennart Fremling hade många bra synpunkter som gällde hur viktigt det är att vi bevarar natur- och miljövårderna. Men han tyckte också att vattenkraftens epok skall vara avslutad.

Till Dan Ericsson kan jag i detta sammanhang säga att det inte kan bli frågan om ett idiotstopp vad det gäller vattenkraft. I den proposition som vi förväntar oss om detta ämne kommer det säkerligen att finnas vissa möjligheter för vattenkraftsutbyggnaden. Men med den lagstiftning som vi kan räkna med kommer den att ske med ett bredare perspektiv. Beslutsunderlagen för kommande utbyggnader förbättras, helt enkelt.

Owe Hellberg pratar länge och engagerat om Sölvbacka. Vi har beslutat i enighet i utskottet att vi skall åka upp och titta. Varför gör vi det? Jo, därför att de beskrivningar vi får av verkligheten är så radikalt olika från de olika parterna. Jag kan inte vara så tvärsäker som Owe Hellberg m.fl. är när det gäller Sölvbacka strömmar. Jag vill nog se med egna ögon innan vi från socialdemokratiskt håll är beredda att ta ställning.

Per Lager är en av de stora motståndarna mot ett undantag från det kommunala vetot. Han uppehåller sig länge vid Polenkabeln. Är det så att hans verklighetsbeskrivning när det gäller Polenkabeln är riktig kan jag inte se annat än att regeringen tar upp frågan och sätter stopp för projektet, men jag är långt ifrån säker på att verkligheten är så enkel.

Mot denna bakgrund, herr talman, vill jag yrka bifall till hemställen i utskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 76 RIGMOR AHLSTEDT (c) replik:

Herr talman! Bengt-Ola Rytta sade att jag just sagt att en av riksdagsledamöternas uppgifter är att påverka. Det menar jag när det gäller detta betänkande, där utskottet avstyrker samtliga motioner. Man hänvisar till olika propositioner och till miljöbalken. Jag menar att vi borde ha givit regeringen till känna de åsikter som finns i motionerna i de frågor där vi kan se att det finns en viss enighet. Då hade vi kunnat fatta ett bra beslut när propositionerna och förslagen vad gäller miljöbalken kommer tillbaka. Som det är nu tror jag att vi får dubbelt arbete. Motionerna kommer tillbaka, för vi kommer inte att vara nöjda.

Anf. 77 BENGTTAR (s) replik:

Herr talman! Jag är nog också övertygad om att motionerna kommer tillbaka, Rigmor Ahlstedt. De flesta har kommit tillbaka många gånger redan. Jag vill nog ändå hävda att det finns ganska tydliga signaler i detta betänkande. Utskottet förväntar sig saker och ting av det förslag som regeringen lägger fram. I bl.a. Gideälvfallet är pekpinnarna klara. Det är att gå för långt att göra ett tillkännagivande.

Anf. 78 RIGMOR AHLSTEDT (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att jag anar en beslutsvända hos Socialdemokraterna. Man tycker att det är bra med riktlinjer, men man tar inte steget fullt ut. Det gäller t.ex. vetorätten, om jag har uppfattat Bengt-Ola Rytтар rätt.

Anf. 79 BENGTTAR (s) replik:

Herr talman! Jag tror att det är mycket farligt att återinföra den absoluta vetorätten, därför att då står vi där kanske en dag med mycket farligt material som vi över huvud taget inte klarar av att placera någonstans. Den situationen får man inte försätta sig i.

Den frågan skall naturligtvis lösas på ett så bra och anständigt sätt som möjligt. Det är varje politikers och varje regerings självklara uppgift att agera på det sättet.

Anf. 80 DAN ERICSSON (kd) replik:

Herr talman! Bengt-Ola Rytтар säger att man inte skall störa beredningsarbetet vad gäller vattendragen. Men det är väl ändå vi som folkvalda som skall försöka ha principiella uppfattningar på centrala frågeområden.

Vad gäller just vattenkraften vet jag vad som sägs av riksdagens partier. De är relativt tydliga vad gäller motstånd mot vattenkraftsutbyggnaden. Det gäller faktiskt också Moderaterna i detta fall. Det är Socialdemokraterna som vill hålla denna fråga öppen.

Bengt-Ola Rytтар formulerar sig så, att det inte kommer att bli något idiotstopp. Det är klart att det är en viss skillnad jämfört med den formulering som hans partikamrater hade i Energikommisionen. Det var närmast det jag frågade. Instämmer Bengt-Ola Rytтар i vad man skrev där, nämligen att det framstår som särskilt viktigt att bygga ut den vattenkraft som inte skyddas av särskild lagstiftning? Det är ändå en skillnad mellan att säga att det inte skall bli något idiotstopp och att vilja bygga ut vad som är möjligt.

Jag uppfattar nu att Socialdemokraterna lämnar den hållning man hade i Energikommisionen. Är det en riktig uppfattning, eller delar Rytтар den uppfattning som uttrycktes i Energikommisionen?

Anf. 81 BENGTTAR (s) replik:

Herr talman! Jag tror faktiskt att det är en litet väl fyrkantig skrivning av Energikommisionen. Hade folk från bostadsutskottet deltagit skulle det säkerligen ha blivit en mer nyanserad och riktigare skrivning, som hade inneburit att man skall bygga ut tillåtlig vattenkraft. Vi har vissa regler för vad som är tillåtligt i dag. Vi kommer att ha nya regler inom en

ganska snar framtid, när vi har behandlat den proposition som vi väntar på. Det är så jag tror att det är riktigt att hantera denna fråga. Att bara avfärda all vidare vattenkraftsutbyggnad har vi inte råd med i gällande läge.

Prot. 1996/97:69
26 februari

naturreisurslagen

Anf. 82 DAN ERICSSON (kd) replik:

Herr talman! Det började lovande med att Bengt-Ola Rytta tyckte att skrivningarna var väl fyrkantiga. Men sedan blev jag än mer förskräckt när Bengt-Ola Rytta gjorde sin egen uttolkning. Han säger nu att det handlar om att bygga ut tillåtlig vattenkraft. Det är faktiskt en väldig tydlig signal om att det skall bli en vattenkraftsutbyggnad i Sverige. Det är oerhört alarmerande. Det visar också att det är än mer angeläget att få en majoritet för reservationerna.

Är detta den signal som Bengt-Ola Rytta skickar ut undrar jag vilken reaktion som kommer från de områden som berörs av detta och rent principiellt från de andra partierna. Det finns en relativt stor samstämmighet kring att vi inte skall bygga ut vattenkraften.

Anf. 83 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik:

Herr talman! Gällande lagstiftning reglerar detta, Dan Ericsson. Vi har en vattenkraftsplan som inte är fullföljd. Riksdagens tidigare beslut innebär inte något stopp för vattenkraftsutbyggnad. Det är inget som helst nytt principiellt i det jag säger.

Anf. 84 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Bengt-Ola Rytta och jag har olika uppfattning om Sölvbacka strömmar. Det beror naturligtvis på att vi har olika uppfattning när det gäller grundinställningen. Jag säger att vi inte skall bygga ut de sista orörda älvarna eller de outbyggda delar som finns kvar. Men Bengt-Ola Rytta öppnar tydligen för det, eftersom han inte kan ge ett klart besked i dag om hur det skall vara. Osäkerheten skall fortsätta. Regeringen har fortfarande frågan på sitt bord, och riksdagen vill inte göra någonting åt det.

När det gäller det kommunala vetot måste jag fråga Bengt-Ola Rytta om han inte anser att det är ett problem att fyra kommuner säger att de kan tillåta provborring om de får vetorätt när det gäller slutförvaring. Varför vill man ha det så? Jo, naturligtvis därför att man vill vara övertygad om att det sätt man väljer i sin kommun är det bästa, tryggaste och säkraste sättet att förvara avfallet. Det är inget konstigt med det. Det gäller trygghet och säkerhet och att man kommer fram till det bästa resultatet.

Det är skrämmande att en kommun kan tänka sig att förvara avfallet av arbetsmarknadsskäl. Det är inget vidare.

Till sist vill jag bemöta det Dan Ericsson sade om Moderaterna och vattenkraften. Det är väl inte riktigt överensstämmande med praktiska exempel. De står varken bakom det vi sagt om Gideälven eller om Sölvbacka strömmar.

Anf. 85 TREDJE VICE TALMANNEN:

Repliken gäller Bengt-Ola Rytta.

Anf. 86 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik:

Herr talman! Owe Hellberg! Det är alldeles självklart och naturligt att kommunerna vill ha ett kommunalt veto. Men jag vet inte hur det kan ändra förutsättningarna när det gäller hur folk upplever att det kommer farligt kärnbränsleavfall i marken där de bor.

Detta är naturligtvis en nästintill omöjlig fråga att hantera kommunalt. Om vi över huvud taget skall ha en möjlighet att komma till rätta med det här problemet, som vi har skaffat oss och som vi inte kommer ifrån, kan vi inte göra oss av med möjligheterna att fullfölja detta.

När det gäller vattenkraften, Owe Hellberg, har vi säkert litet olika attityd. Socialdemokraterna har aldrig varit kategoriska i vattenkraftsfrågan utan har försökt gå fram med lämpor. Utvecklingen under senare år mot alltmer förfinade metoder är naturligtvis bra. Det innebär inte att det inte påverkar på något vis, t.ex. när det gäller Klippen. Men jag tror att vi kan vara överens om att Klippen ändå uppfyller långt gående miljöestetiska krav på en utbyggnad. Biologin kan sedan förändras. Det handlar om en av de avvägningar som man får göra när man skall ta ställning till enskilda objekt.

Vi skall åka till Sölvbacka, Owe Hellberg, och se hur det ser ut i verkligheten. Jag tror att vi behöver det.

Anf. 87 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Min grundinställning är klar i det här fallet. Jag åker gärna och tittar, men jag vet redan vad jag har för uppfattning i frågan. Det gäller även Klippen och den biologiska mångfalden.

Vi lever redan upp till riksdagens beslut när det gäller vattenkraften. I normalfall åstadkommer vi de 66 terawattimmar som gäller, enligt riksdagsbeslutet. Därmed är det inte nödvändigt att göra en ny utbyggnad av vattenkraften, men effektiviseringar och sådant kommer vi naturligtvis att få se i framtiden.

När det gäller vetot vill jag säga att vi inte skall slutförvara med tvång, utan med insikt, kunskap och samförstånd. Därför är det så självklart att det måste vara så som tre partier här för fram. Det skall vara samförstånd i den här frågan. Tvång är en omöjlighet.

Anf. 88 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik:

Herr talman! Det låter vackert, men vad händer om det inte går att med samförstånd komma fram till en slutförvaring av kärnbränsleavfallet? Vad gör vi då? Skall vi exportera det? Skall vi tvinga på någon av våra grannar det?

Vi måste ändå ha möjligheten att slutgiltigt bestämma var den säkraste platsen är, om det inte går att få någon frivillighet i det hela. Men vi skall naturligtvis eftersträva en frivillighet. Ingen vill ha en konflikt för konfliktens skull.

Om Owe Hellberg är så säker på sin sak när det gäller Sölvbacka kanske han skall spara några kronor åt riksdagen genom att icke följa med.

Anf. 89 LENNART FREMLING (fp) replik:

Herr talman! Bengt-Ola Rytter nämnde mig i sitt anförande med ett kritiskt tonfall när han sade att Fremling anser att epoken för utbyggnad av vattenkraft är avslutad. Det står i vår partimotion.

Jag förstod egentligen inte riktigt kritiken från Bengt-Ola Rytter. Det är klart att vi från Folkpartiets sida vill hushålla med energi. Vi kan också tänka oss att effektivisera vissa kraftverk, men det handlar inte om att bygga ut outbyggda sträckor.

I betänkandet på s. 15 och 16 står det: "Utskottet konstaterade då att produktionsnivån från vattenkraften i vattenkraftsplanen beräknas till ca 66 TWh och att någon utbyggnad därutöver inte var aktuell. — — — Utskottets ställningstagande står fast."

I betänkandets text får man närmast intryck av att det anses onödigt — som Folkpartiet föreslår — att komma med det här tillkännagivandet. Står Bengt-Ola Rytter inte bakom betänkandetexten om att man inte skall bygga ut ytterligare vattenkraft?

Anf. 90 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik:

Herr talman! Jag tror att det är nödvändigt att vi har möjligheter att bygga ut ytterligare vattenkraft. Vi får se om det sker i form av effektiviseringar eller i någon annan form.

Jag är alldeles övertygad om att vi kommer att få en lagstiftning ganska snart som tar all tänkbar miljöhänsyn och helhetshänsyn. Om det då finns projekt för vattenkraft som kan genomföras utan att de står i strid med lagstiftningen tror jag att det är riktigt att vi genomför dem.

Anf. 91 LENNART FREMLING (fp) replik:

Herr talman! Nu blir jag riktigt orolig. Nu säger Bengt-Ola Rytter att det är nödvändigt att bygga ut. Det låter som om det är nödvändigt oavsett konsekvenserna, även om det skulle gå ut över biologisk mångfald och om det skulle bli en utbyggnad på nya sträckor. Det strider klart mot vad bostadsutskottet har markerat i den här texten.

Låt mig också få kommentera frågan om nationalstadsparken, som Bengt-Ola Rytter tog upp. Han sade att syftet med reglerna för nationalstadsparken inte var att lägga en död hand över området. Nej, jag skulle vilja säga: skyddande hand. Syftet var också att man skulle lägga en skyddande hand över nationalstadsparken. Vi i riksdagen måste väl också välkomna att Regeringsrätten tar sitt ansvar och gör en juridisk tolkning av den lagtext som vi har enats om?

Anf. 92 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik:

Herr talman! Tanken om nationalstadsparken är bra; den är utomordentlig. Men jag argumenterar för att vi inte skall rusa i väg och sätta flera projekt i sjön förrän vi har gjort en utvärdering av det som har hänt.

Alla känner till att den regeringsrättsdom som finns kanske kommer att kosta samhället flera miljarder. Ingen har riktigt begrepp om detta än. Därför skall man lägga ned stor möda på att göra en utformning som inte ställer till sådant här elände i framtiden.

Jag har inga synpunkter på vad som är rätt och fel när det gäller Regeringsrättens dom, men att någonting är fel är lätt att konstatera, eftersom

kommunerna och staten – som har inrättat det hela – får sina planer förstörda på ett sätt som kostar väldigt mycket pengar.

Jag har inte på något vis påstått, Lennart Fremling, att vattenkraftsutbyggnad är ett självändamål. Vi har en lagstiftning nu. Vi kommer säkerligen efter nästa lagstiftningsvända att ha lagliga möjligheter att pröva rätten till utbyggnad av vattenkraft. Då må det kunna ske.

Tack!

Anf. 93 PER LAGER (mp) replik:

Herr talman! För det första skulle jag vilja säga att jag är glad åt att Bengt-Ola Rytta är beredd att stoppa den här Polenlänken, om nu de uppgifter som jag nämnde i mitt anförande stämde. Jag utgår från att regeringen också kommer att stoppa den. Det hoppas jag att vi kan aktualisera litet längre fram.

För det andra är jag oerhört orolig över Bengt-Ola Rytta's inställning till vattenkraften. Bl.a. nämnde han att effektivisering var en form av utbyggnad. Jag hoppas att han egentligen inte menar det. Annars innebär det helt enkelt att det blir tal om utbyggnad. Det är det som Bengt-Ola Rytta är inne på. Jag hoppas att alla andra partier kan formera sig omkring detta och göra allt för att stoppa det.

När det för det tredje gäller det kommunala vetot undrar jag om Bengt-Ola Rytta skulle vilja vara med och se att SKB gick in och gjorde provborringar i t.ex. Kynnefjäll i Bohuslän, där lokalbefolkningen nu har suttit i 17 år och hållit vakt mot provborringar och där de tre berörda kommunerna har sagt nej. Det är ju samförstånd man måste komma fram till; det pratade också Bengt-Ola Rytta om. Om inte samförstånd nås kanske man blir tvingad att köra över det kommunala vetot – ungefär så förstod jag Bengt-Ola Rytta. Men kanske är det själva förvaringsmetoden som är fel. Folk accepterar inte den form och den metod man har i Sverige. Det är kanske där felet ligger. Och det är kanske sedan man hittat nya metoder som samförståndet kommer.

Anf. 94 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik:

Herr talman! Gud give, Per Lager, att vi kommer fram till metoder som är okontroversiella, helt säkra och besitter alla dessa egenskaper. Då är detta inte längre något problem.

Ingen vill tvinga på någon någonting i de här avseendena. Men det måste ändå finnas en möjlighet att i slutändan komma till beslut – annars får vi stora problem. Vi har tillräckligt med problem i det här landet utan att försätta oss i nya alldeles utan anledning.

Jag förstod inte riktigt vart Per Lager ville komma när det gällde vattenkraften.

Anf. 95 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Jag ville tala om för Bengt-Ola Rytta att efter vad vi förstår är åtminstone Bengt-Ola Rytta nu inställd på en utbyggnad. I vilken form han menar att den skulle ske vet jag inte, men det var i alla fall fråga om en utbyggnad.

Om inte samförstånd nås blir man tvingad att köra över den kommun eller de kommuner som blir aktuella. Det är en fullständigt oacceptabel

tanke. Det är samförstånd man skall använda sig av i de här fallen. Detta, vill jag peka på, är just en del av det pris som kärnkraften kostar. Det visar vilka oerhört tunga och svåra beslut som kärnkraften medför när man väl har startat den.

Jag vill här också hålla med Rigmor Ahlstedt, som tidigare nämnde motionernas behandling i utskottet. Jag skulle också önska att de blev mer reellt positivt behandlade och inte avslagna ständigt och jämt när man egentligen mycket väl skulle kunna bifalla dem. Att skjuta på alla motioner tills nya propositioner kommer skapar bara samma debatt en gång till. Jag tycker att det var en viktig synpunkt som Rigmor Ahlstedt hade.

Anf. 96 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik:

Fru talman! Per Lager! Om vi var i den situationen att vi skulle besluta om att införa kärnkraft nu eller icke och om jag var emot detta, då skulle jag hävda den linje som Per Lager gör när det gäller slutförvaringen. Men nu har vi kärnkraft. Eftersom vi nu skall avveckla den var det ett misstag att införa den. Vi har ett problem att lösa, och vi måste ha utrymme för att lösa det problemet. Vi kan icke göra oss urarva därvidlag.

Anf. 97 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! Våra naturresurser är en fantastisk tillgång, och det finns all anledning att vårda och sköta dem på ett bra sätt och att inte ta dem i bruk på ett sätt som gör att de förstörs. Det är därför vi inrättar olika former av skydd för de allra viktigaste och finaste delarna.

Det är också därför det har blivit en nationalstadspark här i Stockholm. Jag engagerade mig en del i det arbetet när det påbörjades, och jag är väldigt glad för det. Jag kan ha en litet annan synpunkt på Regeringsrättens dom än den Bengt-Ola Rytter nyss förde till torgs, nämligen att det var väldigt bra och en väldig tur att vi hade en nationalstadspark och på det sättet undanröjde den risk som de här projekten skulle ha medfört och de skador som då hade uppstått. När man inrättar en sådan här nationalstadspark, och nationalparker över huvud taget, gör man det därför att det som finns där har ett värde som man vill skydda. Då måste det naturligtvis gälla. Det gäller lika väl inne i en tätort som ute i något fjällmassiv eller någon annanstans.

Jag har under motionsperioden motionerat om att inrätta en nationalstadspark i Göteborg: i Slottsskogen, Botaniska trädgården och Änggården. Jag tycker att det är ett område som har de här kvaliteterna, och det har en utredning nu också visat. Jag visste inte det då; jag hade inte tillgång till utredningen när jag skrev motionen utan gjorde det utifrån egna uppgifter och egen kunskap om det här området. I utredningen verifieras dock att det här är ett område som har de här värdena, och då tycker jag att det är riktigt att riksdagen också fattar det beslutet.

Slottsskogen är ett litet speciellt område med anor långt tillbaka i tiden. I dag utgör det en rekreativskälla för göteborgarna, och det skulle vara mycket allvarligt om man kom på att vidta åtgärder som förstörde området. Botaniska trädgården är ju en fantastisk pärla med den oerhörda mängd blommor och växter som finns där.

Jag tycker att de som har reserverat sig – Centern och Folkpartiet – har fattat ett klokt beslut. Jag tycker att det vore rimligt och riktigt att riksdagen följer den här reservationen. Jag hoppas på det. Skulle så inte bli fallet återkommer vi naturligtvis och driver de här frågorna i det arbete som skall ske framöver med utgångspunkt i utredningen.

Med de här orden yrkar jag bifall till reservation 15.

Anf. 98 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik:

Fru talman! Jag har full förståelse för Lennart Brunanders önskan att gå vidare med nationalstadsparker. Det skall vi också göra. Men det som har hänt här i Stockholm stämmer ändå till eftertanke. Jag tar inte ställning till sakfrågan över huvud taget; jag bara konstaterar att de planer som kommunen och staten har kommit fram till och det upplägg för nationalstadsparken som man *också* var överens om här har krockat. Det säger någonting om att processen inte har gått till på ett effektivt och bra sätt, och det skall vi se till att den gör i de kommande projekten. Därför skall vi icke ha så bråttom.

Anf. 99 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med Bengt-Ola Rytter om att allt inte har gått rätt till. Men det som blev fel var ju de första besluten om Dennispaketet, där man inte tog den hänsyn till natur och miljö som man rimligtvis borde ha gjort. Därför är naturligtvis det senare beslutet om nationalstadsparken lyckligt och bra, både för stockholmare och andra och för naturen. På det sättet skyddar vi ju det här området. Här gjorde nationalstadsparken den nytta den skulle, och det tycker jag att vi skall vara glada för. Det är inte så som Bengt-Ola Rytter säger att det kostar samhället och staten en massa pengar – kanske sparar det en massa pengar i stället.

Anf. 100 ERLING BAGER (fp):

Fru talman! Folkpartiet i Göteborg har i flera år arbetat för att Slottsskogen och Botaniska trädgården skall utnämnas till nationalstadspark. Området är unikt för hela landet. Slottsskogen är en f.d. park till det som tidigare var Älvsborgs slott, och hela området har mycket stort skyddsvärde. Det omfattar i sin helhet Änggården, Botaniska trädgården och Slottsskogen i ett väl sammanhållet område.

Jag yrkar bifall till reservation 15.

Jag vill också säga att jag blev litet orolig när jag hörde Bengt-Ola Rytter tidigare säga att man inte skall lägga en död hand över ett område. Jag vet inte om Bengt-Ola Rytter har besökt Slottsskogen och Botaniska trädgården eller vad det är för hand han vill lägga över dem. Det är ett unikt och omtyckt parkområde som uppfyller många kvaliteter. Där finns djur, det är barnvänligt och har självfallet, enligt Folkpartiets och Centerpartiets uppfattning, ett stort skyddsvärde. Därför är detta område minst lika viktigt att utnämna till nationalstadspark som det område vi har stött här i Stockholm.

Jag vill slutligen också yrka bifall till reservation 16, som vill stärka skyddet för nationalstadsparker. Jag tycker att inte minst den senaste debatten om Stockholms nationalstadspark har visat det angelägna i att stärka skyddet för nationalstadsparker.

Anf. 101 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Fru talman! Jag har inte på något vis påstått att ett nationalstadsparksförordnande för Göteborgs del skulle innebära en död hand, Erling Bager. Jag bara konstaterar att i fallet här i Stockholm har Regeringsrättens dom inneburit detta. Det visar på en konflikt mellan olika demokratiskt fattade beslut. Jag tror att det nu räcker fuller väl med Trollhättan och Uppsala, som är i röret i den här frågan. Jag är alldeles övertygad om att göteborgarna tar väl vara på sitt kulturarv till den dag det är dags att inrätta en nationalstadspark även där.

Anf. 102 ERLING BAGER (fp):

Fru talman! Återigen vill jag säga att det här området har mycket stora kvaliteter av naturvärde och för friluftsliv. Det är viktigt att området kan få högsta möjliga skyddsvärde. Det kan det få om det utnämns till nationalstadspark. Ännu starkare skydd kan det få om man kan bifalla reservation 16, som stärker skyddet.

Anf. 103 PER LAGER (mp):

Fru talman! Jag är själv göteborgare och har vuxit upp i de här trakterna. Jag känner mycket väl till både Slottsskogen och Botaniska trädgården. Jag har också sett att de här parkerna har kunnat överleva stora förändringar i Göteborg.

Jag har reserverat mig till förmån för ytterligare nationalstadsparker och för förstärkning av skyddet av nationalstadsparker, men inte just för en nationalstadspark i Göteborg. Nationalstadsparksutredningens arbete har visat att man förutom Stockholm tycker att Uppsala och Trollhättan står på tur. Sedan kommer möjligen Göteborg, Helsingborg och ytterligare ett antal. Jag tycker att det här skall få rulla på som det gör, trots att jag är göteborgare. Självklart ser jag fram emot att Slottsskogen blir en nationalstadspark ganska snart.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 11 §.)

7 § Myndigheternas lokalförsörjning

Föredrogs

Finansutskottets betänkande 1996/97:FiU8

Myndigheternas lokalförsörjning (förs. 1995/96:RR11)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 11 §.)

8 § Vissa ändringar i lagen om Sveriges riksbank

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1996/97:FiU14
Vissa ändringar i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank (förs.
1996/97:RB2)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 11 §.)

9 § Ändring i lagen om ersättning från den internationella oljeskadefonden

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1996/97:LU14
Ändring i lagen om ersättning från den internationella oljeskadefonden
(prop. 1996/97:59)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 11 §.)

10 § Kulturarvsfrågor

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1996/97:KrU5
Kulturarvsfrågor

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 11 §.)

Museifrågor

11 § Museifrågor

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1996/97:KrU6
Museifrågor

Anf. 104 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v):

Fru talman! Det här betänkandet behandlar fem motioner från den allmänna motionstiden. Jag tänkte enbart beröra den motion som Kristdemokraterna och Vänsterpartiet har gemensamt och de två motioner som berör Kolmårdens djurpark, dess riksintresse och om det skall göras en utredning om statligt stöd för djurparken.

Utskottet har vid flera tillfällen berört frågan om Kolmårdens djurpark. Jag är också övertygad om att så kommer att ske fortsättningsvis så länge dess ekonomi är ansträngd.

Utskottet säger att Kolmårdens djurpark, liksom en rad andra svenska djurparker, däribland Skansen, ingår i den svenska djurparksföreningen,

som bl.a. har till syfte att bevara utrotningshotade djur. Utskottet säger att det är ett mycket värdefullt arbete som utförs i landet och även i samarbete med andra länder, men att frågorna som rör bevarande av djur inte ingår i kulturutskottets beredningsområde. Det förstår jag.

Men då måste jag också säga att jordbruksutskottet år 1996 avstyrkte ett motionsyrkande om ekonomiskt stöd till Kolmårdens djurpark för forskning och utbildning med syfte att rädda och bevara utrotningshotade djurarter. Man säger också att det ankommer på Naturvårdsverket att bedöma angelägenheten av de bevarandeprojekt som pågår vid djurparken.

Fru talman! Frågan hänger så att säga i luften. Ingen vill riktigt ta ansvar för den.

Den som dock tar ansvar så länge det går är Norrköpings kommun. Det kommer man förmodligen att göra så länge det inte finns långsiktiga lösningar, men jag tror inte att vi kan vänta oss att man kan göra det hur länge som helst. Det handlar ändå om att djurparken skall överleva på litet längre sikt, och därför behöver en sådan här utredning komma till stånd.

I den här utredningen behöver man också utreda huruvida Kolmårdens djurpark är av riksintresse eller inte och om parken utifrån det kan få ett statligt stöd. Norrköpings kommun skjuter till ungefär 15–20 miljoner kronor i kapitaltillskott. Det är mycket ansträngande för kommunen. Kommunernas verksamheter är något som vi från riksdagen också måste ta ansvar för. En kommun måste ju i första hand värna barnomsorg, äldreomsorg, skola, osv. Någonstans är ändå gränsen nådd för hur länge man kan subventionera Kolmårdens djurpark.

En mycket viktig sak är att Kolmården har tillgänglighet som sin policy. Man har bl.a. försökt att satsa på fri parkering och fri entré för barn under 13 år. Trots att man har gjort de här satsningarna, som jag tycker är mycket positiva, har det inte lett till någon särskilt stor ökning av antalet besökare. Det har alltså inte lett till att man har fått budgeten i balans.

Om man ur ett klassperspektiv ser på hur viktigt det är att ha en djurpark av det här slaget i Norrköpingsområdet – det ligger inte heller så långt från Stockholm, som också har stort upptagningsområde – finner man att inte alla har råd att t.ex. resa utomlands för att titta på olika utländska djurarter. Den möjlighet som finns för de svenska skolbarnen i dag är att gemensamt åka på en bussresa med sin skola och titta på vad som finns i Kolmårdens djurpark.

Jag vill i dag inte yrka bifall till den här reservationen, men jag ställer mig givetvis bakom den. En utredning om djurparkens riksintresse anser jag vore av stort värde. Forskning och utbildning om utrotningshotade djurarter skulle kunna knytas till en större ekologisk, biologisk och miljömässig utbildningssatsning.

Om man skulle kunna göra det skulle det kunna vara av riksintresse och också kunna ge ett statligt stöd i framtiden.

Men som sagt: Jag hoppas att den här frågan kommer upp igen och att den kommer att behandlas i rätt utskott nästa gång.

Anf. 105 DAN ERICSSON (kd):

Fru talman! Frågan är vad som är rätt utskott, som Charlotta L. Bjälkebring tog upp här.

Fru talmannen känner nog igen det här ärendet snart. Det har behandlats i samband med jordbruksutskottets, skatteutskottets och tidigare kulturutskottets betänkanden, och precis som sades här är det ett problem att man inte vet vem som skall ta ansvar för detta.

Nu är det ändå kulturutskottets betänkande som tar upp frågeställningen, och riksdagen har därmed att nu pröva om inte Kolmårdens djur- och naturpark är så utformad och har en sådan verksamhet att staten skall ta ett ansvar ur ett kultur- och naturhistoriskt perspektiv liksom ur ett bevarandeperspektiv. Det handlar om ett nationellt ansvar, och lämpligen bör medel i kommande budget kunna anslås såväl från kultursidan som från miljösidan. Det är det reservationen syftar till: att regeringen skall pröva om verksamheten i Kolmårdens djurpark har ett sådant nationellt intresse att det motiverar ett framtida statligt stöd till parken.

Vi som motionerat i den här frågan ser det som synnerligen angeläget att Kolmårdens djur- och naturpark får ett statligt stöd. Därmed skulle riksdagen markera att Kolmårdsparken ses som en omistlig del i arbetet med att bevara utrotningshotade djurarter och som en del i Sveriges kultur- och naturhistoria.

Vid Kolmårdens djur- och naturpark sker nu en målmedveten satsning på forskning och information syftande till att bevara djurarter som är utrotningshotade. Vidare har ett särskilt forsknings- och utbildningscentrum etablerats i parken. Syftet är bl.a. att göra den forsknings- och utbildningsresurs som parken är bättre tillgänglig för skolelever, universitetsstuderande och forskare.

Arbetet med bevarandet av hotade arter sker inom ramen för såväl nationella som internationella avelsprogram. De nationella omfattar för närvarande åtta arter från vår egen fauna, bl.a. våra fyra stora rovdjur, varg, brunbjörn, järv och lo, samt gråsälen. Kolmården medverkar med dessa fem arter, och parkens zoolog är stambokförare och koordinator för vargprogrammet. Detta är inte helt oväsentligt med tanke på den debatt som vi har om vargens ställning. Just nu medverkar Kolmården med tio arter i de europeiska djurparkernas bevarandeprogram för hotade arter. Här handlar det om att förvalta avelsgrupperna så att den genetiska mångfalden behålls.

Parallellt med bevarandearbetet med vilda arter medverkar Kolmården också i genbanksprogram för olika hotade svenska husdjursraser.

En unik företeelse i Kolmården är den serum- och vävnadsbank som byggts upp sedan början av 1970-talet och nu innehåller tusentals prover från parkens djur. Med dagens nya DNA-teknik har helt nya möjligheter till utnyttjande av dessa vävnader öppnats.

Det finns mycket mer att berätta, fru talman, om Kolmårdens djur- och naturpark och alla de unika företeelser som finns där, men jag tror inte att jag går vidare med detta. Riksdagens ledamöter har ju själva möjlighet att ta del av parkens utbud. Det är ju också ett sätt att stärka parkens ekonomi.

Det är ju dock så, fru talman, att parken har sviktande lönsamhet. En klar försämring av djurparkens konkurrenssituation inträffade när tillämpningsreglerna för den utvidgade mervärdesskatten trädde i kraft. Det har vi diskuterat i andra sammanhang. De ekonomiska problemen har sedan dess bestått. Man kan fråga sig om det i längden är rimligt att Kolmårdens djur- och naturpark utan statliga insatser skall bedriva sådan

verksamhet som ytterst är en nationell fråga: att bevara utrotningshotade djur. Utan de insatser som görs i Kolmården skulle det svenska arbetet med bevarandeprogram och ökad förståelse för naturvård bli mycket fattigare.

Om man jämför Kolmården med Skansen kan man konstatera att den senare anläggningen bidragsfinansierats från kommunen och landstinget under många år samt från staten på senare år, till en del givetvis för dess kulturhistoriska insats, men proportionerna i förhållande till att staten inte satsar någonting på den kultur- och naturverksamhet som Kolmården bedriver verkar alltmer orimliga. Varför skall Skansen – Skansens djurpark kan man säga, för djuren är ändå den stora attraktionen där – premieras före parken i Kolmården? Vid en jämförelse med Kolmården, som bl.a. på grund av miljökrav investerat i ny reningsanläggning och nytt transportsystem – båda stora, tunga anläggningar – innebär detta stora snedvridande konkurrens effekter när statliga medel för investeringar och drift ej finns att tillgå som det har gjorts för Skansen. Var finns rättvisan mellan Skansen och Kolmården?

Ett annat exempel är att Stiftelsen Bohus Avelscentrum, alltså Nordens Ark i Bohuslän, har fått statligt stöd i samband med att riksdagen antog propositionen om biologisk mångfald. Detta gjordes för att stärka förutsättningarna för att rädda och bevara utrotningshotade svenska och utländska djurarter. Om det skälet kunde gälla för Nordens Ark måste samma synsätt definitivt kunna tillämpas på Kolmårdsparken, som ju har en betydligt mer omfattande verksamhet. Var finns rättvisan här, mellan Nordens Ark och Kolmårdsparken?

Fru talman! Denna fråga har varit uppe till behandling några gånger de senaste åren. Nu har dessa tankar också fått stöd av två partier i en reservation. Man vill att regeringen skall titta på om det är rimligt att ge statligt bidrag. Det är alltså en relativt modest reservation. Det här innebär ändå att frågan har kommit framåt. Det hade dock varit bättre om vi redan nu kunde ha fått majoritet för denna text, men dessvärre verkar det ta något eller några år till innan alla partier inser värdet av Kolmårdens djur- och naturpark.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationen i sammanhanget.

Slutligen, fru talman, är frågan om man i kulturutskottet, vilket faktiskt utlovades i den förra stora debatt vi hade i detta ärende, har diskuterat det här ärendet mer djupgående och mer seriöst än tidigare, om man ordentligt har satt sig in i verksamheten i Kolmården och om man har låtit företrädare för parken besöka utskottet eller om utskottet på plats har undersökt faktaläget. Vad jag förstår åker utskottet och besöker en del kulturella institutioner. Har utskottet gjort motsvarande insats vad gäller Kolmården?

Anf. 106 BJÖRN KAALING (s):

Fru talman! Som redan framgått av tidigare inlägg vill Vänsterpartiet och Kristdemokraterna att regeringen skall pröva om Kolmårdens djurpark är av sådant riksintresse att det motiverar ett framtida statligt stöd till verksamheten.

Jag tycker för egen del att det inte är svårt att hålla med Charlotta L Bjälkebring och Dan Ericsson om att verksamheten vid Kolmårdens djur- och naturpark är mycket värdefull. Det är också möjligt att djurparken

har utvecklats så att den kan sägas vara av riksintresse. Att döma av det sätt på vilket djurparken har etablerat sig som begrepp hos svenska folket är nog Kolmårdens djurpark definitivt av riksintresse.

Men enligt min uppfattning handlar inte den här frågan i grunden om ifall verksamheten i Kolmårdens djurpark är av landsomfattande intresse eller inte. Den handlar snarare, vilket också har framgått av tidigare inlägg, om ifall det finns skäl för staten att gå in med resurser i verksamheten. Det finns naturligtvis många objekt eller verksamheter i landet som kan sägas vara riksintressanta, men som för den skull inte erhåller direkt statligt stöd till driften.

Om man tar upp frågan på det sätt som Dan Eriksson gör, ur mer generell synpunkt, ja då handlar den grundläggande frågan snarare om ifall djurparker kombinerade med nöjesparker – eller varför inte rena nöjesparker – i landet generellt skall erhålla statsstöd eller inte.

Denna fråga tas inte upp i någon motion. Enligt min uppfattning finns det mycket som talar för att dessa verksamheter generellt är ett ansvar för i första hand de kommuner eller andra huvudmän som har dragit i gång aktiviteterna.

Kulturutskottet har vid flera tillfällen avstyrkt förslag om att Kolmården i likhet med Skansen skall erhålla statligt stöd. Det här berör också Dan Ericsson i sitt inlägg. Skälet finns det naturligtvis anledning att titta djupare på. Skälet till detta ställningstagande är nämligen att Skansen är mer av museiverksamhet än djurpark. Jag delar alltså inte den uppfattning som Dan Ericsson har redogjort för. Det är alltså Skansens roll som förmedlare av svensk folkkultur och folktradition som i huvudsak berättigar till statsbidraget.

Jag vill understryka att detta inte innebär att kulturutskottet är omedvetet om att det också vid Kolmårdens djur- och naturpark finns delar som väl faller inom det som kallas kulturområdet, men omfattningen av dessa är väsentligt mycket större vid Skansen än vid Kolmården. Jag tror också att Dan Ericsson vid närmare eftertanke inser att det finns många hembygdsmuseer eller kommunala museer som har minst lika stor verksamhet inom folkkultur och bevarande av gamla miljöer som Kolmården har utan att vi för den skull kan eller bör hävda att dessa därför är en statlig angelägenhet.

Utskottets majoritet menar att det bör ankomma på ägaren till djurparken att verka för långsiktigt hållbara ekonomiska lösningar för anläggningen.

I betänkandet behandlas också motioner om ytterligare statligt stöd till projektet Nordiskt akvarellmuseum i Skärhamn. Det är egentligen samma sak med denna fråga, fru talman. Utskottet menar att projektet är ett utmärkt exempel på vad eldsjälarna kan åstadkomma på kulturområdet, särskilt som man i Skärhamn är på god väg att förverkliga projektet. Tack vare många goda insatser är finansieringen av projektet till stor del redan löst. Också staten har bidragit med medel via Stiftelsen Framtidens kultur.

Motionärerna framhåller att staten på olika sätt kan bidra ytterligare till att projektet förverkligas genom de olika organ som finns, såsom Boverket, Kulturrådet och Arbetsmarknadsverket. Kulturutskottet delar motionärernas synsätt i den delen och menar att det får ankomma på

dessa bidragsbeviljande organ att pröva frågan om ytterligare statliga bidrag till projektet.

Jag yrkar bifall till hemställan i kulturutskottets betänkande nr 6.

I detta anförande instämde Jan Backman (m):

Anf. 107 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Björn Kaaling säger att verksamheten vid Kolmårdenparken är mycket värdefull, att parken har utvecklats och att han bedömer att det finns ett riksintresse. Men slutsatsen är ändå att vi inte skall göra någonting. Då kvarstår mina frågor.

Varför ser man ett större värde i Skansen, där man i dag anslår mellan 40 och 50 miljoner årligen? Björn Kaaling säger att Skansen har mer av museiverksamhet, samtidigt som han erkänner att verksamheten vid Kolmården faller väl inom kulturområdet. Frågan är då: Har utskottet på ort och ställe sett den utveckling som har skett och vilka verksamheter som finns där? Björn Kaaling jämför också med hembygds museer, och det kanske var en något felaktig jämförelse. Det visar att utskottet på ort och ställe bör ta till sig vad Kolmårdens djur- och naturpark omfattar.

Den andra frågan är: Vad är det för skillnad mellan Nordens Arks och Kolmårdenparkens bevarandearbete, förutom att Kolmården har ett mycket mer omfattande arbete på det området? Nordens Ark har fått ett antal miljoner av staten efter riksdagsbeslut, men Kolmården har ännu inte fått någonting. Var ligger rättvisan i detta? Det är rättvisa på det här området som jag efterlyser, fru talman.

Jag blir litet matt när jag hör att man tycker att det här är väldigt bra och att det finns skäl att stödja detta men att slutsatsen ändå är att det inte blir några pengar. Vad skall man göra, fru talman, för att få loss några pengar?

Anf. 108 BJÖRN KAALING (s) replik:

Fru talman! Jag tyckte att jag redogjorde för utskottets bedömning när det gäller skillnaden mellan Skansen och Kolmården. Den verksamhet som bedrivs vid Skansen innehåller ju ett mycket stort inslag av folkkultur och folkkulturminne, till skillnad från Kolmården, som har en del av detta. Det berörde Dan Ericsson i den föregående stora debatten i det här ärendet, då han sade att där finns torparladugård och mangårdsbyggnad osv. Men det är i betydligt mindre omfattning.

Jag vill bestämt hävda att det runt om i landet finns hembygds museer och kommunala museer som har minst lika stor verksamhet inom det gebitet som Kolmården har. Det är klart att det leder väldigt långt om man av det skälet sätter i gång och ger statligt stöd till all sådan verksamhet. Det går knappast att göra det.

Dan Ericsson frågade om utskottet har besökt Kolmården. Jag är övertygad om att de flesta ledamöterna i kulturutskottet har gjort det. Men vi har inte, så länge som jag har varit med i utskottet, gjort något gemensamt besök i Kolmården.

Anf. 109 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Då skulle jag vilja rikta en uppmaning till utskottet. Om jag inte minns fel, gjorde jag det också vid det förra tillfället. Uppmaningen är att utskottet på ort och ställe skall sätta sig in i vad verksamheten på Kolmårdens djur- och naturpark handlar om. Då kommer kanske Björn Kaalings jämförelse med hembygdsmuseer att falla platt.

Sedan kvarstår ändå frågan: Är det rimligt att staten lägger in mellan 40 och 50 miljoner i Skansen på ett år medan Kolmårdens djur- och naturpark inte får en krona? Är det rimligt att Nordens Ark har fått ett antal miljoner av staten medan Kolmården inte har fått en krona? Det är fortfarande en fråga om rättvisa. Björn Kaaling och hans parti brukar i andra sammanhang tycka att rättvisa är ett viktigt ord och något som det är väsentligt att arbeta för. I det här fallet är det inte fråga om rättvisa. Det är enbart det som våra motioner och reservationen syftar till.

Anf. 110 BJÖRN KAALING (s) replik:

Fru talman! Statens åtagande när det gäller Skansen har att göra med att det träffades en uppgörelse där Stockholms kommun helt och hållet tog över åtagandet i Konserthuset. Det finns alltså andra förklaringar till att staten är inblandad i Skansen. Jag ville bara nämna det i sammanhanget.

Anf. 111 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik:

Fru talman! Jag håller med Björn Kaaling om att Skansen har ett större kulturutbud och kulturintresse än vad Kolmården har. Men Kolmården har ju sin bevarandeprofil och också de utländska djuren, som Skansen inte har. Jag håller också med Björn Kaaling om att de här parkerna inte bör ställas mot varandra. Det handlar inte, som jag ser det, om rättvisa i det perspektivet att om den ena skall ha så skall den andra också ha. Det handlar om en bedömning huruvida parken Kolmården har ett riksintresse eller inte. Jag tycker att den har det.

Utskottet borde därför ha kunnat gå med på en utredning om huruvida Kolmårdens djurpark har ett riksintresse eller inte. Det är bara den frågan som jag skulle vilja ha svar på: Varför blev det inte så?

Anf. 112 BJÖRN KAALING (s) replik:

Fru talman! Jag delar uppfattningen att Kolmårdens djurpark är intressant för hela landet och att den är av riksintresse. Men som jag tidigare framhöll finns det många aktiviteter och kulturella uttryck i landet som är av riksintresse utan att staten för den skull i varje enskilt fall bör gå in med statliga medel.

Utredning eller inte? Eftersom majoriteten i kulturutskottet anser att ägarna skall ta ansvar för Kolmården, blir det ganska naturligt att därmed säga att frågan inte behöver utredas.

Anf. 113 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik:

Fru talman! Givetvis håller jag med om att de som är ägare skall ta ansvar för sin verksamhet. Men det står ju inte i strid med att staten skall kunna gå in med en del bidrag i och med att en del av verksamheten faktiskt är av riksintresse.

Jag hoppas att det nästa år, när dessa motioner kommer upp i riksdagen igen, blir sista gången och att vi då kommer att besluta om att antingen låta frågan utredas eller helt enkelt avdela pengar från statens budget till Kolmårdens djurpark.

Anf. 114 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Först vill jag säga att jag står bakom detta betänkande i dess helhet.

Jag vill ta tillfället i akt att säga någonting om projektet Nordiskt akvarellmuseum på Tjörn, som beskrivs på ett mycket bra sätt i betänkandet, med anledning av två motioner, den ena av två kristdemokrater och den andra av Elving Andersson och mig.

Initiativtagare till projektet är Nordiska akvarellsällskapet, som väckte tanken på att inrätta ett nordiskt museum för akvarellkonsten. Man sökte efter lämplig lokalisering utmed kusten mellan Oslo och Köpenhamn. Valet föll på Tjörn, eftersom den kommunen ställde upp som en mycket drivande och seriös partner. Projektet har arbetats fram på ett mycket professionellt sätt i samarbete med alla tänkbara nordiska intressenter inom konstvärlden och inom utbildning och forskning. Seminarier har hållits och planeras för att utveckla verksamheten, också verksamheten bland barn och ungdomar.

Akvarellkonsten är kanske den konstform som har den mest folkliga förankringen av alla och som passar särskilt bra för barn och ungdomar. Den har också de största utsikterna att attrahera många människor. Projektet kommer att få stor betydelse för utveckling, kunskapsuppbyggnad, forskning och utbildning likaväl som för att samla in och visa nordisk akvarellkonst av hög kvalitet.

I vår motion hänvisar vi till följande skrivningar i kulturpropositionen: Möjligheten att möta nya strömningar inom bildkonsten bör öka i hela landet. Bild- och formkonstens ställning måste stärkas i landets regioner och på lokal nivå. Det gäller särskilt den nyskapande samtida konsten, som ännu har alltför få stödjepunkter i landet utanför de tre storstadsområdena.

Vi menar att Nordiskt akvarellmuseum har alla möjligheter att bli en sådan stödjepunkt. Projektet leds av verkliga eldsjälar med hög kompetens. Man har fått stöd från en mängd olika håll såsom landstinget, kommunen, länsstyrelsen, olika fonder, Nordiska kulturfonden, regionala organisationer, stiftelser, företag och privatpersoner. Egentligen är det ett levande exempel på eldsjälares betydelse, som det också står i betänkandet, och även på kulturens betydelse för att stärka identitet och framtidstro i en bygd, ökad kreativitet samt möjlighet till nya arbetstillfällen.

Redan i somras, t.o.m. innan arkitekttävlingen var avgjord och innan museet ens fanns på papper, räknade man i Göteborgsområdet ut att förutom sju åtta arbetstillfällen på själva museet skulle mer än 20 jobb genereras i kringaktiviteter runt detta museum. Jag har fått många signaler om att det under denna process har blivit en betydligt mer positiv stämning i hela kommunen. Jag vill säga det därför att jag tycker att detta är ett lysande exempel på att kultur, förutom värdet i sig, också kan bli väldigt lönsam och att kultursatsningar och kulturprojekt är *en* väg att minska arbetslösheten. Samtidigt uppnås så mycket som vi egentligen lider brist på i dag, nämligen gemenskap, delaktighet, kreativitet och självkänsla.

Nu återstår en del av finansieringen av själva bygget. Boverket är mycket positivt inställt. Jag förutsätter att regeringen följer riksdagens tillkännagivande från i höstas om att det skall vara möjligt att beta av redan beslutade bidrag till icke statliga kulturlokaler. Därigenom blir det möjligt att fatta nya beslut med de medel som finns för innevarande år, så att projektet kan förverkligas såsom det är planerat.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

BoU10 Naturresurslagen

Mom. 2 (miljökonsekvensbeskrivningar)

1. utskottet

2. res. 2 (mp)

Votering:

231 för utskottet

26 för res. 2

34 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 137 s, 66 m, 11 c, 4 fp, 11 v, 2 kd

För res. 2: 1 m, 2 c, 9 fp, 13 mp, 1 kd

Avstod: 1 s, 3 m, 9 c, 5 fp, 9 v, 7 kd

Frånvarande: 23 s, 10 m, 5 c, 8 fp, 2 v, 5 mp, 5 kd

Inger René (m) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Ola Ström (fp) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha rösta nej.

Ingrid Skeppstedt och Marie Wilén (båda c) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 5 (det kommunala vetot)

1. utskottet

2. res. 4 (c, v, mp)

Votering:

246 för utskottet

56 för res. 4

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 142 s, 73 m, 21 fp, 10 kd

För res. 4: 23 c, 20 v, 13 mp

Frånvarande: 19 s, 7 m, 4 c, 5 fp, 2 v, 5 mp, 5 kd

Mom. 8 (planering m.m. av våra vattenresurser)

1. utskottet

2. res. 6 (c, fp, v, mp, kd)

Votering:

215 för utskottet

88 för res. 6

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 142 s, 73 m

För res. 6: 23 c, 22 fp, 20 v, 13 mp, 10 kd

Frånvarande: 19 s, 7 m, 4 c, 4 fp, 2 v, 5 mp, 5 kd

Mom. 9 (förslagen i Grundvattenutredningens betänkanden)

1. utskottet

2. res. 7 (v, mp)

Votering:

269 för utskottet

33 för res. 7

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 142 s, 73 m, 23 c, 21 fp, 10 kd

För res. 7: 20 v, 13 mp

Frånvarande: 19 s, 7 m, 4 c, 5 fp, 2 v, 5 mp, 5 kd

Mom. 11 (vattenkraftens roll i energibalansen)

1. utskottet

2. res. 8 (fp, v, mp, kd)

Votering:

238 för utskottet

64 för res. 8

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 142 s, 73 m, 23 c

För res. 8: 22 fp, 20 v, 13 mp, 9 kd

Frånvarande: 19 s, 7 m, 4 c, 4 fp, 2 v, 5 mp, 6 kd

Mom. 12 (principerna för skydd av älvar och vattenområden)

1. utskottet

2. res. 9 (fp, v, mp, kd)

Votering:

234 för utskottet

63 för res. 9

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 70 m, 22 c, 1 fp

För res. 9: 21 fp, 20 v, 13 mp, 9 kd

Frånvarande: 20 s, 10 m, 5 c, 4 fp, 2 v, 5 mp, 6 kd

Mom. 15 (Sölvbackaströmmarna)

1. utskottet

2. res. 11 (c, fp, v, mp, kd)

Votering:

213 för utskottet

85 för res. 11

1 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 142 s, 71 m

För res. 11: 21 c, 22 fp, 20 v, 13 mp, 9 kd

Avstod: 1 c

Frånvarande: 19 s, 9 m, 5 c, 4 fp, 2 v, 5 mp, 6 kd

Mom. 16 (vindkraften som riksintresse)

1. utskottet

2. res. 12 (c, mp)

Votering:

264 för utskottet

37 för res. 12

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 142 s, 72 m, 21 fp, 20 v, 9 kd

För res. 12: 23 c, 1 fp, 13 mp

Frånvarande: 19 s, 8 m, 4 c, 4 fp, 2 v, 5 mp, 6 kd

Mom. 20 (nationalstadspark i Göteborg)

1. utskottet

2. res. 15 (c, fp)

Votering:

251 för utskottet

47 för res. 15

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 140 s, 72 m, 20 v, 11 mp, 8 kd

För res. 15: 23 c, 21 fp, 2 mp, 1 kd

Frånvarande: 21 s, 8 m, 4 c, 5 fp, 2 v, 5 mp, 6 kd

Mom. 21 (stärkt skydd för nationalstadsparken)

1. utskottet

2. res. 16 (c, fp, v, mp, kd)

Votering:

213 för utskottet

85 för res. 16

1 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 142 s, 71 m

För res. 16: 23 c, 21 fp, 20 v, 13 mp, 8 kd

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 19 s, 9 m, 4 c, 4 fp, 2 v, 5 mp, 7 kd

Holger Gustafsson (kd) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU8 Myndigheternas lokalförsörjning

Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU14 Vissa ändringar i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU14 Ändring i lagen om ersättning från den internationella oljeskadefonden

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KrU5 Kulturarvsfrågor

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KrU6 Museifrågor

Mom. 2 (Kolmårdens djurpark)

1. utskottet

2. res. (v, kd)

Votering:

263 för utskottet

33 för res.

5 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 135 s, 72 m, 22 c, 21 fp, 13 mp

För res.: 3 s, 1 c, 1 fp, 19 v, 9 kd

Avstod: 4 s, 1 v

Frånvarande: 19 s, 8 m, 4 c, 4 fp, 2 v, 5 mp, 6 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

12 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Propositioner
1996/97:62 Ändringar i lagen (1992:888) om uppgiftsskyldighet på jordbrukets och fiskets områden, m.m.
1996/97:65 Ändringar i kreditupplysningslagen
1996/97:88 Ett förenklat utlämningsförfarande mellan medlemsstaterna i Europeiska unionen
1996/97:134 Advokatsamfundets disciplinverksamhet

13 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framstälts

den 25 februari

1996/97:206 av *Margitta Edgren* (fp) till socialministern
Apotekens receptregister

den 26 februari

1996/97:207 av *Gudrun Lindvall* (mp) till jordbruksministern
Genmanipulerad majs och soja

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 4 mars.

14 § Anmälan om fråga för skriftligt svar

Anmäldes att följande fråga för skriftligt svar framstälts

den 26 februari

1996/97:322 av *Kenth Skårvik* (fp) till kommunikationsministern
Lotsutkiken i Lysekil

Frågan redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 4 mars.

15 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Prot. 1996/97:69
26 februari

Anmälades att följande skriftliga svar på frågor inkommit

den 25 februari

1996/97:290 av *Berndt Ekholm* (s) till utrikesministern
Utvecklingen i Nordkorea

1996/97:291 av *Berndt Ekholm* (s) till statsrådet Pierre Schori
Svälten i Nordkorea

1996/97:307 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Pierre Schori
Förtroendeläkarna i utlänningsärenden

1996/97:310 av *Dan Ericsson* (kd) till inrikesministern
Hushåll vid kommungränser

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 4 mars.

16 § Kammaren åtskildes kl. 16.09.

Förhandlingarna leddes

av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 26
(delvis),

av andre vice talmannen därefter t.o.m. 5 § anf. 54 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 94 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

LISBETH HANSING ENGSTRÖM

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Hänvisning av ärende till utskott	1
2 § Beslut rörande utskottsbetänkande som slutdebatterats den 12 februari	1
KrU4 Idrottsfrågor	1
Meddelande om samlad votering	1
3 § Krigsmaterielexport	2
Utrikesutskottets betänkande 1996/97:UU6	2
Anf. 1 HELENA NILSSON (c).....	2
Anf. 2 LENNART ROHDIN (fp).....	3
Anf. 3 EVA ZETTERBERG (v)	6
Anf. 4 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)	8
Anf. 5 INGRID NÄSLUND (kd)	11
Anf. 6 NILS T SVENSSON (s).....	13
Anf. 7 EVA ZETTERBERG (v) replik	16
Anf. 8 NILS T SVENSSON (s) replik	16
Anf. 9 EVA ZETTERBERG (v) replik	17
Anf. 10 NILS T SVENSSON (s) replik	17
Anf. 11 INGRID NÄSLUND (kd) replik	18
Anf. 12 NILS T SVENSSON (s) replik	18
Anf. 13 INGRID NÄSLUND (kd) replik	19
Anf. 14 NILS T SVENSSON (s) replik	19
Anf. 15 LENNART ROHDIN (fp) replik	19
Anf. 16 NILS T SVENSSON (s) replik	20
Anf. 17 LENNART ROHDIN (fp) replik	20
Anf. 18 NILS T SVENSSON (s) replik	21
Anf. 19 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik	21
Anf. 20 NILS T SVENSSON (s) replik	22
Anf. 21 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik	22
Anf. 22 NILS T SVENSSON (s) replik	22
Anf. 23 ANNIKA NORDGREN (mp)	22
(Beslut fattades efter 5 §.)	25
4 § Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa	25
Utrikesutskottets betänkande 1996/97:UU16	25
Anf. 24 GÖRAN LENNMARKER (m)	25
Anf. 25 EVA ZETTERBERG (v)	27
Anf. 26 GÖRAN LENNMARKER (m) replik	29
Anf. 27 EVA ZETTERBERG (v) replik	30
Anf. 28 GÖRAN LENNMARKER (m) replik	30
Anf. 29 EVA ZETTERBERG (v) replik	30
Anf. 30 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)	31
Anf. 31 INGRID NÄSLUND (kd)	33
Anf. 32 URBAN AHLIN (s)	36
Anf. 33 GÖRAN LENNMARKER (m) replik	38
Anf. 34 URBAN AHLIN (s) replik	39
Anf. 35 GÖRAN LENNMARKER (m) replik	39

Anf. 36 URBAN AHLIN (s) replik	40
Anf. 37 HELENA NILSSON (c)	40
Anf. 38 HÅKAN HOLMBERG (fp)	42
Anf. 39 EVA GOËS (mp)	44
Anf. 40 URBAN AHLIN (s)	46
Anf. 41 EVA GOËS (mp)	47
Anf. 42 URBAN AHLIN (s)	47
Anf. 43 EVA GOËS (mp)	47
(Beslut fattades efter 5 §.)	47
5 § Vissa plan- och byggfrågor	47
Bostadsutskottets betänkande 1996/97:BoU9	47
Anf. 44 KNUT BILLING (m)	47
Anf. 45 RIGMOR AHLSTEDT (c)	48
Anf. 46 ERLING BAGER (fp)	50
Anf. 47 OWE HELLBERG (v)	51
Anf. 48 PER LAGER (mp)	53
Anf. 49 RUNE EVENSSON (s)	54
Anf. 50 OWE HELLBERG (v) replik	56
Anf. 51 RUNE EVENSSON (s) replik	56
Anf. 52 OWE HELLBERG (v) replik	57
Anf. 53 RUNE EVENSSON (s) replik	57
Anf. 54 KNUT BILLING (m) replik	58
Anf. 55 RUNE EVENSSON (s) replik	58
Anf. 56 KNUT BILLING (m) replik	58
Anf. 57 RUNE EVENSSON (s) replik	59
Anf. 58 ERLING BAGER (fp) replik	59
Anf. 59 RUNE EVENSSON (s) replik	60
Anf. 60 ERLING BAGER (fp) replik	60
Anf. 61 RUNE EVENSSON (s) replik	60
Anf. 62 PER LAGER (mp) replik	61
Anf. 63 RUNE EVENSSON (s) replik	61
Anf. 64 PER LAGER (mp) replik	62
Anf. 65 KERSTIN WARNERBRING (c)	62
Anf. 66 RUNE EVENSSON (s)	64
Anf. 67 KERSTIN WARNERBRING (c)	64
Anf. 68 RUNE EVENSSON (s)	64
Anf. 69 KERSTIN WARNERBRING (c)	64
Beslut	65
UU6 Krigsmaterielexport	65
UU16 Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa	68
BoU9 Vissa plan- och byggfrågor	69
Beslut om samlad votering	72
6 § Naturresurslagen	72
Bostadsutskottets betänkande 1996/97:BoU10	72
Anf. 70 RIGMOR AHLSTEDT (c)	72
Anf. 71 LENNART FREMLING (fp)	73
Anf. 72 OWE HELLBERG (v)	74
Anf. 73 PER LAGER (mp)	77

Anf. 74 DAN ERICSSON (kd)	79
Anf. 75 BENGT-OLA RYTTAR (s).....	80
Anf. 76 RIGMOR AHLSTEDT (c) replik.....	81
Anf. 77 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik.....	82
Anf. 78 RIGMOR AHLSTEDT (c) replik.....	82
Anf. 79 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik.....	82
Anf. 80 DAN ERICSSON (kd) replik.....	82
Anf. 81 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik.....	82
Anf. 82 DAN ERICSSON (kd) replik.....	83
Anf. 83 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik.....	83
Anf. 84 OWE HELLBERG (v) replik.....	83
Anf. 85 TREDJE VICE TALMANNEN.....	83
Anf. 86 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik.....	84
Anf. 87 OWE HELLBERG (v) replik.....	84
Anf. 88 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik.....	84
Anf. 89 LENNART FREMLING (fp) replik.....	85
Anf. 90 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik.....	85
Anf. 91 LENNART FREMLING (fp) replik.....	85
Anf. 92 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik.....	85
Anf. 93 PER LAGER (mp) replik	86
Anf. 94 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik.....	86
Anf. 95 PER LAGER (mp) replik	86
Anf. 96 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik.....	87
Anf. 97 LENNART BRUNANDER (c).....	87
Anf. 98 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik.....	88
Anf. 99 LENNART BRUNANDER (c) replik.....	88
Anf. 100 ERLING BAGER (fp).....	88
Anf. 101 BENGT-OLA RYTTAR (s).....	89
Anf. 102 ERLING BAGER (fp).....	89
Anf. 103 PER LAGER (mp)	89
(Beslut fattades efter 11 §.)	89
7 § Myndigheternas lokalförsörjning	89
Finansutskottets betänkande 1996/97:FiU8.....	89
(Beslut fattades efter 11 §.)	89
8 § Vissa ändringar i lagen om Sveriges riksbank.....	90
Finansutskottets betänkande 1996/97:FiU14.....	90
(Beslut fattades efter 11 §.)	90
9 § Ändring i lagen om ersättning från den internationella oljeskadefonden.....	90
Lagutskottets betänkande 1996/97:LU14	90
(Beslut fattades efter 11 §.)	90
10 § Kulturarvsfrågor	90
Kulturutskottets betänkande 1996/97:KrU5	90
(Beslut fattades efter 11 §.)	90
11 § Museifrågor.....	90
Kulturutskottets betänkande 1996/97:KrU6	90
Anf. 104 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v).....	90
Anf. 105 DAN ERICSSON (kd)	91

Anf. 106 BJÖRN KAALING (s)	93
Anf. 107 DAN ERICSSON (kd) replik	95
Anf. 108 BJÖRN KAALING (s) replik	95
Anf. 109 DAN ERICSSON (kd) replik	96
Anf. 110 BJÖRN KAALING (s) replik	96
Anf. 111 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik.....	96
Anf. 112 BJÖRN KAALING (s) replik.....	96
Anf. 113 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik.....	96
Anf. 114 MARIANNE ANDERSSON (c)	97
Beslut	98
BoU10 Naturresurslagen	98
FiU8 Myndigheternas lokalförsörjning.....	101
FiU14 Vissa ändringar i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank	101
LU14 Ändring i lagen om ersättning från den internation- ella oljeskadefonden	101
KrU5 Kulturarvsfrågor	101
KrU6 Museifrågor	101
12 § Bordläggning.....	102
13 § Anmälan om interpellationer.....	102
14 § Anmälan om fråga för skriftligt svar	102
15 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	103
16 § Kammaren åtskildes kl. 16.09.....	103

Prot. 1996/97:69
26 februari

Gotab, Stockholm 1997